

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филозофски факултет – Институт за педагогија
Студиска програма: Педагошки науки

**Методи и техники за оценување на учениците во
одделенска настава**

- магистерски труд -

Ментор:

проф. д-р Елизабета Томевска-Илиевска

Кандидат:

Татјана Бошкова

Скопје, јуни 2023 година

СОДРЖИНА

Апстракт.....	7
Abstract.....	8
I Дел.....	9
Теоретски пристап на проблемот.....	9
Вовед	10
1. Што претставува оценувањето?	11
1.1. Оценувањето во основното образование	12
1.2. Мерила за оценување на постигањата на учениците	13
1.2.1. Стандарди на оценување	13
1.2.2. Критериуми за оценување.....	15
2. Видови на оценување според тоа кој ги изведува	17
2.1. Внатрешно и надворешно оценување	18
2.2. Видови оценување според вклученоста на учениците	19
2.2.1. Заедничко оценување.....	19
2.2.2. Самопроверување и самооценување.....	20
2.3. Видови оценување според целта и времето на изведување.....	22
2.3.1. Дијагностичко оценување	22
2.3.2. Сумативно оценување	24
2.3.3. Формативно оценување.....	26
3. Методи и техники на оценување.....	29
3.1. Повратна информација.....	31
3.2. Поставување прашања.....	33
3.3. Есејски прашања	33
3.4. Самооценување и заедничко оценување од соучениците.....	35
3.5. Портфолио	36
3.6. Изведбени активности.....	37
3.7. Проекти	38
4. Модели на оценување на знаењата во основните училишта во Република Северна Македонија	39
4.1. Релевантни истражувања.....	42
II Дел	47

Методологија на истражувањето	47
1. Предмет на истражување.....	48
2. Цел и карактер на истражувањето.....	48
3. Задачи на истражувањето.....	48
4. Хипотези на истражувањето	49
5. Варијабли на истражувањето	51
6. Методи, техники и инструменти.....	51
7. Примерок	51
8. Статистичка обработка на податоци	52
9. Организација и тек на истражувањето.....	52
III Дел.....	54
1. Анализа и интерпретација на податоците добиени од испитувањето на ставовите и образовните потреби на педагозите	55
1.1. Демографски карактеристики на примерокот педагози	55
1.2. Презентација и анализа на добиените податоци од спроведеното анкетање на педагозите	57
2. Анализа и интерпретација на податоците добиени од испитувањето на ставовите и образовните потреби на наставниците.....	88
2.1. Демографски карактеристики на примерокот наставници	88
2.2. Презентација и анализа на добиените податоци од спроведеното анкетање на наставниците	90
IV Дел	125
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА	131
Прилози	137
Прилог број 1 - Прашалник за наставници.....	138
I ДЕЛ	139
II ДЕЛ	143
Прилог бр. 2 - Прашалник за педагози	149
I ДЕЛ	150
II ДЕЛ.....	154

Содржина на табели

Табела бр. 1	Распределба на педагози по училишта	63
Табела бр. 2	Развивање на дополнителни компетенции	63
Табела бр. 3	Образовни институции/организации од кои наставниците добиваат стручна и консултативна поддршка	66
Табела бр. 4	Начин на остварување на соработка со наставници	68
Табела бр. 5	Најчесто користени инструменти во оценувањето	73
Табела бр. 6	Начин на избирање на методи	77
Табела бр. 7	Развивање на дополнителни компетенции	99
Табела бр. 8	Образовни институции/организации од кои наставниците добиваат стручна и консултативна поддршка	101
Табела бр. 9	Начин на остварување на соработка со стручна служба/педагог	105
Табела бр. 10	Најчесто користени инструменти во оценувањето	109
Табела бр. 11	Начин на избирање на методи	112

Содржина на графикони

Графикон бр. 1.	Распределба на педагози по општини	55
Графикон бр. 2	Работно искуство на педагозите	57
Графикон бр. 3	Ставови на наставниците во однос на стекнати знаења и развиени компетенции по завршување на високото образование	58
Графикон бр. 4	Посетеност на семинари, обуки и работилници	60
Графикон бр. 5	Заинтересираност за посета на семинари, обуки и работилници	61
Графикон бр. 6	Остварување на соработка со наставници	68

Графикон бр. 7 Користење на разни методи и техники кај прикажаните наставни предмети.....	71
Графикон бр. 8 Користење на разни методи и техники кај изборните предмети..	72
Графикон бр. 9 Најчесто користени елементи во инструментите	76
Графикон бр. 10 Ставови на испитаниците во однос на формата на инструментите	78
Графикон бр. 11 Придонесот на описното оценување	80
Графикон бр. 12 Резултати од нивото на комплексност на оценувањето.....	81
Графикон бр. 13 Значајноста на стандардите за оценување при креирање на описни оценки	83
Графикон бр. 14 Тешкотии при премин од описно кон бројчано оценување.....	84
Графикон бр.15 Спроведување на акциско или друго истражување за подобрување на квалитетот на оценување на учениците	86
Графикон бр. 16 Распределба на наставници по општини	88
Графикон бр. 17 Распределба на наставници по училишта	89
Графикон бр. 18 Работно искуство на наставници.....	89
Графикон бр. 19 Реализација на настава.....	90
Графикон бр. 20 Ставови на наставниците во однос на стекнати знаења и развиени компетенции по завршување на високото образование	91
Графикон бр. 21 Продолжување со стручно усовршување.....	92
Графикон бр. 22 Посетеност на семинари, обуки и работилници	94
Графикон бр. 23 Број на испитаници	96
Графикон бр. 24 Остварување на соработка со стручна служба/педагог	103
Графикон бр. 25 Задолжителни наставни предмети за кои најчесто се користат разни методи, техники и инструменти.....	107

Графикон бр. 26 Користење на разни методи и техники кај изборните предмети	108
Графикон бр. 27 Најчесто користени елементи во инструментите.....	111
Графикон бр. 28 Ставови на испитаниците во однос на формата на инструментите	113
Графикон бр. 29 Придонесот на описното оценување	114
Графикон бр. 30 Резултати од нивото на комплексност на оценувањето	116
Графикон бр. 31 Значајноста на стандардите за оценување при креирање на описни оценки	118
Графикон бр. 32 Тешкотии при премин од описно кон бројчано оценување	119

Апстракт

Овој магистерски труд „Методи и техники на оценување на учениците во одделенска настава“ се фокусира на оценувањето како есенцијална компонента на практиката на наставниот процес, на начинот на оценување на учениците, методите и техниките кои наставниците ги користат во својата работа при процесот на оценување на постигањата на учениците.

Целта на ова истражување е насочена кон примената на методите и техниките на оценувањето на постигањата на учениците во одделенска настава, односно на тоа какви методи и техники на оценување користат наставниците при реализирање на описното и бројчаното оценување. Исто така, во истражувањето, предвид се земаат и ставовите и мислењата на педагозите во основните училишта како дел од процесот на оценувањето на учениците и нивната соработка со наставниците.

Оценувањето е процес со кој се утврдува моменталната состојба на постигањата на учениците и нивната вредност. Всушност, целта е со повеќе труд и напор од страна на ученикот, како и со поттик на наставникот, да се овозможи подобрување на неговиот развој и успех. Оценувањето не е краен производ, туку континуиран процес со кој се обезбедува повратна информација од страна на ученикот и наставникот за остварување на процесот на поучување и учење, при што предвид се земаат сите карактеристики на ученикот, при што кај ученикот ќе овозможи да се создаде трајно знаење.

Abstract

This master's thesis "Methods and techniques of evaluating students in primary education" focuses on evaluation as an essential component of the curriculum practice, the way that students are evaluated, the methods and techniques that teachers use in their work during the process of evaluating the students' achievements.

The purpose of this research is aimed at the application of the methods and techniques of evaluating the students' achievements in grade school, that is, what methods and techniques of evaluation are used by teachers when carrying out the descriptive and numerical evaluation. The research also takes into account the attitudes and the opinions of pedagogues in elementary schools, as part of the process of evaluating students and their cooperation with teachers.

Evaluation is a process that determines the current state of the students' achievements and their value, which can be later changed for the better with more effort on the part of the student and the encouragement of the teacher. Assessment is not a final product, but a continuous process that provides feedback from the student and the teacher for the implementation of the teaching and learning process, considering all the characteristics of the student, and will enable the student to create a permanent knowledge.

I Дел

Теоретски пристап на проблемот

Вовед

Живееме во време на промени кои се наметнуваат како во општеството така и во воспитно-образовниот процес, кои сè повеќе ја нагласуваат потребата од иновации во пристапот, како кон планирањето, така и кон спроведувањето на процесот на поучување, следење, оценување на знаењата, умеењата и развивањето на вештините на учениците.

Наставникот, покрај когнитивните процеси, ги следи, проверува и вреднува ефективните елементи. Во процесот на оценувањето наставникот треба да ги вклучи и поучи учениците како да се самооценуваат, самопроверуваат и вреднуваат.

Современите текови и процеси за обезбедување современо образование и во тој контекст модерна настава има флексибилен приод и ја афирмираат потребата од современо вреднување и оценување на постигањата на личноста која учи. Научните сознанија и досегашната практика покажаа дека оценувањето на постигањата на индивидуите кои учат има силна рефлексивност и релевантност во квалитетот на воспитно-образовниот процес. Покрај многу други фактори кои влијаат врз квалитетот на образованието, како посебен проблем се јавува и оценувањето. Но, квалитетот на знаењата не се одразува само со оценувањето и оценката. Врз основа на ова може да се каже дека личноста на ученикот и неговите компетенции не можат да се развијат целосно ако не му се даде можност да партиципира во сите фази на наставниот процес, при што важна улога има вреднувањето на сопственото знаење и следење на сопствениот напредок, а тоа може да се направи со употребување и примена на методи и техники кои ќе придонесат за оценување на ученикот.

Проблемот на истражување е насочен кон прикажување на начин на кој наставниците го спроведуваат оценувањето на постигањата на учениците во основното воспитание и образование и да се презентираат видовите и моделите на оценување и нивните карактеристики.

1. Што претставува оценувањето?

Под **оценување**¹ се подразбира постапка на определување или придавање на нумеричка или категоријална вредност на она што се оценува. Улогата на оценувањето се состои во тоа да го определи нивото на кое навистина се постигнуваат различните воспитно-образовни цели.

Оценувањето на постигањата на учениците (нивните знаења, вештини, способности, ставови и др.) е сложена сознајна активност во која наставникот ги анализира и просудува прибраните податоци во текот на следењето и проверувањето. Од ова може да се заклучи дека учењето, поучувањето и оценувањето се **трите компоненти на наставата** кои се заемно поврзани и претставуваат основен дидактички микро-систем. Оценувањето не се смета за краен производ на поучувањето и учењето, бидејќи претставува континуиран процес кој обезбедува повратна информација од страна на ученикот и наставникот за постигнувањата и реализираноста на процесот на поучувањето и учењето при што кај ученикот ќе создаде трајно знаење.

Преку оценувањето наставникот добива јасна слика за напредокот на ученикот во одреден период. Целокупната слика за ученикот и неговиот напредок се добива врз основа на информации за процесот на учење (како детето учи), и за производот на учењето (што детето научило). Наставникот ги користи овие информации да го идентификува и да го поддржи тековниот напредок во учењето и да му даде соодветна поддршка во натамошното учење.

Во текот на следењето и проверувањето се осознава сè, и она што ученикот знае и она што не знае, и добро и лошо однесување, позитивни и негативни ставови и слично. Односно, со следењето и проверувањето се сознава и утврдува актуелната

¹Зборот оценување во македонскиот јазик доаѓа од оцени, што значи: 1. да се определи вредноста, цената на нешто; 2. Прецени, да даде проценка за количината на нешто; 3. Да даде мислење, суд за вредноста на некое дело и сл.; 4. За успехот на ученик, студент и сл. Речник на македонскиот јазик, II, 1965, стр 117.

состојба со постигањата на учениците, а со оценувањето се утврдува нивната вредност.

„Кога го проценуваме и одлучуваме за напредокот на ученикот, се движиме од насока на утврдување на напредокот (проверување) во насока на оценување (евалуација)“. (Powl & Solitz, 1993)

Од ова може да се заклучи дека оценувањето, всушност, претставува утврдување на моменталната состојба на постигањата на учениците и нивната вредност, која подоцна со повеќе труд и напор од страна на ученикот може да биде променета на подобро.

1.1. Оценувањето во основното образование

Оценувањето се смета за процес во кој врз основа на оценките, кои се резултат на процесот на учење, се даваат судови за постигањата на ученикот во одредено наставно подрачје. Во тој процес на оценување се проценуваат сите карактеристики на ученикот, односно неговите негативни, позитивни, слаби и силни страни, врз основа на претходно утврдени стандарди и критериуми, односно се следат, проверуваат и утврдуваат постигањата на учениците и направените позитивни промени, додека, пак, со оценувањето се утврдува нивната вредност која се добива со имплементирање на знаењето.

За правилно и квалитетно остварување на воспитно-образовниот процес, оценувањето игра главна улога и е важна компонента што директно се поврзува квалитетот на образованието. Оценувањето е пропишано со Законот за основно образование и посебните нормативни акти (упатства, стандарди, правилници, критериуми, норми), според кои се постапува во основните училишта. (Попоски, 2005)

Според тоа, врз основа на стандардите и она што се очекува и се смета дека треба да биде постигнато од една страна, и постигањата на учениците од друга страна, се врши училишно оценување, односно споредување на утврдената реална состојба на постигањата на учениците со посакуваната состојба и на тој начин се идентификува и определува вредноста на истите.

Оценувањето на постигањата на учениците е сознание за односот меѓу воспитно-образовните потреби на учениците и работата (активностите) извршени за нивното задоволување. (Попоски, 2005)

1.2. Мерила за оценување на постигањата на учениците

За вистинско вреднување и оценување на квалитетот на постигањата на учениците, односно за осовременување на оценувањето од голема важност се **стандардите, критериумите и нормите**. Овие поими со заедничко име се нарекуваат **мерила за оценување**, но секое од нив има посебно значење.

1.2.1. Стандарди на оценување

Образовните стандарди се однесуваат на содржините и квалитетот на образованието и го претставуваат минималното ниво на знаења, умеења и развој на способностите кај учениците од одредена возраст. Со помош на овие стандарди се утврдува нивото на подготовката на учениците, во согласност со развојните потреби на општеството, но и на личноста на ученикот, што тој треба да знае и може да прави по завршувањето на одреден степен на образование.

Образовните стандарди ги опфаќаат: целите на образованието, содржините, условите за реализација на програмите и системот на оценување на постигањата на учениците. (Попоски, 2005)

Документот *Стандарди за оценувањето на учениците во основното училиште* е изготвен со цел да придонесе за подигање на квалитетот на оценувањето на учениците во основните училишта во Република Северна Македонија, согласно со *Концепцијата за деветгодишно основно образование*. (Арсова, 2013)

Во тој документ се поаѓа од стручните сознанија за влијанието што оценувањето го има врз квалитетот на учењето на учениците, како и нивото на нивните постигања во наставата.

Под поимот стандард, во овој документ, се подразбира опис на потребното ниво на квалитет според кој може да се проценува практиката без да се даваат прецизни проценки за степенот на исполнетоста на барањата. Стандардите се базирани на принципи за квалитетно и фер оценување што е составен дел на стандардите. (Арсова, 2013)

Постојат неколку принципи:

- ❖ Оценувањето има за цел да ги подобри постигањата на учениците
 - Преку оценувањето и увид на оценката учениците добиваат повратна информација за она што го постигнале, она што треба да го научат и колку и како ќе учат. Со ова се стимулира учениците да учат и им се даваат насоки како да ги зголемат своите постигнувања во училиштето, а не само да се утврди колку учениците успеале да научат.
- ❖ Оценувањето обезбедува целосни информации за постигањата на учениците
 - Со помош на оценувањето се вреднуваат ставовите на учениците, нивните навики и вредности, како и знаењата и способностите, добрите и слабите страни, сè со цел да се обезбеди напредок во постигањата на учениците. Оценувањето е составен дел на наставниот процес (учење и поучување)
 - Од исходот на оценувањето зависи како ќе се одвива наставата и кон какви цели ќе се стреми, а што ќе се оценува, зависи од наставните цели и содржини.

- ❖ Оценувањето се базира на користење на повеќе различни методи
 - Се овозможува да се минимизираат слабостите и ограничувањата на секој поединечен метод при што се земаат предвид различните стилови на учење на учениците.
- ❖ Оценувањето е континуиран процес
 - Проверување на напредокот во постигањата на учениците се врши преку разни активности со кои се следи и вреднува работата на учениците во текот на целата учебна година.
- ❖ Оценувањето е праведно
 - Праведноста во оценувањето се однесува на непристрасноста при оценувањето, вреднувањето на постигањата и при интерпретација на резултатите.
- ❖ Оценувањето е транспарентно
 - Родителите и учениците имаат увид врз целиот процес што се одвива преку наставата, целите, стандардите кои се очекува учениците да ги постигнат и како ќе се оценува.
- ❖ Оценувањето е валидно и релијабилно
 - Се добиваат информации кои се релевантни за целите и содржините на наставата. Во интерпретација на резултатите на оценувањето не влегуваат однесувањето, способностите и вештините на учениците. (Арсова, 2013)

1.2.2. Критериуми за оценување

Критериумот² се дефинира како мерка за ефикасност на единката во постигнување на целите и задачите на воспитно-образовниот процес во кој таа е вклучена. Големината на мерката, која е определена со критериум, се смета за цел што треба да се постигне и е основа за утврдување на успешноста на испитаниците според елементите што се оценуваат. Критериумите за постигањата на учениците

² Вид на објект за споредување: правило, цел, пропишана вредност, мерка или величина, стандард. Латински израз кој доаѓа од зборот *criterio* што значи мерка.

се темелат на целите, стандардите за оценување и на Блумовата таксономија на прашања. (Попоски, 2005)

Критериумот се состои од две етапи низ кои се одразуваат сите елементи преку кои може да се согледа успехот на учениците во постигањата на целите и програмите. Тие етапи се:

1. етапа која започнува со анализа на целите и содржините кои се предвидуваат со програмата, и на тој начин се идентификуваат сите компоненти кои се релевантни за успехот во постигањата (практична примена на знаењата, навики, ставови, знаење на факти, интереси, и сл.)
2. етапа со која се утврдува критериумската мерка за секој индикатор преку која ќе се искаже успешноста.

Критериумите можат да се поделат според структурата и според начинот на нивно утврдување. Според *структурата* постојат два вида на критериуми:

- **Композитниот критериум**

- Се земаат предвид сите елементи на критериумот на успехот и се прикажуваат во заеднички (единствен) резултат.

- **Мултипли критериум**

- Ги зема предвид сите посебни компоненти на успехот по некој предмет и се темели на повеќе податоци кои не се резимираат во една оценка.

Според *начинот* на нивното утврдување постојат:

- **Априористички критериум**

- Пред да се пристапи кон проверување и оценување на постигањата на учениците, се утврдува кои се нивните знаења, вештини и способности, кои од нив се задоволителни, а кои не. Всушност, тоа е однапред утврден критериум врз основа на определени стандарди.

- **Емпириски (статистички) критериум**

- Овој критериум се утврдува преку помасовни проверувања и оценувања на знаењата на учениците со стандардизирани критериумски, а не

нормативни тестови на знаења, и е изведен врз основа на веќе добиени податоци за успехот на учениците.

1.2.3. Норми на оценување

Нормите претставуваат некој вид репрезентативни вредности или низа од вредности, кои го изразуваат нормалното постигнување на определена категорија ученици во некоја област или наставен предмет. (Попоски, 2005)

Тој понатаму забележува: „Понекогаш нормите неоправдано се користат како синоним за стандард. Нормите повеќе се опишуваат, а не пропишуваат како стандардите. Се користат како споредбена основа на постигањата на еден ученик за да се процени неговиот релативен успех во однос на останатите ученици од групата на која тој ѝ припаѓа. Со помош на нормите може да се врши и рангирање според постигнатите резултати и норми за оценување на поведението на учениците, односно на постигање на воспитните цели. Тие се општоприфатени, вообичаени, распространети, посакувани форми на однесување, утврдени врз основа на долгогодишното искуство, а кои се очекуваат и бараат од учениците“ .

2. Видови на оценување според тоа кој ги изведува

Во зависност од тоа кој го организира и изведува проверувањето и оценувањето, постои оценување од страна на наставникот, односно внатрешно (хиерархиско) оценување, надворешно проверување и оценување, заедничко проверување и оценување и самооценување и самопроверување.

2.1. Внатрешно и надворешно оценување

Внатрешното проверување и оценување е она проверување и оценување кое го вршат наставниците, кои ја изведуваат наставата во училиштето, кое уште се нарекува и интерно проверување и оценување. Но, за одредени потреби на училиштето овој вид на проверување и оценување може да го вршат и други лица во училиштето (директор, стручен соработник) или, пак, наставникот заедно со некое друго лице од училиштето.

➤ Предности на ова оценување се:

- оценувањето е дел од наставниот процес и се изведува континуирано;
- учениците и нивните карактеристики му се добро познати на наставникот;
- наставникот се приспособува кон потребите и можностите на учениците.

➤ Недостатоци се:

- неусогласени и неизедначени критериуми;
- можност од субјективност.

Целта на надворешното проверување и оценување е да има најмалку можно пристрасно и субјективно мерење. Тоа е процес во кој училиштето се испитува со проценка на лице кое не е дел од тоа училиште (експерти, надзорници, инспектори) и уште се нарекува и екстерно проверување и оценување и може да се изведе во секое време од учебната година, во зависност од целите на проверувањето и оценувањето. Под надзор на своите наставници, учениците изработуваат писмени работи и потоа, по случаен избор на надворешните оценувачи, се зема одреден број примероци, со што се проверува почитувањето на стандардите и критериумите на оценување од страна на наставниците.

➤ **Предности:**

- постои јасен увид во степенот на реализација на целите;
- придонесува за зголемена мобилност на учениците и наставниците;
- доаѓа до израз оспособеноста на учениците за синтетизирање на најзначајните знаења и умеења;
- се обезбедува повисок степен на објективност во оценувањето на резултатите;
- се води сметка за образовниот стандард и критериумите на оценување.

➤ **Недостатоци:**

- нивното организирање бара многу материјални трошоци и ангажирање на голем број испитувачи;
- не се води доволно сметка за различните услови во кои работат училиштата;
- кај учениците предизвикува вознемиреност пред и за време на испитот;
- доведува до учење на памет.

2.2. Видови оценување според вклученоста на учениците

Оценувањето според вклученоста на учениците може да се подели на заедничко партиципирање на наставникот и учениците во процесот на проверување и оценување, и самостојно проверување и оценување.

2.2.1. Заедничко оценување

Заедничкото оценување, пред сè, е процес на практикување на оценувањето и развој на критериумите за проценка на ефектите, ангажираноста и предностите и недостатоците на постигањата на учениците.

Ефекти на заедничкото оценување се учениците во одделението кои се стекнуваат со знаење и разбирање, учеството во овој процес ја намалува досадата, учениците ги проверуваат и истражуваат сопствените ставови и мислења, се олеснува процесот на самооценување, ја зголемува довербата во процесот на

оценување, зголемена ангажираност на ученикот во сите сегменти на наставниот процес и учење.

Ограничувања на оваа постапка се состои во тоа што тешко може да се избегнат личните предрасуди помеѓу врсниците, несигурноста во себе, дозата на отпор и несигурноста од страна на учениците да се вклучат во заедничко проверување и оценување, неподготвеност на учениците за ваква форма на оценување.

Сметам дека комуникацијата меѓу наставникот и ученикот, во процесот на проверување и оценување, ќе биде успешна доколку оценката што (како повратна информација) ја дава наставникот, соодветствува на оценката што ја прифаќа ученикот – оној кому таа му е наменета. Затоа, може да се каже дека автор на вистинската оценка е ученикот, а не само наставникот.

2.2.2. Самопроверување и самооценување

Самопроверувањето и самооценувањето е наменето за учениците да го следат и оценуваат својот напредок во учењето и овозможува широко согледување и оценување на процесот на учење. Важно е учениците однапред да знаат што се очекува од нив и со која цел се користи самопроверувањето и самооценувањето. За да дојде до израз самооценувањето на ученикот треба да се применат интерактивни методи и техники кои ќе придонесат учениците да бидат активни и мотивирани во процесот на учење.

Со тоа ученикот почнува да ги согледува своите афинитети и способности, кои понатаму ќе го насочат кон љубов за знаењето за посебни науки со што ќе си ја развие способноста за напредување во определена насока, кон идна професија, што е и цел на образовниот процес.

Ефектите од самопроверувањето и самооценувањето за учениците се следниве: практикување на интелектуалната автономија, учениците учат поефикасно, преземаат одговорност за сопственото учење, учествуваат во формирање на критериуми за оценување, ги анализираат сопствените резултати, размислуваат каде и како можат да се подобрат и слично.

Ова е еден вид на самоспознавање, во кое личноста критички се однесува кон себе, тоа е однос кон себе и оценката – самооценка на сопствената личност. Притоа, личноста себеси „се гледа со очите на другите“. Самооценувањето е израз на зрелоста за сопственото самоспознавање. (Попоски, 2005)

Улогата на наставникот во самооценувањето на ученикот може да биде посредничка со основна цел да го насочува процесот на самооценување и самопроверување и да ја коментира само постапката, а не и самооценувањето на ученикот. (Бјекић и Папић, 2005)

Повеќето педагози признаваат дека е корисно учениците да одговараат на прашања. Сепак, многу од нив се загрижени затоа што учениците кои се навикнати да одговараат само на прашањата што ги поставуваат наставниците или некој друг, стануваат зависни од нив. Учениците кои ќе се навикнат да зависат од друг кој ќе го поттикне нивното размислување – стануваат зависни, а не независни ученици. Постои стратегија УПЦУ (ученички прашања за целисходно учење) со чија помош се развива активното учење. УПЦУ стратегијата бара од учениците да си поставуваат прашања **пред** да се запознаат со темата. Тоа е самопрашување што се одвива **пред** учениците да го слушнат предавачот (наставникот), **пред** да ги прочитаат материјалите или да ја набљудуваат демонстрацијата. Кога наставникот ќе ги запознае учениците со самопрашувањето треба од нив да побара да помислат колку е корисно да одговараат на прашања што им ги поставува некој друг (за да се стимулира активното размислување). Потоа треба да им објасни колку е корисно самопрашувањето (дека е стратегија за самостојно учење во текот на целиот живот). И на крај да се направи демонстрација на самопрашувањето пред целото одделение, со прикажување на Прашални зборови (кој, што, кога, каде, како, зошто) и Модели на прашања за размислување (што научив за...; зошто се случи...; како изгледа...; какво е значењето на...; кои се добрите, а кои лошите страни на ... итн.).

2.3. Видови оценување според целта и времето на изведување

Проверувањето и оценувањето се процеси кои зависат еден од друг. Оценувањето ни покажува колку добро и колку успешно учат децата. Сите деца имаат различен развој, интереси, искуства, карактер, темперамент, стил на учење, силни и слаби страни, па оттаму учителот не може да очекува секое дете во групата да напредува во совладувањето на вештините и знаењето еднакво како и сите останати. Важно е учителот да биде запознаен со личноста на секој ученик и со тоа да му понуди голема поддршка во процесот на учење. Учителите треба да разберат и анализираат кога учениците се подготвени за усвојување на нови вештини и знаења, а тоа можат да го одредат и да го постигнат со помош на оценувањето.

Според Мектај и О'Конор постојат три типа на оценување:

- дијагностичко (иницијално) – се изведува пред почетокот на наставата или пред почетокот на обработка на некоја нова, содржински специфична наставна целина;
- формативно (тековно, процесно) – се изведува буквално на секој час, во текот на самиот наставен процес, и
- сумативно (завршно) – се изведува на крајот на наставниот процес, или по завршувањето на некоја содржинска или временска наставна целина (наставна тема или класификационен период – тримесечје, полугодие).

2.3.1. Дијагностичко оценување

Повратната информација која се добива од **дијагностичкото оценување** е наменета само за наставникот или за воспитно-образовната институција. Ако оваа информација е потребна за планирање на наставата, тогаш таа му служи непосредно на наставникот, односно на оној што го изведува проверувањето. Под дијагностичко проверување се подразбира проверување што го прават

институциите во вид на приемен, квалификационен или дифернецијален испит. Добиените информации за знаењата и умеењата на испитаниците ѝ служат на институцијата да утврди дали кандидатите можат да ја следат наставата и да го продолжат образованието во соодветна образовна институција или да направи селекција (кај приемните испити).

Карактеристично за дијагностичкото оценување, кое го изведува самиот наставник за свои потреби, е прибирањето на податоци и информации за состојбата на учениците пред почетокот на учебната година или пред реализација на одредена наставна целина. Ова е важно особено кога наставникот првпат изведува настава во некоја образовна група (паралелка). Во овој случај проверувањето не треба да се сведе само на еднократно проверување, на пример со примена на некој тест, писмена или усна вежба и слично, туку треба да потрае извесно време (околу 2-3 седмици) и да опфаќа квалитетно набљудување на учениците во овој период. На овој начин, наставникот треба добро да ги запознае своите нови ученици, да изгради почетна слика за (пред) знаењата, но и за способностите и мотивацијата, па и за образовните потреби на секој ученик поединечно. За сето тоа потребно е наставникот да води евиденција во која ќе прави белешки од целокупната етапа на дијагностичкото проверување, со што по завршувањето на оваа етапа, врз основа на направените белешки ќе добие претстава за личноста на секој ученик одделно. Добиените информации ќе служат за поуспешно планирање на наставата и за споредување на завршните судови кои ќе се добијат со сумативно проверување.

Истовремено, ова нуди можност за секој ученик поединечно да се направи сериозна споредба на влезните и излезните параметри, по што може да се суди за промените кои настанале кај него во текот на еден образовен циклус, односно дури тогаш може да се зборува за ефектот што воспитно-образовниот процес го има врз развојот на личноста на ученикот во набљудуваниот циклус.

Дијагностичкото оценување се спроведува и пред секоја наставна тема. На микроплан, пак, дијагностичко проверување и оценување се спроведува на секој наставен час во фазата на евокација. Притоа, користејќи бура на идеи, насочен

дијалог или некоја друга техника, наставникот ја проверува моменталната мотивираност на учениците, со соодветни активности ја зголемува мотивацијата за усвојување нови знаења и умеења, но и добива информација за дополнителните активности кои треба да се реализираат за да се остварат микроцелите што се поставени за актуелниот наставен час.

На крајот од овој дел, може да забележиме дека во случај кога наставникот почнува со реализирање настава во нова наставна група, тогаш тој со помош на податоците за ученикот од документите од претходниот период, кои треба да му се достапни на наставникот за да ја комплетира сликата за знаењата, умеењата и способностите на секој ученик одделно.

2.3.2. Сумативно оценување

Според некои автори, **сумативно** е само оценувањето на крајот од еден наставен циклус – на крајот на учебната година, на крајот од одделенската настава во основното училиште, на крајот од задолжителното образование или на крајот од средното образование – матура (испит на зрелост). Но, во согласност со важечките прописи и акти кај нас, најмалку четири пати годишно, наставниците се доведени во ситуација да напишат оценка која треба да се однесува на постигањата на учениците во еден подолг претходен период. Таа оценка може да се изведе врз основа на судовите изведени од формативното, тековно проверување, но тоа произведува извесни проблеми, особено поради барањето за објективност. Значи, оценувањето што се изведува во текот на наставната година, повремено има *сумативен карактер*. Ако ова се оддели во посебен вид на проверување, тоа би било микро-сумативно проверување. Сепак, бидејќи овој вид на оценување произлегува од потребата да се провери ефектот од еден наставен циклус спаѓа во категоријата завршно (сумативно) оценување.

Со сумативното оценување се обезбедуваат информации кои се однесуваат на подолг временски период за постигањата на учениците. Изведувањето на завршната оценка и вреднувањето на постигањата на ученикот најмногу зависи од овие информации. Во случајот кога таа завршна оценка се однесува на целата учебна година, тоа се приспособува на административната функција на оценката – оценка која ќе послужи како мерка која влијае на одлуките од видот:

- дали ученикот ќе напредува во следното образовно ниво;
- дали ќе може да продолжи во одредена образовна установа;
- дали ќе добие стипендија и слично.

Се смета дека врз завршната (сумативна) оценка влијание треба да имаат и информациите од формативното оценување, покрај оние од сумативно проверување и оценување. За да не дојде до нарушување на степенот на објективноста, треба да се прифати моделот во кој оценката ќе биде објективна мерка за знаењата добиени при сумативното проверување, и врз основа на судови изведени од квалитетно и континуирано проверување и следење на постигањата на учениците на наставникот да му се дозволи слобода со помош на описни искази да ги вреднува постигањата на учениците.

На крајот од овој дел може да заклучиме дека **основни цели** кои треба да се постигнат во сумативното оценување се:

- да се идентификуваат учениците за дополнителна и додатна настава, при што наставникот на извесен начин врши индивидуализација на наставата;
- наставникот ги бележи вреднувањата на напредокот на учениците, при што дава оценки за истите сè со цел учениците, нивните родители и надлежните органи во образованието да бидат информирани за постигањата на учениците, и
- за да ја вреднува својата работа наставникот прави осврт на знаењата кои учениците ги покажале по завршувањето на определен час, што значи дека тој може да констатира кои часови биле успешни, а со тоа има можност да

оцени кои наставни стратегии биле успешни и да ги идентификува евентуалните промени кои треба да ги направи сè со цел да ја подобри сопствената работа.

2.3.3. Формативно оценување

Во современите теории за воспитанието и образованието во фокусот на наставата е развојот на личноста, а не само знаењата и умеењата кои ученикот ги стекнува. Токму затоа, **формативното проверување** кое се однесува на проверувањата што обезбедуваат информации за учениците и за наставниците што се користат за подобрување на наставата и учењето е најважно проверување. Како што во традиционалната настава главно се проверува што ученикот знае, во современата настава е важно и како ученикот ги стекнал знаењата.

Улогата на формативното оценување е важна како во функција на обезбедување на интегралност во наставниот процес, така и во функција на мотивирање на учениците за редовна работа. За остварување на наставната цел за постојан развој, односно при формирање на личноста на ученикот од голема важност е тековното проверување и оценување, кое врз основа на ова го добива името формативно оценување.

Но, во практиката е поинаку. Најчесто со изговорот „недостаток на наставно време“ наставниците го запоставуваат формативно проверување. Во наставната практика, дури и она што се нарекува тековно проверување, најчесто не е интегрирано со другите наставни компоненти. За учениците, но и за наставниците, проверување има само тогаш кога наставникот во посебен дел од часот или на час специјално одвоен за таа намена го прозива ученикот и му поставува прашање и задача. Ваквото проверување по правило резултира со оценка. Наставникот го оценува одговорот на ученикот и оценката ја забележува во училишниот дневник или, пак, прави своја интерна белешка.

Формативното оценување се карактеризира со својата континуираност, а во современата настава тоа е многу различно од кампањското проверување бидејќи знаењата на учениците се проверуваат буквално на секој час. Постојат 10 основни принципи врз кои се темели формативното оценување, а тие се:

- 1) проверувањето за учење треба да биде дел од ефективното планирање на наставата и учењето;
- 2) проверувањето на учење треба да се фокусира на тоа како учениците учат;
- 3) треба да се прифати дека проверувањето за учење има централна улога во практиката на часовите;
- 4) проверувањето за учење треба да се смета како клучна професионална способност на учителите;
- 5) проверувањето на учење треба да биде одмерено и конструктивно бидејќи секое проверување има емотивно влијание;
- 6) проверувањето за учење треба да ја земе предвид и важноста на мотивацијата на ученикот;
- 7) проверувањето на учење треба да промовира ангажираност во постигнувањето на образовните цели и споделено разбирање за критериумите според кои учениците се проверуваат и оценуваат;
- 8) учениците треба да добиваат конструктивни упатства како да ја подобруваат својата работа;
- 9) проверувањето на учењето ја развива способноста на учениците за самооценувањето за тие да можат да размислуваат за своето учење и да го насочуваат;
- 10) проверувањето за учење треба да го опфаќа целиот опис на постигањата на сите ученици.

Формативното оценување е засновано на идејата дека учениците најдобро ќе работат ако ја разберат целта на нивното учење, до каде се наоѓаат во однос на таа цел и на кој начин можат да ја постигнат. Овој вид на оценување вклучува

користење на оценувањето на часовите со цел да се унапредат постигањата на учениците.

Ефективното оценување за учење се одвива постојано на часовите и вклучува:

- споделување на целите на учењето со учениците;
- помагање на учениците да ги дознаат и препознаат стандардите кон кои треба да се стремат;
- давање на повратна информација што ќе им даде насока на учениците како да се подобрат;
- верување дека секој ученик може да се подобри во однос на претходните постигања;
- заемно разгледување и анализирање на постигањата и напредокот на ученикот од страна на наставникот и на ученикот;
- обучување на учениците да користат техники и самооценување за да ги откријат аспектите во кои треба да се подобрат;
- верување дека мотивацијата и самодовербата, кои се клучни за ефективното учење и напредок, можат да се подобрат преку користење на ефективни техники за оценување.

Главни **карактеристики** на формативното оценување се:

1. Споделување на целите на учењето.

Наставниците треба да бидат сигурни дека учениците можат да ја препознаат разликата меѓу работата на задачата и целта на учењето (да го одделат она што треба да го направат од она што ќе го научат). Со цел учениците целосно да се вклучат во процесот на учење, наставникот треба:

- јасно да објасни зошто некоја лекција се предава или некоја активност се изведува, користејќи сè со терминологија на целите на учењето;
- да им ги објасни на учениците конкретните критериуми за оценување;

- да им помогне на учениците да разберат што направиле добро, а кои аспекти на учењето треба да ги подобрат.

2. Користење на ефективни техники на поставување прашања.

3. Користење на стратегии на вреднување и давање повратни информации.

4. Заемно оценување и самооценување.

3. Методи и техники на оценување

Методите на оценување се дефинираат како постапки, начини со чија помош се утврдува степенот на совпаѓање на постигањата на учениците со планираните цели и образовни стандарди. (Поповски, 2005) Изборот на методи се движи од набљудување и поставување прашања, како дел од секојдневната настава, па сè до поформалните и построкурираните методи како што е стандардизираното тестирање. Користејќи комбинација на методите, наставникот со поголема сигурност ќе донесе суд за степенот на успешноста на ученикот, податоци за неговиот напредок и постигања. Врз основа на овие податоци, тој планира како најефективно да им помага во нивното учење во иднина. Избраните методи треба да овозможат да се посветува еднакво внимание на резултатот и на процесот, односно на квантитетот и квалитетот на постигањата. Во соработка со колегите, наставникот може да ги користи наставните програми за основно образование за да ги определи приоритетите за тоа што ученикот треба да се оспособи да прави и да разбира во однос на знаењата, способностите, вредностите, ставовите и склоностите. (Арсова, 2013) Понекогаш, наставникот ќе се фокусира на учењето на ученикот поврзано само со определен наставен предмет, а другпат на учењето работи заеднички за повеќе предмети. Откако ќе одлучи што треба да се оценува, наставникот одредува како тоа ќе биде оценувано и како ќе се користат информациите од оценувањето. (Чонтева, 2010) Теоријата и практиката на наставата укажуваат на постоењето и имплементација на широк спектар од методи

за оценување. Наставниците треба да обезбедат различни видови методи и техники на оценување, за да се провери дали се постигнати целите и задачите на наставата. За изборот на методи и техники кои ќе се користат најдобро и најсоодветно се одлучува паралелно со планирањето на наставата. Според тоа, се наметнува прашањето за избор на методи за оценување на постигањата на учениците. Изборот на методи за оценување се врши врз основа на критериуми. Наставникот треба да избира методи кои обезбедуваат вклучување на учениците во оценувањето. При изборот на методите и техниките треба да се има предвид возраста, претходното искуство на учениците, како и контекстот во кој тие ќе се применуваат. Паралелно треба да се одлучува за методите што ќе се користат за оценување во текот на учењето и за оценување на крајот на определен период со цел формирање оценка со што ќе се обезбеди на ученикот да му се познати методите на оценување. Методите и техниките за оценување треба да се поврзани со целите на наставната програма. Исто така треба да му овозможат на секој ученик да ги покаже своите постигања.

Целта на оценувањето го води наставникот за да ги избере методите и техниките да изготвува и избира инструменти. При изборот наставникот треба да ги има предвид потенцијалите и ограничувањата на методите и техниките за оценување со различна цел.

Методи на оценување кои можат да се користат за сумативно и формативно оценување се:

- 1) повратна информација;
- 2) поставување прашања;
- 3) есејски прашања;
- 4) самооценување и заедничко оценување од соучениците;
- 5) портфолио;
- 6) изведбени активности;
- 7) проекти.

3.1. Повратна информација

Повратната **информација**³ е двонасочна комуникација која обезбедува повратни информации кои овозможуваат поквалитетно дијагностицирање на тешкотиите на кои наидува ученикот во процесот на учење, како и причината за тоа, создава услови за заедничко насочување и подобрување на натамошното учење. Ефектите на повратната информација кај ученикот зависат од времето кога таа се дава, од начинот на кој се дава, од нејзината содржина и од тоа како таа е структурирана и интерпретирана. Испитувањата покажуваат дека учениците кои добиваат навремена и соодветна повратна информација, во 75 % случаи постигнуваат повисок краен резултат во споредба со претходно утврдените стандарди за оценување. Темелот на квалитетна повратна информација е нејзината информативна вредност. Додека трае процесот на учење, наставникот може и треба да ги следи разните аспекти на тој процес и за своите сознанија да го информира ученикот. Ученикот очекува и има право да добие повратна информација и објаснување т.е. коментар. Тоа се информации за процесот на знаења, усвојување на вештини, за процесот на учењето (за мисловните процеси со помош на кои се одвива создавањето и се конструира знаењето). Тие му овозможуваат на ученикот подобро да го осознае процесот на сопственото учење и да го моделира.

Формите во кои може да биде искажана повратната информација се усно и писмено, што зависи од конкретната ситуација. Практиката покажува дека бројот на наставници кои даваат ефективна усна повратна информација е мал. Најчесто, таа се сведува на неколку зборови или реченици: одлично, добро е, седи - слабо, а може да биде проследена со прекор или потсмев од страна на наставникот. За да биде ефективна треба да биде однапред испланирана, така што ќе се предвидат можните одговори и реакции на ученикот на одредено прашање што е поставено во текот на часот. Ако усната повратна информација е спонтанa, наставникот треба да знае како да реагира на одговорот на ученикот. Треба да биде колку што може

³ Вид на педагошки дијалог меѓу наставникот и ученикот за квалитетот на учењето, поучувањето и знаењето.

поконкретна и да ја опишува прецизно природата на постигнувањата. Усната повратна информација треба да биде насочена на клучните пропусти на учениците и на најважниот аспект на проблемот што се анализира, а што е корисен за ученикот и се однесува на поставените цели. Усната повратна информација вклучува и невербална комуникација, на пример, ако наставникот врти со главата или прави „ццц“, или со прст дава сигнал дека одговорот не е задоволителен итн. Со неа можат да се дополнуваат објаснувањата на учениците веднаш штом се јави потреба и да се разменуваат идеи. Таа се дава и преку поставување прашања и преку објаснување за време на поучувањето, а на ученикот му дава можност веднаш да реагира на неа во текот на учењето. Усната повратна информација секогаш треба да го вреднува она што е сработено и да е развојна, односно да понуди насоки за понатамошно учење. Усната повратна информација не смее да го критикува ученикот или да му припишува одредени особини како што се: не е добро, како можеш тоа да го кажеш и сл. (Пејчиновска, 2011)

Ефективната пишана повратна информација зависи од тоа дали на учениците им е сосема јасно што се очекува од нив и што тие можат да очекуваат од наставникот. Учениците очекуваат да им се објасни што направиле добро и каде и како може да се подобрат. Со пишана повратна информација треба да се вреднуваат добрите и слабите страни на учењето на ученикот, да се поттикнува ученикот да размислува. Наставниците треба да знаат како се напредува во учењето и да знаат да ги препознаваат погрешните сфаќања и тешкотиите со кои се соочуваат учениците во учењето. Суштинска и значајна е примената на ефективната пишана повратна информација во портфолиото на учениците. За да се подобри квалитетот на повратната информација, на учениците треба да им се даде детално образложение за истата што ќе ја добиваат. Навремената усна повратна информација и пишана повратна информација дава насоки и упатства за надминување на проблемите и нивно соодветно решавање, додека сè уште се актуелни и важни за ученикот. Повратната информација добива специфична димензија во рамките на структурата и содржината на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците. (Пејчиновска, 2011)

3.2. Поставување прашања

Поставувањето на прашања е моќно средство за поттикнување на развојот на креативното и критичкото мислење на учениците. И за наставниците и за учениците е важно да знаат да поставуваат квалитативни различни прашања.

Водењето на разговор со помош на вакви прашања им помага на учениците да се потсетат на претходното стекнато знаење и на тој начин да го зајакнат владеењето со сржта на материјалот од наставната содржина, да го продлабочат разбирањето преку зацврстување и проширување на нивното сфаќање на базичните принципи и концепти, да развијат нови идеи, да се надградуваат со ново знаење, да размислуваат за континуирано учење, сè со цел да се засили свесноста за самиот себе.

Со помош на дискусиите, учениците учат да слушаат кога некој зборува, да покажат разбирање за тоа што другите го кажуваат и да зборуваат за да го кажат своето мислење. Потребно е да се поттикнуваат сите ученици да бидат вклучени во учењето за време на часот и активно да размислуваат, да се прифатат погрешните одговори, што ќе овозможи учениците полесно да се охрабрат да одговараат, доколку не се дава збор само на оние ученици кои „креваат рака“. (Чонтева, 2010)

Поставувањето прашања е значајно, како за формативното, така и за сумативното оценување.

3.3. Есејски прашања

Во едно објаснување за тоа што е есеј, наведено во „Училишна докимологија“ од Поповски (2005), се вели: „Есеј се нарекува секоја писмена творба во вид на куса расправа за некое научно, уметничко, социолошко или друго прашање што е напишано течно, лесно, разбирливо и строго литературно. Затоа, обично се смета

дека есејот е еден вид литературна творба во која на популарен начин авторот писмено се произнесува за некое прашање и притоа повеќе дава свои заклучоци отколку што ги документира своите тврдења, повикувајќи се на туѓи мислења“. Во училиштен контекст, есејот го задржува истото значење – бара од учениците да го изложат она што го научиле на начин кој самите го избрале.

Есеј е писмен состав во кој се изложува една теза – се презентира сопствен став, поткрепен со аргументи. Во училишниот есеј се среќаваат знаењето, кое треба да се репродуцира, и способноста тоа знаење самостојно да се обликува.

Есејско прашање е прашање или задача што бара пишан одговор, без оглед на тоа дали се поставени усно или писмено. Во овие задачи се бара да се покаже и знаењето на ученикот, но и личната интерпретација на тоа знаење, односно како ученикот размислува или како го интерпретира тоа знаење. Тука се проверуваат повисоки ментални процеси, кои се неопходни за преработување, оценување и користење на стекнатото знаење и искуството, односно оспособеноста на учениците да ги извршуваат следните активности: споредување, бранење на своите ставови, поврзување на причините со последиците, објаснување на значењето, анализирање, употреба на примери за илустрирање на правила, принципи и закони, применување на закони и принципи во нови ситуации, проценување на соодветноста на поим, идеја или информација, формулирање и преформулирање на прашања, реорганизација на факти, разграничување меѓу објекти, поими и факти, изведување дедуктивни заклучоци.

3.4. Самооценување и заедничко оценување од соучениците

Самооценувањето е пред сè наменето за учениците да го следат и оценуваат својот напредок во учењето и овозможува широко согледување и оценување на процесот на учење. Важно е учениците однапред точно да знаат што се очекува од нив и со која цел се користи самооценувањето. Ефектите од самооценувањето за учениците се следните: практикување на интелектуалната авотномија (обезбедува повисок степен на саморегулација на однесување); учат поефикасно; преземаат одговорност за сопственото учење; учествуваат во формирањето на критериуми за оценување; учат од самиот процес на оценување, ги анализираат сопствените резултати, размислуваат каде и како можат да се подобрат, што оперативно може ефикасно да се изведе преку учеството на учениците во водењето на портфолиото и неговото користење како начин на вреднување на постигањата на учениците.

Тоа е еден вид на самоспознавање, во кое личноста критички се однесува кон себе, тоа е однос кон себе и оценка – самооценка на сопствената личност. Самооценувањето е израз на зрелоста за сопственото самоспознавање. Улогата на наставникот во самооценувањето на ученикот може да биде посредничка со основна цел да го насочува процесот на самооценување и да ја коментира само постапката, а не и самооценувањето на ученикот. (Бјекић и Папић, 2005)

Заедничкото оценување е од соучениците (процес на неформалното формативно оценување кога учениците оценуваат други ученици), пред сè е процес на практикување на оценувањето и развој на критериумите за проценка на ефектите, ангажираноста и предностите и недостатоците на постигањата на соучениците. **Ефекти** на заедничкото оценување на учениците се: учениците во одделението се стекнуваат со знаење и разбирање; учеството во процесот на оценување ја намалува досадата; ја подобрува концентрацијата и мотивацијата; често ги истражуваат сопствените ставови и мислења во врска со постигањата и очекуваните исходи; задоволни со можноста да се споредат сопствените

достигнувања; уверени дека идните резултати ќе им бидат подобри; го олеснува процесот на самооценување; ја зголемува довербата во процесот на оценување; зголемена ангажираност на ученикот во сите сегменти на наставниот процес и учење. **Ограничувања** на оваа постапка: тешко да се избегнат личните предрасуди и личните параметри меѓу врсниците; несигурност во сопствената способност за оценување; тешкотии при интерпретација на критериумите; отпор да се вклучат во процесот на заедничкото оценување (бидејќи многу ученици оценувањето го сфаќаат како казнена и дискриминаторска постапка, а не како можност за унапредување на своите вештини и знаења); неподготвеност на учениците за ваква форма на оценување. (Бјекић и Папић, 2005)

Комуникацијата меѓу наставникот и ученикот, во процесот на заедничкото оценување ќе биде успешна само ако оценката што (како повратна информација) ја дава наставникот, соодветствува на оценката што ја прифаќа ученикот – оној кому таа му е наменета. Затоа, може да се каже дека автор на вистинската оценка е ученикот, а не само наставникот. (Поповски, 2005)

3.5. Портфолио

Портфолиото претставува ограничена збирка на дела на ученикот кои се користат за да се презентира најдобрата работа на ученикот или да се демонстрира образовниот развој на ученикот низ даден временски период. Портфолиото не е само збирка на сите дела на ученикот, туку тоа е ограничено на оние дела кои најдобро служат на целта на портфолиото. Портфолиото не е ниту албум, ниту „отпад“ за сите постигнувања на ученикот. Предметите вклучени во него се внимателно и намерно избрани за колекцијата како целина да ја постигне намерата.

Постојат неколку **цели** кои го опфаќаат портфолиото:

- 1) најдобрите дела да бидат презентирани;
- 2) демонстрација на образовниот развој;

- 3) да се прикажат избраните омилен дела на ученикот;
- 4) оставање коментари и документација од страна на ученикот за долгорочен проект и нивно документирање;
- 5) демонстрација на постигањата на група ученици.

Децата уште од рана возраст можат да развиваат способности за самооценување, постепено преземајќи поголема одговорност за квалитетот на сопствената работа. Изготвувањето портфолио претставува корисен начин да се поттикнуваат ваквите способности. Тоа може да обезбеди податоци за напредокот во учењето од одредено програмско подрачје, наставен предмет, наставна тема. Можат да бидат во вид на отпечатени листови или електронски портфолија. (Шпановић)

3.6. Изведбени активности

Кога наставните цели бараат знаења и вештини за изведување и правење, успешноста во постигањата на таквите цели не може доволно валидно да се измери со помош на пишани или усни одговори на задачи, затоа ученикот треба да се стави во ситуација да го прави тоа за да се види дали го совладал. **Изведбените активности** ги поврзуваат посложените наставни цели со природните услови во и вон училиштето. Набљудувањето како учениците изведуваат некоја активност понекогаш дава повредни или еднакво вредни показатели за постигањата од резултатот до кој се доаѓа со самата изведба. Изведбените активности применуваат пристап што ги бараат современите теории на учење – наместо учениците да се сметаат за приемници на знаење, се третираат како активни учесници во конструкцијата на знаењето.

За оценување на некои изведбени активности, процесот е поважен од продуктот, а за некои други е обратно. Меѓутоа, за сите изведбени активности треба да се оценува и процесот и продуктот. Кога се оценува процес, се следи времето кога се случува, кога се оценува продуктот, оценувањето се врши по завршување на процесот. Акцентот на оценување на процесот најчесто се става во музичко

образование, физичко и здравствено образование, природните науки (ракување со прибор, изведување експерименти), јазиците (говор, усна презентација, драмска изведба). Акцентот на продуктот најчесто се става во техничкото образование, ликовното образование, природните науки, јазиците, информатиката.

Како инструмент за оценување на изведбените активности најчесто се користат чек-листите во кои се бара да се забележи само дали наведената карактеристика ја има или не, односно дали наведената акција е преземена или не е преземена. (Чонтева, 2010)

3.7. Проекти

Учењето преку **проекти**⁴ е метод со којшто учениците истражуваат сложени прашања или проблеми од реалниот живот, поврзани со содржините од наставната програма со помош на постапки за решавање проблеми и користење различни извори на учење и материјали со цел да се постигне финален продукт. Учењето преку проекти е важен елемент во остварувањето на наставниот процес, бидејќи овозможува стекнување на различни знаења и вештини преку користење на различни ресурси и различни начини на собирање, класифицирање и презентирање на податоците, т.е. интеграција на знаења и вештини од различни области, предмети. Преку проектите се овозможува учениците самостојно (работејќи во тимови и групи), на креативен начин да дојдат до повеќе сознанија за одредена тема, а притоа тие се централна личност во процесот на учење. Знаењата стекнати на овој начин подолго се помнат.

Главни карактеристики на учењето преку проекти се: учениците работат со цел да создадат продукт, а тоа може да биде: предмет, механизам, игра, филм, презентација итн.; најчесто се поделени во групи и тимски работат на извршување на својата задача; проектните задачи бараат да се решат посложени проблеми и

⁴Зборот проект се дефинира како план, предлог или шема, односно правење на план за спроведување на одредена акција.

потребно е време; учениците работат на решавање проблеми од реалниот живот; се поставуваат провокативни прашања кои ќе ги натераат учениците на истражување на автентични и важни теми; проектните задачи обично опфаќаат содржини од повеќе предмети и потребно е наставниците да соработуваат; од учениците се бара самите да изнаоѓаат решенија да ги анализираат проблемите и да размислуваат за понудените опции; користат разни извори на учење за да дојдат до информации, а честопати користат ИКТ; наставникот ги поддржува учениците, им обезбедува материјали и ги насочува во планирањето, спроведувањето и вреднувањето на задачата; учениците се ставени во центарот на процесот на учење; вклучени се повеќе алатки и инструменти кои генерираат повратни информации за наученото и сработеното и конзистентни можности учениците да научат од искуствата, а оценките се утврдуваат базирани на ефикасноста и ефективноста на сработеното; истражувајќи ги задачите и презентирајќи ги финалните продукти за кои е потребно да се здобијат со одреден опсег на вештини и знаења, учениците ги развиваат своите комуникациски вештини. (Блажева, 2010)

4. Модели на оценување на знаењата во основните училишта во Република Северна Македонија

Новите тенденции за реформа на образованието го отвораат прашањето за третманот на ученикот како партнер во процесот на едукацијата. Тоа бара нов пристап во следењето и оценувањето на постигањата на ученикот. Има повеќе видови оценувања со утврдени стандарди, како кај нас така и во Европа: бројчано, описно, поенско, комбинирано оценување, по пат на задачи, портфолио, преку трудови во кои ученикот има водечка улога, а наставникот се вклучува по потреба.

Моделот на оценување на знаењето на учениците во основните училишта во Република Северна Македонија се темели на меѓусебно почитување на наставникот кон ученикот, ученикот кон наставникот, родителите кон наставникот и обратно. Тоа подразбира поттикнување на човечките квалитети, создавање сигурност,

односно почитување на основните човекови права во воспитно-образовниот процес. Системот на оценување би требало да ги поттикнува потенцијалите на учениците за развој на знаењата на повисоки нивоа од претходните.

Видовите на оценување и оценките во основните училишта во нашата држава е уредено со *Законот за основно образование*, а подлабоко е објаснето со посебен *Правилник* што е донесен во 1996 година и дополнет во 2001 година со еден член за воведување на екстерно оценување на учениците. (Концепција за деветгодишно основно образование, 2007) Наставниот план и програма во основното училиште се изработуваат според трите воспитно-образовни периоди:

- ✓ од прво до трето одделение;
- ✓ од четврто до шесто одделение;
- ✓ од седмо до деветто одделение.

Постигањата на учениците во основното училиште се оценува **описно и бројчано**. Во првиот период, постигањето на ученикот во текот на наставната година по задолжителните и изборните предмети се оценува описно, само на крајот на учебната година, кога тој добива свидетелство со описни оценки. Во вториот период, постигањата на ученикот во текот на наставната година по задолжителните и изборните предмети се оценува описно и бројчано, на крајот од прво полугодие и добива известување за успехот со бројчани оценки, а на крајот на учебната година добива свидетелство со бројчани оценки и оценка за општ успех. (Закон за основно образование, 2020)

Формативното оценување вклучува интервенција на наставникот во текот на процесот на учење со цел да прибере повратна информација што ја користи за да го организира понатамошното учење и поучување. Основата на формативното оценување е тоа што прибраните информации се користат за да се приспособи работата на наставникот со цел да се постигнат целите на учењето. Видовите на формативното следење се менуваат во текот на учебната година во зависност од целта. Оценките се изразуваат со усни и/или писмени коментари, собирање и

архивирање на докази во портфолијата на учениците за сумирање на постигањата на учениците и давање на оценка.

Сумативното оценување се однесува на комулативните оценувања, и обично се врши на крајот на извесна тема или тематска целина, со намера да се стекне увид во тоа што извесен ученик научил и да се даде суд за неговата работа според одредени стандарди.

Стандардите за оценување на знаења во Република Северна Македонија се однесуваат на подобрување на постигањата во учењето, сеопфатна повратна информација во текот на процесот на учење, следењето како дел од сеопфатниот процес на учење, објективно и релијабилно следење на процесот на учење. Постапки за стандардизирано оценување на знаењето се: планирано следење, употреба на методи и инструменти, процес на следење, повратна информација, формирање на оценки. (Мицковска, 2008)

Процесот на оценување на знаењето во рамките на поучувањето се следи со помош на два индикатора:

- учењето е истражување на сопствените постапки (саморегулација), и
- секој ученик напредува, што е во согласност со првиот стандард за оценување на знаењето.

Во Република Северна Македонија се формулирани принципи за подобрување на оценувањето на знаењето, како што се: подобрување на учењето и постигнувањата на ученикот, обезбедување сеопфатни информации за постигањата на ученикот, интегрирање на оценувањето во наставниот процес, користење на повеќе различни методи, континуирано следење, правилно оценување, транспарентно оценување, валидно и релијабилно оценување. (Мицковска, 2008)

Стандардите за оценување го опфаќаат целиот процес на оценување: планирање на оценувањето, изборот на методи и инструменти за оценување, спроведување на процесот на оценување, формирање оценки, информирање за сознанијата од оценувањето. (Komljac, 2009)

4.1. Релевантни истражувања

Последниве години сè поинтензивно се говори за тоа како и на кои начини да се подобри оценувањето на постигањата на учениците. Во литературата се презентирани голем број релевантни истражувања во врска со овој проблем. Овде ќе споменеме некои од нив.

- ❖ Потребата од промени во системот на оценување на постигањата на учениците е искажана во книгата *„Современи сфаќања за проверувањето и оценувањето на постигањата на учениците“*, чија анализа е разработена од м-р Киро Попоски, Скопје 1996 година.

Ставовите на авторот во оваа книга се однесуваат на тоа дека животот во современото општество не може да се замисли без оценување. Без оценување не е можно ниту успешно остварувањето на воспитно-образовната работа во училиштата. Во нив постојано се врши проверување и оценување на постигањата и развојот на учениците. Познато е дека оценките во нашите училишта се главен инструмент за мотивирање на учениците, без оглед дали тоа некому му се допаѓа или не. Оценките кај нас сè уште се значен инструмент за постигнување на други цели како што се добивање на стипендии, запишување на повисоките степени и сл. Затоа учениците учат за оценка, бидејќи според нив „добра оценка е само одличната“.

- ❖ **Унапредување на оценување во основните училишта** – Анализата на состојбите и потребите за промени е изработена од м-р Киро Поповски, Голубина Георгиевска, Злата Анчевска, м-р Горица Мицковска.

Ставовите на авторите во оваа анализа се однесуваат на тоа дека мал е бројот на училишта кои имаат утврдена училишна политика за подрачјето на оценување на постигањата на учениците. Ретки се училиштата во кои училишната политика е јасно утврдена и оформена како посебен документ и официјално усвоена од надлежен стручен орган или тело на училиштето. Почеста практика е во

училиштата да постојат утврдени и прифатени напишани правила или ставови на директорот или стручните служби. Повремено и само во дел од училиштата активите на наставниците, по одреден предмет, расправаат за прашањата од областа на проверувањето и оценувањето и се договараат за начините на проверување и критериумите за оценување на учениците. Во поглед на тоа дека добрата училишна политика влијае на квалитетот на оценувањето, направено е истражување кое укажува на тоа дека училиштата треба да применуваат училишна политика како резултат на која ќе има квалитетно оценување кое го подобрува учењето на учениците. Во врска со овој проблем се направени изведени повеќе проекти за основно образование од USAID – Агенција на САД за меѓународен развој, за унапредување на оценувањето во основните училишта, наставата во 21 век, за примената на новите начини на оценување, примената на ИКТ во оценувањето на постигањата на учениците и слично. Во прилог следуваат некои од изведените проекти на USAID:

- ❖ **Креативна настава и учење** – проект за професионален развој на наставници е збирка на преведени поглавја на тема „Оценување во наставата“, преведена од англиски на македонски јазик, која е финансирана од USAID, а имплементирана од страна на *Фондацијата Институт отворено општество – Македонија*. Оваа збирка се користи за обука на наставници со цел посеопфатно да се запознаат со принципите, стандардите и методите за оценување на учениците во наставата.
- ❖ **Унапредување на оценувањето во училиштата** - публикација изработена од USAID – Проект за човекот и институционален развој, Американски Институт за истражување и Меѓународна асоцијација за читање. Во рамките на овој проект се одржани работилници за унапредување на оценувањето на повеќе теми: Начини на самооценување, Видови на самооценување, Стратегија за развивање на самопрашувањето при читање, Дискусии и разговори за пишувани портфолија, Видови портфолија, Фази во развивањето систем за портфолија и карактеристики на добрите портфолија, Користење на Блумовата таксономија

за изготвување прашања за оценување, Самовреднување и самоанализа на учениците и др.

- ❖ **Оценување за учење во 21 век** - збирка на примени од практика во рамките на проектот за основно образование, компонента Унапредување на оценувањето на учениците, финансирана од USAID, а спроведена од *Академијата за развој на образованието* (АЕД) во соработка со *Македонскиот центар за граѓанско образование* (МЦГО). Во овој прирачник се прикажани примери од практика во основно училиште, преку работилници изведени заедно со учениците и наставниците. Секоја работилница има за цел унапредување на оценувањето во основното образование. Теми кои се обработени се: Учениците повеќе ќе учат ако ги знаат критериумите за оценување; Есеите се поквалитетни ако учениците знаат како ќе бидат оценувани; На учениците треба да им се објасни што се очекува да научат; Како да се оценува изведување експеримент; Активно наспроти традиционално учење и оценување преку изведба на експеримент; Заемно оценување на изведбена активност е многу рационален приод; И најмалите ученици умеат да се самооценуваат; Скалата за процена лесно можат да ја користат и наставникот и учениците.
- ❖ **Настава и учење на 21 век** – прирачник за наставници финансиран исто така од USAID. Цела на овој прирачник е да помогне на наставниците да ги разберат промените што се случуваат во образованието и полесно да се приспособат на барањата на новите наставни планови и програми, новата наставна методологија и воведувањето и примената на новата технологија во училиштата. Прирачникот е наменет да се користи при обуки на наставници, директори на училишта, советници и инспектори. Притоа, како релевантен стручен материјал може да помогне во претстојните промени во развојот на училиштата за да одговорат на потребите на 21 век. Овој прирачник, исто така, може да се користи за професионално самопроценување и вреднување на напредокот на училиштата. Прирачникот е дел од Збирката на наставни материјали за наставниците подготвени во рамките на Проектот за основно образование на

USAID кои се достапни на образовниот веб-портал на Министерството за образование и наука. Овие материјали вклучуваат:

- прирачници;
- видеоматеријали;
- дополнителни дигитални материјали;
- одобрени веб-страници.

❖ **ИКТ во оценувањето** – прирачник во рамките на Проектот за основно образование, компонента *Унапредување на оценувањето на учениците, финансиран од USAID Македонија*, а го спроведува Академијата развој на образованието (АЕД) во партнерство со *Македонскиот центар за граѓанско образование (МЦГО)*. Во прирачникот ИКТ, во оценувањето, е опишана употребата на портфолија во функција на оценувањето, улогата на пишувањето во учењето и оценувањето, традиционално оценување, оценување, Е-оценување и сл. Објаснети се видовите на начините на изготвување и на користење на портфолијата, примената на **е-портфолиото** и можностите од неговото ефективно користење во ситуации кога сè поголем број имаат проблем со просторот за чување на традиционалното портфолио кое најчесто е составено од творби на хартија.

❖ **Опасности од несоодветно оценување (Блек и Вилијам)**

- давање приоритет на квантитет наместо на квалитет во учењето;
- отсуство на комплетна слика за потребите за учење на учениците;
- намалување на самопочитувањето кај учениците преку судење за постигањата наместо давање на совети за подобрување;
- деморализирање на учениците преку постојано негативно споредување со подобрите ученици;
- давање повратна информација која повеќе служи за социјални цели отколку за насоки за поефективно учење.

❖ **Како оценувањето го подобрува учењето (Блек и Вилијам)**

- овозможува ефективна потврдна информација за учениците;
- активно ги вклучува учениците во учењето;

- го приспособува поучувањето на тој начин што ги зема предвид резултатите од оценувањето;
- ги зголемува мотивацијата и самопочитувањето на учениците кои се клучни за учењето;
- ја зема предвид потребата учениците да се вклучат во оценувањето и да сфатат како можат да се подобрат.

Овие наоди се прикажани во публикацијата „Внатре во црната кутија“ од Блек и Вилијам, од кои сумирани се 250 статии посветени на оценувањето што покриваат 9 години истражување во различни земји во светот.

II Дел

Методологија на истражувањето

1. Предмет на истражување

Предметот на ова истражување е насочен кои примената на методите и техниките на оценувањето на постигањата на учениците во одделенска настава, односно какви методи и техники на оценување користат наставниците при реализирање на описното и бројчаното оценување.

2. Цел и карактер на истражувањето

Целта на ова истражување е да се проучи кои методи и техники на оценување на постигањата на учениците се применуваат во одделенската настава.

Истражувањето има квантитативен и квалитативен карактер. **Квантитативно** е бидејќи се користат квантитативни техники – анкети, а **квалитативно** бидејќи се користи техниката анализа на документацијата. Ова истражување е **емпириско** бидејќи се користат искуствени факти и податоци, а резултатите од него подоцна се проверуваат во практиката. Според временската насоченост, ова истражување е современо и **прогностичко**, бидејќи ја согледува примената на новите методи на оценување на постигањата на учениците и одговара на прашањето како да се предвидат промените што ќе се случат во иднина. Истражувањето е **индивидуално** (поединечно) спроведено од поединец - истражувач.

3. Задачи на истражувањето

Бака дефинираниот предмет и цел на истражувањето упатуваат кон реализирање на повеќе задачи кои следуваат во прилог:

- ✓ Да се утврди на кое ниво се врши планирањето на оценувањето на постигањата на учениците во основното образование (годишно, месечно, неделно, дневно).
- ✓ Да се согледа кои начини на следење, проверување и оценување на постигањата на учениците кои наставниците најчесто ги користат.
- ✓ Да се согледа дали наставниците се објективни при оценувањето на знаењата на учениците.
- ✓ Да се провери дали наставниците се раководат од основните принципи при оценувањето на постигањата на учениците.
- ✓ Да се утврди дали новите начини на оценување, самооценување и оценување од соученици, се применуваат во основното образование.
- ✓ Да се испита дали учениците и родителите се запознаени со критериумите на оценување на постигањата кои ги употребуваат наставниците.
- ✓ Да се утврди колку често наставниците ги информираат родителите за постигнатите успеси на нивните деца.
- ✓ Да се изработат соодветни инструменти кои се користат при оценувањето на учениците.

4. Хипотези на истражувањето

Општа хипотеза:

Хо - Методите и техниките на оценувањето на постигањата на учениците во одделенска настава се применуваат во согласност со основните принципи на оценување.

Посебни хипотези:

X1 – Наставниците од основните училишта редовно го практикуваат процесот на оценување на постигањата на учениците на годишно, месечно, неделно и дневно ниво, согласно со Законот за основно образование.

X2 – Постои потреба од стручно усовршување на наставниците и педагозите за подобрување на процесот на оценувањето на постигањата на учениците.

X3 – Постои разлика во користењето на методи и техники при описното и бројчаното оценување.

X4 – Наставниците во одделенска настава применуваат методи и техники на оценување, самооценување и оценување на соучениците согласно Законот за основно образование.

X5 – Според стручните служби наставниците од I до V одделение целосно ги применуваат методите и техниките во согласност со законските прописи;

X6– Учениците и родителите се запознаени со критериумите на оценување на знаењата на учениците кои ги применуваат наставниците.

X7 – Наставниците редовно ги информираат родителите за постигањата на нивните деца.

X8 – Постои потреба од користење различни методи, техники и инструменти при следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците и по останатите задолжителни предмети, освен македонски јазик и математика.

X9 – Постои потреба од остварување поголема соработка помеѓу наставниците и педагозите при процесот на оценување на учениците во одделенска настава.

5. Варијабли на истражувањето

Варијабли во истражувањето се:

- ставовите и мислењата на наставниците и педагозите за примената на методите и техниките на оценување на постигањата во одделенска настава;

6. Методи, техники и инструменти

Ова истражување се карактеризира со квалитативни и квантитативни особености и се користи техника на анкетирање и скалирање за прибирање на квантитативни податоци, по пат на **инструменти – прашалници** за наставниците и педагозите. За потребите на ова истражување е конструиран прашалник кој е составен од неколку тврдења во однос на методите и техниките на оценувањето, кои се претставени преку Ликертова скала, каде што со знакот X ќе се обележи ставот на испитаниците: потполно се согласувам, делумно се согласувам и не се согласувам. Овој прашалник е конструиран за потребите на ова истражување и со неговата примена се добиени квантитативни податоци со кои се верифицираат поставените хипотези.

7. Примерок

Примерокот на истражувањето го сочинуваат – основни училишта на територија на општините: Кавадарци, Велес, Демир Капија, Неготино, Градско, Росоман, Лозово, Штип.

– За ова истражување се користи примерок кој го сочинуваат две категории на субјекти: наставници и педагози.

➤ **Примерок на наставници**

Согласно со потребите за истражувањето анкетирани се 250 наставници од I до V одделение во 16 основни училишта во 8 општини.

➤ **Примерок на педагози**

Примерокот на анкетирани педагози го сочинуваат седумнаесет педагози, од основните училишта во општините.

8. Статистичка обработка на податоци

Според карактеристиките на истражувањето, имајќи ги предвид истражувачките техники и инструменти што се користат, добиените податоци од ова истражување се обработени на квалитативен и квантитативен начин.

9. Организација и тек на истражувањето

Истражувањето се спроведува во три фази и тоа:

I фаза:

- ⇒ изработка на студиски проект. Во теоретската рамка на истражувањето одделни проблеми се елаборирани за проучување на истражувачкиот проблем. Студискиот проект е поткрепен и со избор на библиографија која се користи во понатамошниот тек на истражувањето;
- ⇒ техничка подготовка на инструментите за спроведување на истражувањето;

⇒ прибирање на релевантна педагошка документација.

II фаза – теренско истражување:

⇒ барање согласност од локалните самоуправи (Сектор за образование) и доставување писмо за одобрување за спроведување на истражувањето;

⇒ придружни дописи до проектните училишта;

⇒ спроведување на анкетањето;

⇒ прибирање и класифицирање на инструментите;

⇒ анализа на педагошка документација.

III фаза – обработка на податоците:

⇒ подготовка на електронска матрица за внесување на податоци;

⇒ внесување на добиените податоци;

⇒ обработка на податоците и документирање со квалитативни и квантитативни анализи;

⇒ графичко и табеларно претставување на добиените резултати;

⇒ анализа и интерпретација на добиените резултати;

⇒ извлекување заклучоци и препораки.

III Дел

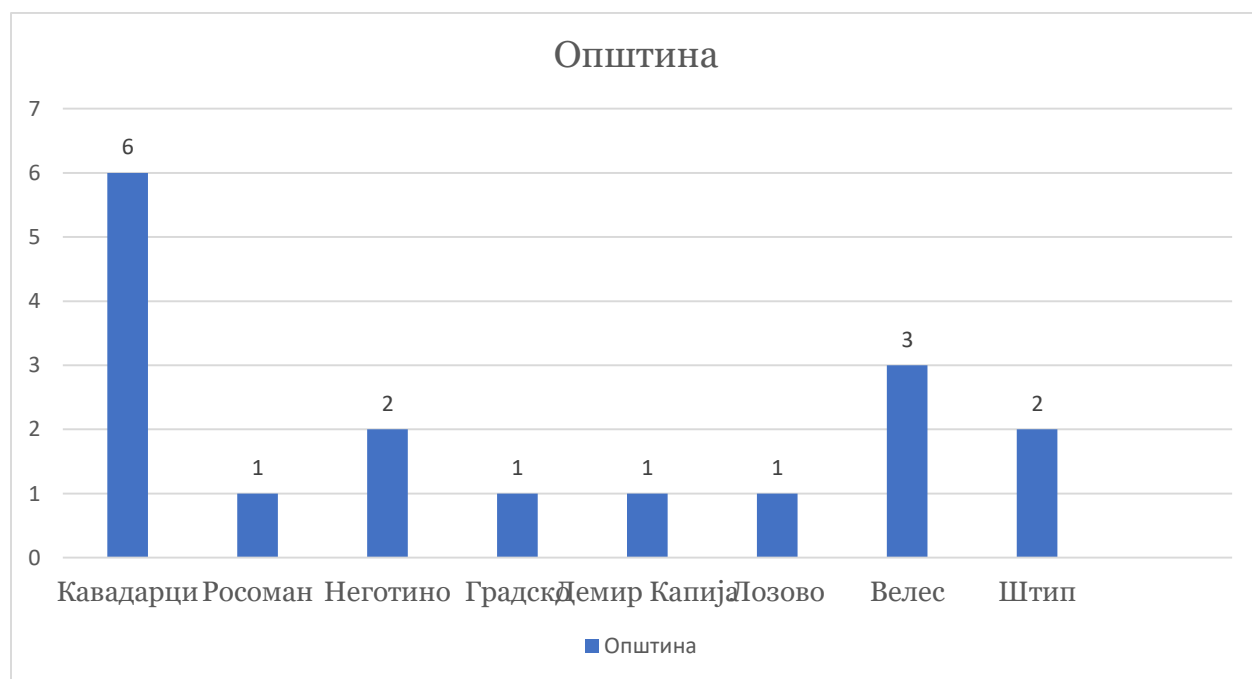
Анализа и интерпретација на резултатите добиеени од истражувањето

1. Анализа и интерпретација на податоците добиени од испитувањето на ставовите и образовните потреби на педагозите

1.1. Демографски карактеристики на примерокот педагози

Вкупниот број на педагози вклучени во ова истражување изнесува 17. Во сите училишта, кои беа опфатени во ова истражување, има вработено по еден педагог, освен во ООУ „Васил Главинов“ од Велес каде што има вработено двајца педагози. Во продолжение и графички приказ на добиените резултати.

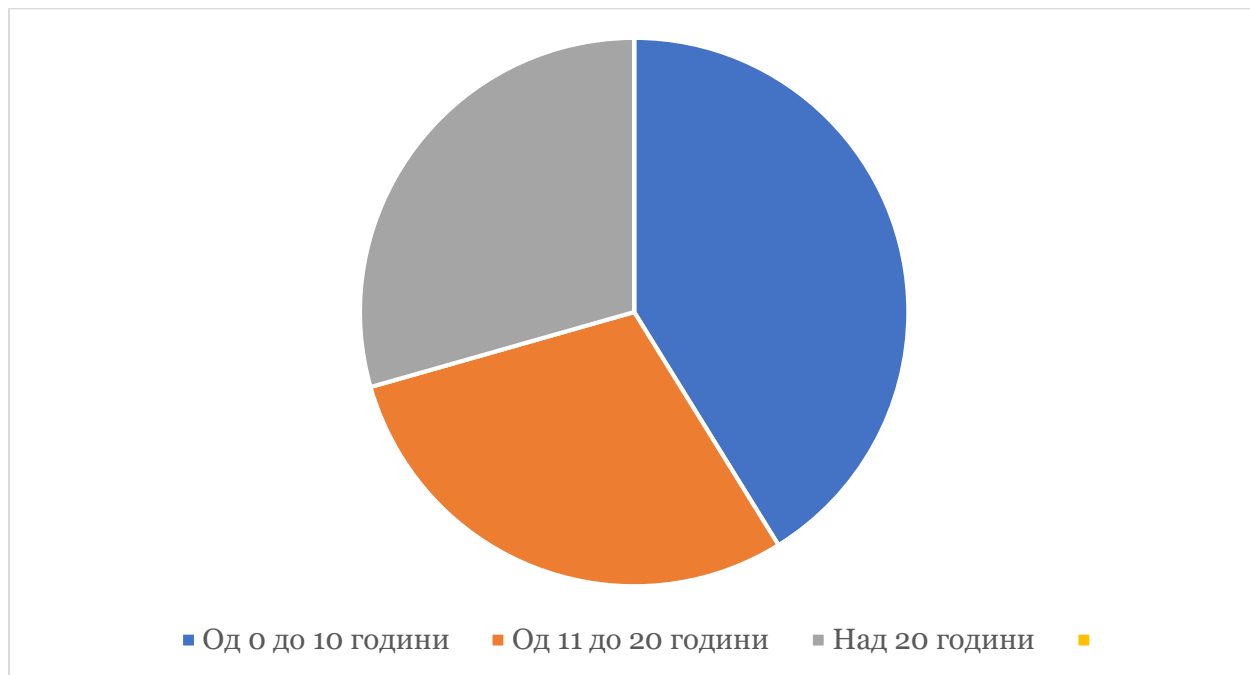
Графикон бр. 1 Распределба на педагози по општини

Табела бр. 1 Распределба на педагози по училишта

Назив на основно училиште	Број на педагози по училишта
ООУ „Гоце Делчев“ Кавадарци	1
ООУ „Тошо Велков - Пепето“ Кавадарци	1
ООУ „Тоде Хаџи Тефов“ Кавадарци	1
ООУ „Страшо Пинџур“ Кавадарци	1
ООУ „Димката Ангелов Габерот“ Кавадарци	1
ООУ „Димката Ангелов Габерот“ Ваташа	1
ООУ „Гоце Делчев“ Неготино	1
ООУ „Страшо Пинџур“ Неготино	1
ООУ „Пере Тошев“ Росоман	1
ООУ „Даме Груев“ Градско	1
ООУ „Димката Ангелов Габерот“ Демир Капија	1
ООУ „Методија Митевски - Брицо“ Лозово	1
ООУ „Васил Главинов“ Велес	2
ООУ „Блаже Конески“ Велес	1
ООУ „Гоце Делчев“ Штип	1
ООУ „Славејко Арсов“ Штип	1
Вкупно	17

Графикон бр. 2 Работно искуство на педагозите

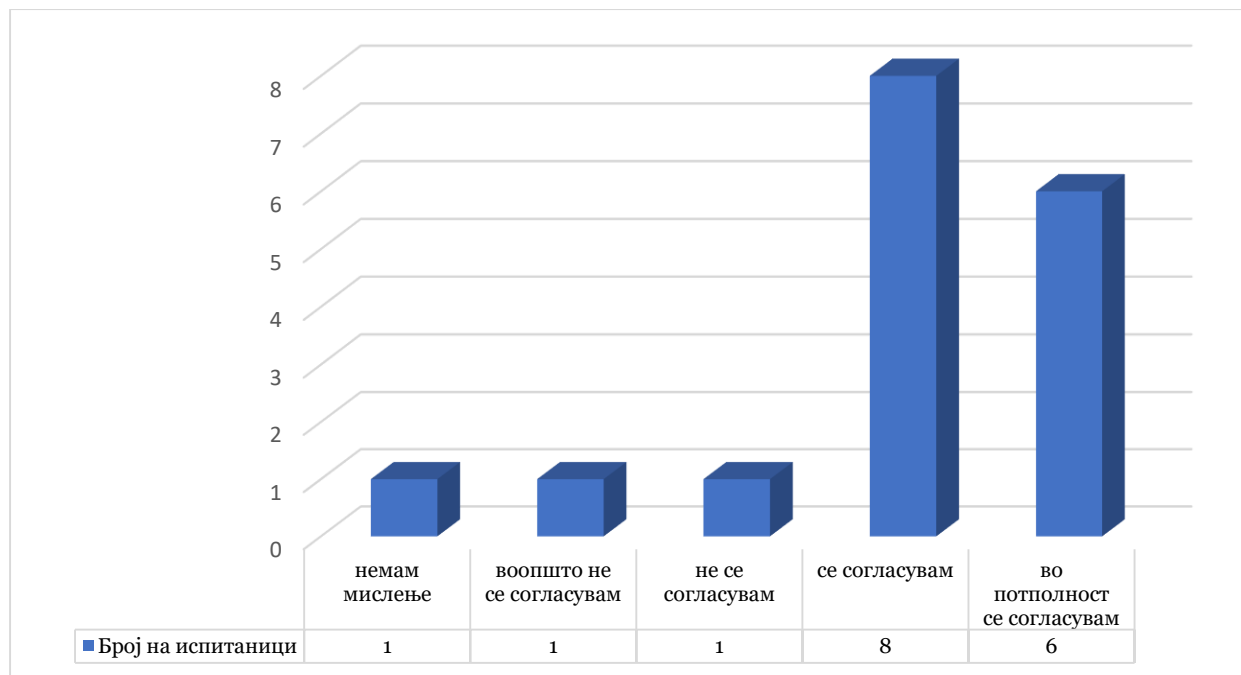
Во однос на работното искуство, распределбата е следнава: седум педагози имаат работно искуство до 10 години, пет педагози имаат работно искуство од 11 до 20 години, додека пак 5 педагози имаат работно искуство повеќе од 20 години.

1.2. Презентација и анализа на добиените податоци од спроведеното анкетирање на педагозите

Во прилог се прикажани резултатите на 17 испитаници по извршеното анкетирање.

Прашање број 1. Во текот на високото образование (факултетско) стекнатите знаења и развиените компетенции од областа на оценувањето Ви помогнале во Вашата работа за целосна самостојна примена на соодветна методологија во процесот на оценувањето на учениците?

Графикон бр. 3 Ставови на наставниците во однос на стекнати знаења и развиени компетенции по завршување на високото образование

Според зададеното тврдење дека „во текот на високото образование стекнатите знаења и развиените компетенции од областа на оценувањето помогнале во работата за целосна самостојна примена на соодветна методологија во процесот на оценувањето на учениците, најголем дел од педагозите (8) **се согласуваат** со зададеното тврдење, додека пак бројот на педагози кои **во потполност се согласуваат** е помал, односно 6. Бројот на испитаници кои одговориле дека **не се согласуваат** и дека **немаат мислење** е ист, односно еден од педагозите не се согласува, еден од нив воопшто не се согласува и еден педагог нема мислење.

Прашање број 2. За подобрување на процесот на оценувањето на постигањата на учениците, педагогот треба да продолжи со стручно усовршување и по завршување на факултетот.

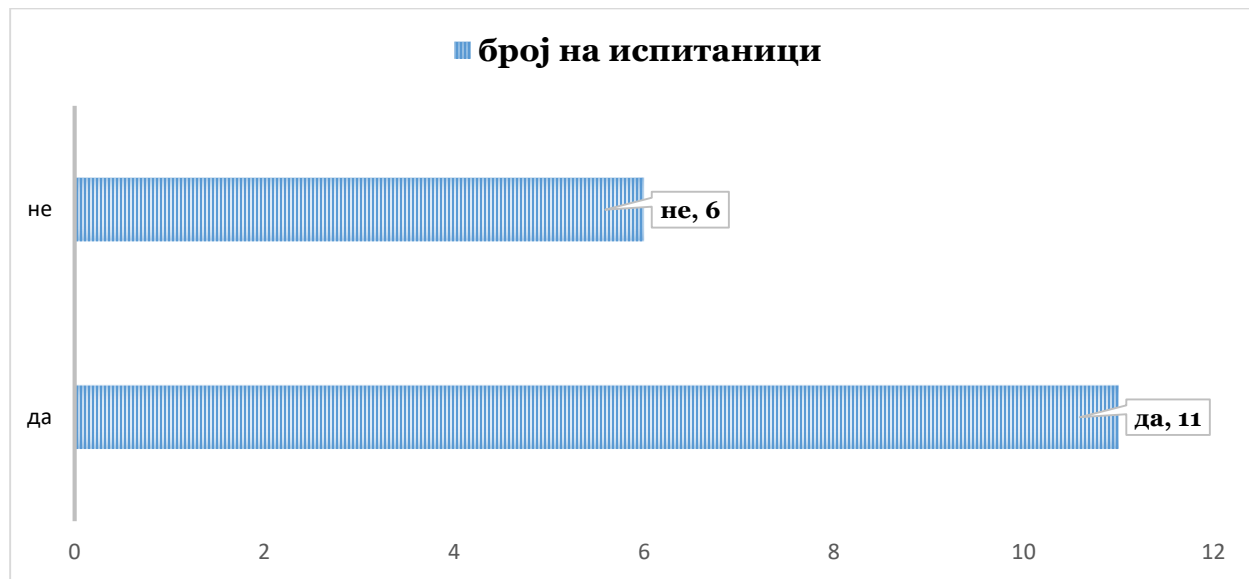
Прашањето број 2 кое гласи „За подобрување на процесот на оценувањето на постигањата на учениците, наставникот треба да продолжи со стручно

усовршување и по завршувањето на факултетот“, е од отворен тип. Анализираниите одговори упатуваат на заклучок дека сите 17 педагози се согласуваат со наведеното тврдење. Најголемиот дел од нив истакнуваат дека секогаш стекнатото знаење има потреба да се надградува со нови знаења, треба да се биде во тек со сè што е ново во полето на образование и дека учењето и надградувањето не треба да запре никогаш бидејќи секоја нова генерација на ученици поставува нови предизвици кои треба да се третираат. Тие истакнуваат дека од нив зависи и напредокот како на наставникот, така и успехот на целокупниот наставен процес, а со анализите за успех училиштето знае на кој пат е и каде се слабостите. Други сметаат дека професионалниот развој е услов за успешна работа и постигнување на целите на Програмата за работа на педагогот, нивото на постигањата на учениците е услов за стекнување навика и свест за професионалниот развој и напредување како доживотна потреба. Исто така сметаат дека стручната служба/педагогот треба да им биде поддршка на наставниците во процесот на оценувањето на постигањата на учениците, да дава предлози и идеи за подобрување.

Од сето ова, може да заклучиме дека сите анкетирани педагози се согласуваат со ставот дека за подобрување на процесот на оценувањето на постигањата на учениците, педагогот треба да продолжи со стручно усовршување и по завршување на факултетот.

Прашање број 3. Дали во текот на Вашата работа сте посетувале семинари, обуки или работилници од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за осовременување на методите, техниките и инструментите во овој процес?

Графикон бр. 4 Посетеност на семинари, обуки и работилници

Според добиените податоци од ова прашање, кое е од отворен тип, претставени на графикон бр. 4, може да се заклучи дека 6 испитаници од педагозите истакнале дека во текот на нивната работа не посетувале семинари, обуки или работилници од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за осовременување на методите, техниките и инструментите во процесот на постигањата на учениците.

Додека пак, 11 од нив позитивно се изјасниле и како теми од посетувани семинари, обуки или работилници ги навеле следниве:

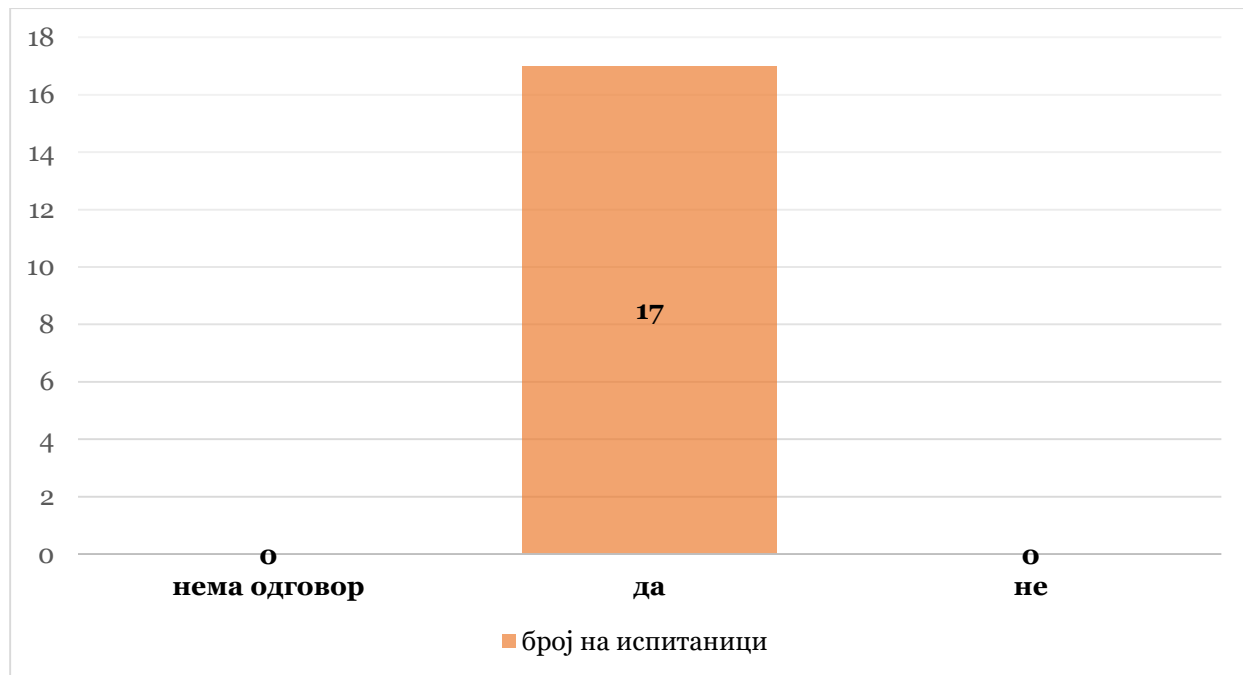
- формативно оценување;
- оценување на учениците;
- примена на современи техники и методи на работа;
- со читање до лидерство;
- формативно и сумативно оценување;
- дијагностичко оценување;
- описно оценување со сите етапи (дијагностичко, формативно, микросумативно и сумативно) на оценување со методи и техники на следење, вреднување и оценување;

- инклузивно образование, иновативно техники во наставниот систем;
- планирање на наставата според новата концепција.

Од добиените податоци може да се заклучи дека во текот на работата на испитаниците, посетеноста на семинари, обуки или работилници од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за осовременување на методите, техниките и инструментите во процесот на оценување на учениците е на позитивно ниво, што ни укажува на фактот дека педагозите пројавуваат интерес за стекнување на нови знаења и надградување на веќе постигнатите.

Прашање број 4. Дали сте заинтересирани да присуствувате на семинари/обуки со содржини од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за осовременување на методите, техниките и инструментите при описното и бројчаното оценување?

Графикон бр. 5 Заинтересираност за посета на семинари, обуки и работилници

Преку ова прашање од отворен тип се испитува ставот на педагозите во однос на нивната образовна потреба од учество на семинари/обуки со содржини од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за

осовременување на методите, техниките и инструментите при описното и бројчаното оценување. Од анализираните одговори претставени на графикон бр.5 може да се воочи дека сите 17 испитаници одговориле **ПОЗИТИВНО**, односно дека се заинтересирани да присуствуваат на семинари/обуки со содржини од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за осовременување на методите, техниките и инструментите при описното и бројчаното оценување.

Испитаниците имаа насока доколку го заокружат одговорот „Да“, да дадат предлог во однос на темата на семинарот/обуката на која би сакале да присуствуваат. Како теми ги навеле следниве:

- ⇒ видови инструменти и техники при описно и бројчано оценување;
- ⇒ креирање на инструменти за работа на стручниот соработник – педагог;
- ⇒ оценување на ученици со ПОП (посебни образовни потреби);
- ⇒ примена на нови форми, методи, постапки и модели на оценување во различни образовни ситуации;
- ⇒ современо вреднување и оценување на постигањата на учениците, со објективност, реалност, целосност и транспарентност;
- ⇒ наставни техники, инструменти;
- ⇒ продлабочување и дефинирање на нивоата во описното оценување;
- ⇒ начинот на следење и евидентирање формулар на следење;
- ⇒ следење, вреднување и оценување на учениците со конкретни методи, техники и изготвување на унифицирани инструменти за описно и бројчано оценување;
- ⇒ оценување на учениците.

Од сумираните одговори може да заклучиме дека кај испитаниците постои голема заинтересираност за продлабочување на знаењата и учество на семинари/обуки од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за осовременување на методите, техниките и инструментите при описното и бројчаното оценување.

Прашање број 5. Кои дополнителни компетенции сметате дека треба да се развијат кај наставниците за подобрување на квалитетот на оценување на постигањата на учениците? Оценете го Вашето мислење според степенот на интензитетот. Скалата на одговори вклучува рангирање од 1 до 5, при што бројот 1 е најниско ниво, а бројот 5 е највисоко ниво.

Табела бр.2 Развивање на дополнителни компетенции

Тврдења	немам мислење	воопшто не се согласувам	не се согласувам	се согласувам	во потполност се согласувам
	f	f	f	f	f
1.Развивање на вештини за дијагностичко оценување	1	1	4	4	7
2.Развивање на вештини за формативно оценување	1	1	5	5	5
3.Развивање на вештини за микросумативно оценување	1	1	3	5	7

Методи и техники на оценување на учениците во одделенска настава

4.Развивање на вештини за сумативно оценување	1	1	3	6	6
5.Вештини за самостојно креирање на инструменти за оценување	1	1	3	2	10
6.Вештини за создавање на различни видови на прашања во инструментите	1	1	2	3	10
7.Вештини за развивање методологија според стандардите за описно оценување	1	1	2	4	9
8.Вештини за развивање методологија според стандардите за бројчаното оценување	1	1	2	2	11

Вкупно	8	8	24	31	65

На прашањето број 5 од прашалникот кое гласи: „Кои дополнителни компетенции сметате дека треба да се развијат кај наставниците за подобрување на квалитетот на оценување на постигањата на учениците?“ педагозите треба да го искажат сопственото мислење во однос на дадените искази според степенот на интензитетот, каде што бројот 1 означува најниско ниво, а бројот 5 највисоко ниво.

Добиените резултати се прикажани во Табела бр. 2 и според неа испитаниците ги дадоа следниве резултати:

- Во однос на сите ставови осум испитаници се изјасниле дека немаат мислење во однос на развивање на дополнителни компетенции за подобрување на квалитетот на оценување на постигањата на учениците.
- Еден од испитаниците **не се согласуваа** со исказот „Развивање на вештини за дијагностичко оценување“, додека пак четири од нив се согласуваат.
- Во однос на вториот исказ, 5 од испитаниците **се согласуваат** дека е потребно развивање на вештини за формативно оценување, и исто така 5 од нив не се согласуваат.
- Во однос на исказот за развивање на вештини за микросумативно оценување 5 од испитаниците се согласуваат со дадениот исказ, а само 3 не се согласуваат.
- Во однос на развивање вештини за сумативно, еден испитаник не се согласува, а шест испитаници се согласуваат во однос на развивање на оваа компетенција.
- За компетенцијата „вештини за самостојно креирање на инструменти за оценување“, десет испитаници **во потполност се согласуваат** дека таа треба да се развие кај наставниците за подобрување на квалитетот на оценување на постигањата на учениците.

- Во однос на шестиот исказ „вештини за создавање на различни видови на прашања во инструментите“, десет испитаници **во потполност се согласуваат**.
- Голем дел од педагозите 11 во потполност се согласуваат и сметаат дека се потребни „вештини за развивање методологија според стандардите за описно оценување“.
- Во однос на последната компетенција „вештини за развивање методологија според стандардите за бројчано оценување“, 11 од испитаниците **во потполност се согласуваат**.

Прашање број 6. Наведете од кои образовни институции/организации добивате стручна и консултативна поддршка во процесот на оценувањето на ученици во наставата?

Табела бр. 3 Образовни институции/организации од кои наставниците добиваат стручна и консултативна поддршка

Институции	f	%
Биро на развој на образованието на РСМ	15	30%
Министерство за образование и наука на РСМ	9	18,3%
Државен просветен инспекторат	6	12,2%
Државен испитен центар	2	4%
Наставнички факултети	1	2%
Подрачна единица на Биро за развој на образованието	8	16,3'
Подрачна единица на Државен просветен инспекторат	6	12,2%

Невладини организации	2	4%
Вкупно	49	100.00%

Во однос на ова прашање испитаниците имаа можност да изберат повеќе алтернативи од понудените одговори во кои се наведени образовни институции/организации од кои тие добиваат стручна и консултативна поддршка во процесот на оценување на учениците во наставата. Од добиените резултати може да се заклучи дека 30 % од педагозите **најголема** поддршка и помош добиваат од Бирото за развој на образованието, додека, пак, **најмала** помош и поддршка добиваат од Наставничките факултети, односно таков одговор дале 2% од испитаниците.

Прашање број 7. Колку често остварувате соработка со наставниците од Вашето училиште при процесот на оценување на учениците?

Добиените податоци од одговорите на прашањето број 7, кои се претставени во графикон бр.6, се однесуваат на испитување на ставовите на педагозите за тоа колку често остваруваат соработка со наставниците од нивното училиште при процесот на оценување на учениците во одделенска настава. Девет од анкетираниите педагози се изјасниле дека најчесто остваруваат соработка со наставниците при процесот на оценување **еднаш во текот на тримесечјето**, пет од испитаниците се изјасниле дека остваруваат соработка **двапати месечно**. Додека, пак, тројца од педагозите соработката ја остваруваат **еднаш во полугодието**. Никој од анкетираниите педагози не остварува соработка со наставниците **еднаш во учебната година**, додека пак дванаесет испитаници се изјасниле дека **никогаш** не остваруваат соработка со наставниците при процесот на оценување на учениците.

Од анализираните податоци, евидентни се ставовите на педагозите во однос на остварување на соработка со наставниците при процесот на оценување на учениците во одделенска настава, односно дека најголем дел од нив никогаш не

остваруваат соработка со наставниците. Ова укажува дека соработката помеѓу стручната служба/педагог и наставниците е на најниско ниво.

Графикон бр. 6 Остварување на соработка со наставници

Прашање број 8. На каков начин ја остварувате Вашата соработка со наставниците за потребите на оценувањето на учениците?

Табела бр. 4 Начин на остварување на соработка со наставници

Тврдења	f	%
Дисеминација за промените кои се однесуваат на оценувањето за постигањата на учениците	12	18%
Консултативна работа со наставниците во оценувањата на учениците	14	21,8%
Консултативни средби со наставниците за техниките и инструментите за оценување кои се изготвени од страна на наставникот	11	17%

Педагогот помага при креирање на дијагностички тестови при уписот на учениците во прво одделение	10	15,6%
Педагогот помага на педагогот при изготвување на дијагностички тестови	5	7,8%
Педагогот помага на наставникот при изготвување на тестови на знаења на крајот од учебната година за потребите на оценувањето на учениците	1	1,5%
Педагогот заедно со наставникот организираат меѓуодделенски натпревари во форма на квизови	3	4,6%
Педагогот и наставникот заеднички изготвуваат инструменти за оценување на постигањата на учениците со посебни образовни потреби	8	12,5%
Вкупно	64	100.00%

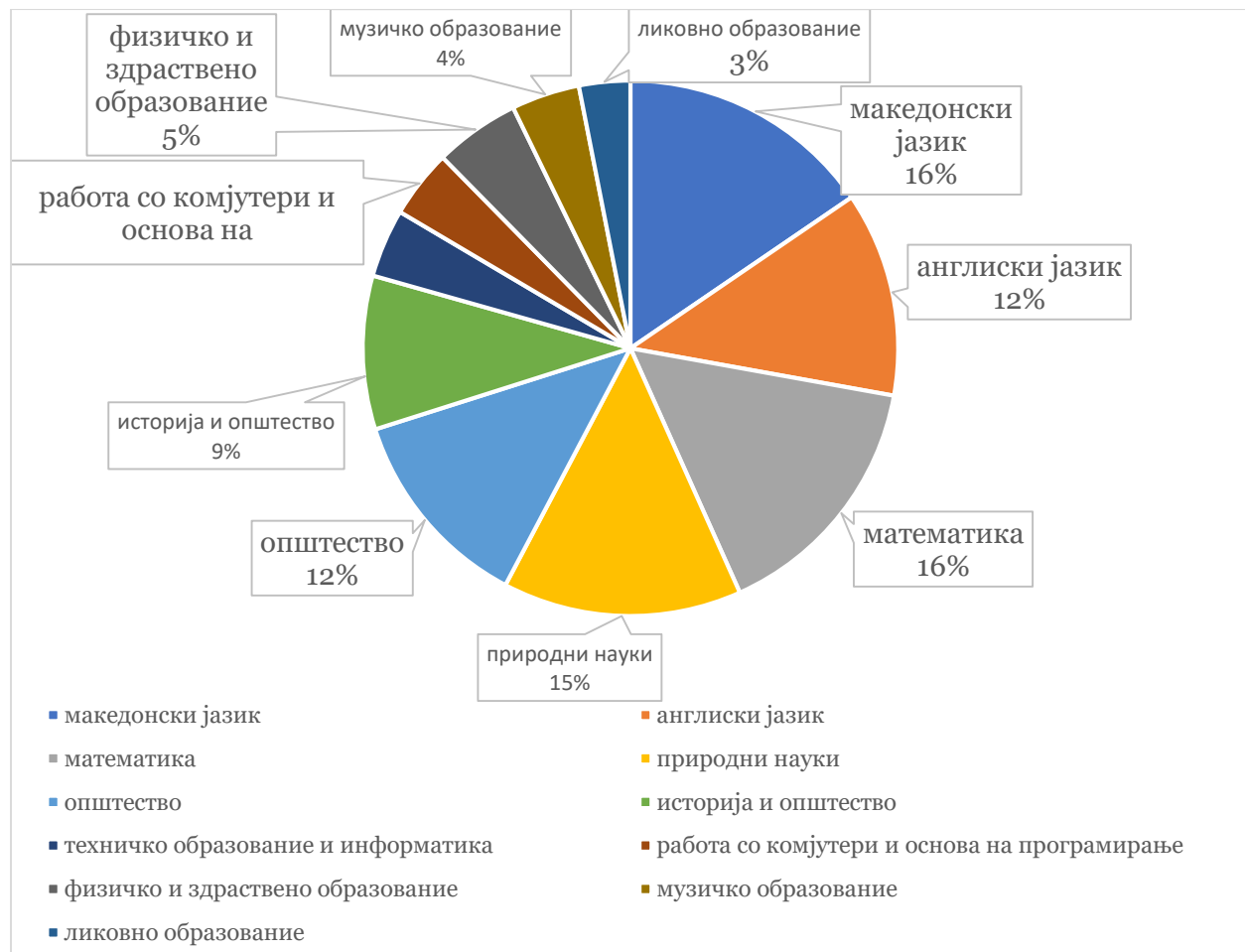
Во однос на ова прашање за начинот на остварување на соработката на стручната служба/педагог со наставниците за потребите на оценување на учениците, испитаниците имаа можност да заокружат повеќе од понудените одговори. Најголем дел од испитаниците 21,8 % се изјасниле дека остваруваат консултативна соработка со наставниците во оценувањето на учениците. 18, % од испитаниците се изјасниле дека остваруваат соработка со наставниците во врска со дисеминација за промените кои се однесуваат на оценувањето за постигањата на учениците, единаесет од педагозите се изјасниле за консултативни средби со наставниците за техниките и инструментите за оценување кои се изготвени од страна на наставникот. Потоа, 15,6 % се изјасниле дека соработуваат при креирање

на дијагностички тестови при уписот на учениците во прво одделение, а 12,5 % се изјасниле дека заеднички изготвуваат инструменти за оценување на постигнувањата на учениците со посебни образовни потреби.

Додека пак, соработката за изготвување на дијагностички тестови, тестови на знаења на крајот од учебната година за потребите на оценувањето на учениците и организирање на меѓуодделенски натпревари во форма на квизови е на многу ниско ниво.

Прашање број 9. За кои од наведените задолжителни наставни предмети наставниците најчесто користат различни методи, техники и инструменти при следењето, вреднувањето и оценувањето на постигањата на учениците?

Графикон бр. 7 Користење на разни методи и техники кај прикажаните наставни предмети

На прашањето број 9 од прашалникот за педагози „За кои од наведените задолжителни наставни предмети наставниците најчесто користат различни методи, техники и инструменти при следењето, вреднувањето и оценувањето на постигањата на учениците?“ испитаниците имаа можност да изберат повеќе алтернативи од понудените категории на одговори. Најголем процент од педагозите 16 %, се изјасниле дека најчесто користат различни методи, техники и инструменти при следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците по задолжителните предмети математика и македонски јазик. Додека пак, најмала стапка на изразеност (3 %) има за предметот ликовно образование.

Сумативните заклучоци од ова прашање, одат во прилог на констатацијата дека постои потреба од користење на различни методи, техники и инструменти при следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците и по другите задолжителни предмети, освен македонски јазик и математика.

Прашање број 10. За кои од наведените изборни наставни предмети/активности наставниците најчесто користат различни методи, техники и инструменти при следењето, вреднувањето и оценувањето на постигањата на учениците?

Графикон бр. 8 Користење на разни методи и техники кај изборните предмети

Од прикажаните податоци во графикон бр. 8 може да се заклучи дека од вкупно 17 испитаници, 11 (64,7 %) од нив се изјасниле дека наставниците најчесто користат методи, техники и инструменти при следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците по слободни изборни предмети. Голем дел од педагозите сметаат дека наставниците користат методи, техники и инструменти при следење,

вреднување и оценување на постигањата на учениците по воннаставни активности, односно 10 (58,8 %) од испитаниците. Многу е мал процентот за користење на разни методи, техники и инструменти при следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците од страна на наставниците во однос на останатите наведени изборни наставни предмети/активности, односно, 11,8 % за јазик и култура на Власите и 5,9% за јазик и култура на Ромите, додека пак, за останатите изборни предмети педагозите сметаат дека воопшто не се користат разни методи, техники и инструменти.

Од сумираните податоци, во однос на ставовите на испитаниците, се заклучува дека педагозите сметаат дека наставниците најчесто користат различни методи, техники и инструменти при следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците за слободните изборни предмети и воннаставни активности.

Прашање број 11. Кои од наведените инструменти најчесто се користат во процесот на оценување на постигањата на учениците (при описно и бројчано оценување). Искажете го Вашето мислење за секој инструмент поединечно со знакот ✓ .

Табела бр. 5 Најчесто користени инструменти во оценувањето

Инструмент	два пати месечно		еднаш во текот на тримесечје		еднаш во полугодieto		еднаш во учебната година		никогаш	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Тестови на знаење	11	13,7%	3	6,1%	1	3,8 %	1	3,4%	1	1,6%
Наставни листови	11	13,7%	4	8,1%	0	0	0	0	0	0

Методи и техники на оценување на учениците во одделенска настава

Контролни листови	5	6,2%	8	16,3%	1	3,8%	3	10%	0	0
Писмени состави	3	3,7%	7	14%	5	19%	2	6,8%	0	0
Евидентни листи за усни одговори	7	8,7%	4	8,1%	3	11%	1	3,4%	2	3,3%
Евидентни листи за истражувачки активности	1	1,2%	6	12%	3	11%	4	13%	3	5%
Листи за следење на постигнувањата при изведување на воннаставните активности	2	2,5%	4	8,1%	7	26%	1	3,4%	3	5%
Листи за самооценување на учениците	5	6,2%	2	4%	2	7,6%	2	6,8%	4	6,7%
Изработки од учениците	7	8,7%	3	6,1%	1	3,8%	1	3,4%	5	8,4%

Чек листи	8	10%	3	6,1%	1	3,8 %	1	3,4%	4	6,7%
Наративни белешки	4	5%	3	6,1%	2	7,6%	5	17%	8	13%
Анегдотски белешки	5	6,2%	2	4%	0	0	2	6,8%	8	13%
Студија на случај	4	5%	0	0	0	0	2	6,8%	13	22%
Друго	3	3,7%	0	0	0	0	4	13%	8	13%
Вкупно:	80	100 %	49	100%	26	100%	29	100%	59	100%

Според понудените категории на одговори прикажани на горната табела бр.5 и можноста да се изберат повеќе од понудените одговори за определба на инструменти кои најчесто се користат во процесот на оценување на постигањата на учениците (при описно и бројчано оценување), беа добиени 243 определби со дистрибуција на одговори.

Со анкетирањето и добиените податоци од ова прашање за инструменти кои најчесто се користат во процесот на оценување на постигањата на учениците, прикажано на табела бр. 5, може да се заклучи дека наставниците ги користат сите наведени инструменти најчесто двапати месечно. Но, исто така, се забележува дека најчесто користени се наставните листови и тестовите на знаење, и тоа 13,7 % двапати месечно. Исто така голем е бројот на проценти 26 % за користење листи за следење на постигнувањата при изведување на воннаставните активности еднаш во полугодieto.

Прашање број 12. Кои од наведените елементи ги содржат инструментите кои се користат во наставната работа?

Графикон бр. 9 Најчесто користени елементи во инструментите

Преку ова зададено прашање во прашалникот се има за цел да се испитаат ставовите на наставниците кои се однесуваат на елементите кои ги содржат инструментите кои наставниците ги користат во нивната наставната работа. При одговарање на прашањето со реден број 12, испитаниците имаа можност да заокружат повеќе од понудените одговори. Најголем процент (94,1 %) од педагозите се изјасниле дека најважен елемент во инструментите е наведување на датумот на пополнување. Додека, пак, само 23,5 % од педагозите сметаат дека наведувањето на индикатори е елемент кој би требало да се содржи во инструментите кои се користат во нивната наставна работа.

Од сумираните анализирани податоци во однос на ставовите на педагозите за наведување на елементи кои ги содржат инструментите кои се користат во наставната работа, за најчесто користени елементи ги наведуваат следниве: име и презиме на ученикот, датум на пополнување, наставен предмет, бодирање на

одговорите. Најмалку користени елементи се наведување на наведување на индикатори и легенда на симболи за вреднување.

Прашање број 13. На кој начин се избираат методите и се изработуваат инструментите за следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците?

Табела бр. 6 Начин на избирање на методи

Ставови	<i>f</i>	%
Самостојно	10	28 %
Со помош на стручна служба/педагог	12	34 %
На ниво на стручен актив	13	37 %
Со помош на советник од Бирото за развој на образованието	0	0
Вкупно:	35	100.00 %

Начинот на кој се избираат методите и се изработуваат инструменти за следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците, со податоците од ова истражување и понудените категории на одговори, можноста да се одберат повеќе алтернативи, добиен е примерок на дистрибуција од 35 одговори. Според 13 педагози (37 %), **најзастапен** е начинот на избирање на методите и изработување на инструменти за следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците на ниво на стручен актив, потоа следува начинот со помош на стручна служба, односно овој начин го избрале 12 педагози. Од податоците прикажани во табелата може да заклучиме дека **најмалку** застапен е самостојниот начин на избирање и тоа 28 %, односно 10 педагози. Додека пак, начинот на избирање на методи и инструменти за следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците со помош на советник од Бирото за развој на образованието **не е застапен воопшто.**

Прашање број 14. Во која форма би сакале да ги имате инструментите коишто ќе помогнат во процесот на следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците?

Во однос на образовните потреби на педагозите, со прашањето број 14 кое се однесува на формата во која би сакале да ги имаат инструментите коишто ќе помогнат при процесот на следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците, 31,0 % од педагозите се изјасниле дека инструментите би сакале да ги имаат во форма на **печатени инструменти**, преку кои би можеле полесно да го реализираат процесот на следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците. Имајќи ја предвид тенденцијата за осовременувањето на наставата преку ИКТ, 25,0 % од испитаниците се изјасниле за потребата од **инструменти во електронска форма**, преку коишто ќе можат на полесен начин да имаат пристапност до нив, и ист процент од нив се изјасниле за **електронска база на инструменти**. За потребата од **збирка од инструменти** коишто ќе помогнат во процесот на следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците се изјасниле 19 % од испитаниците.

Графикон бр. 10 Ставови на испитаниците во однос на формата на инструментите

Прашање број 15. Описното оценување придонесува:

Во однос на ова прашање испитаниците имаа можност да изберат три најважни одговори од понудените, преку кое се анализираат одговорите на педагозите за придонесот на описното оценување на учениците во одделенската настава. Според одговорите на испитаниците може да се констатира дека 12 (70,6%) педагози сметаат дека описното оценување најмногу придонесува за учениците полесно да добијат повратни и континуирани информации за стекнатите знаења и развиени вештини во процесот на учење. Додека, пак, 11 (64,7 %) педагози сметаат дека описното оценување придонесува за континуирано и навремено известување на родителите/старателите за напредувањето на учениците, 9 (52,9%) сметаат дека е од корист за подготовка на евидентни листи за известување на родителите за постигнатиот успех на ученикот на крајот од првото и третото тримесечје и првото полугодие.

Со помала процентуална застапеност (41,2 %) следуваат одговорите на педагозите кои сметаат дека преку описното оценување полесно се следи развојот на постигањата на учениците од страна на наставникот, 35,3 % сметаат дека описното оценување придонесува за учениците да се оспособат за самовреднување, и 29,4% од педагозите сметаат дека описното оценување помага при планирање на изведување на наставата при процесот на поучување во наредниот период.

Според ставовите на анкетираниите педагози, најмал процент односно 23,5 % од педагозите сметаат дека придонесот на описното оценување помага при подготовка на свидетелството со описни оценки на крајот од учебната година и придонесува за прилагодување на начинот на оценување на учениците кои следат настава според индивидуална образовна програма. Од сумираните анализирани податоци во однос на ставовите на педагозите, се заклучува дека описното оценување најмногу придонесува учениците полесно да добијат повратни и континуирани информации за стекнатите знаења и развиени вештини во процесот на учење и континуирано и навремено известување на родителите/старателите за напредувањето на учениците.

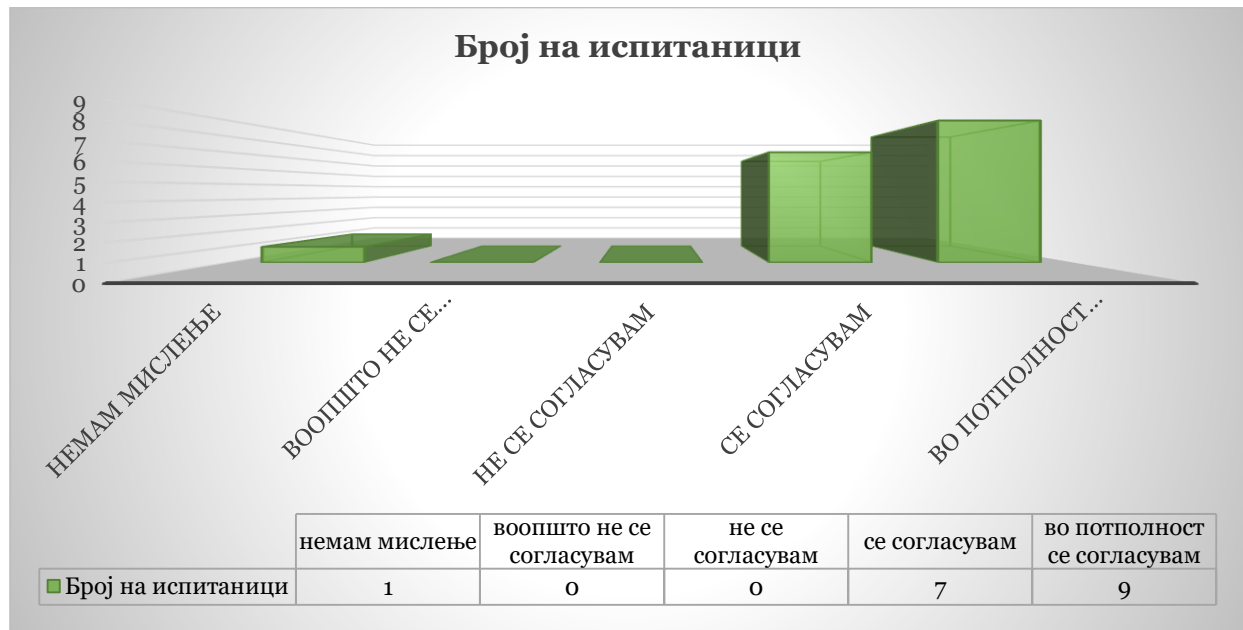
Графикон бр. 11 Придонесот на описното оценување

- а) учениците полесно да добијат повратни и континуирани информации за стекнатите знаења и развиени вештини во процесот на учење;
- б) учениците да се оспособат за самовреднување;
- в) полесно да се следи развојот на постигањата на учениците од страна на наставникот;
- г) подготовка на евидентни листи за известување на родителите за постигнатиот успех на ученикот на крајот од првото и третото тримесечје и првото полугодие;
- д) подготовка на свидетелство со описни оценки на крајот од учебната година;
- ѓ) континуирано и навремено известување на родителите/старателите за напредувањето на учениците;
- е) прилагодување на начинот на оценување на учениците кои следат настава според индивидуална образовна програма;
- ж) помага при планирање на изведување на наставата при процесот на поучување во наредниот период.

Прашање број 16. Начинот на описното оценување на учениците е покомплексен процес во однос на нумеричкото оценување.

Графикон бр. 12 Резултати од нивото на комплексност на оценувањето

Според зададеното тврдење дека начинот на описното оценување на учениците е покомплексен во однос на нумеричкото оценување 52,9 % од педагозите **во потполност се согласуваат** со даденото тврдење. 41,2 % од нив **се согласуваат** дека начинот на описното оценување на учениците е покомплексен во однос на нумеричкото оценување на учениците. Мал и занемарлив е бројот на 1 испитаник (5,9 %) кој нема мислење, додека пак нула од испитаниците **воопшто не се согласуваат и не се согласуваат**.

Според сумираните податоци може да се заклучи дека педагозите го потврдуваат тврдењето дека начинот на описното оценување на учениците е покомплексен процес во однос на нумеричкото оценување.

Прашање број 17. Наведете за кои наставни предмети описното оценување најлесно може да се изведе!

Прашањето број 17 кое гласи: „Наведете за кои наставни предмети описното оценување најлесно може да се изведе“ е од отворен тип, во кое испитаниците имаа можност според нивни ставови да наведат за кои наставни предмети најлесно може да се изведе описното оценување.

Како дел од наставните предмети кои педагозите ги навеле за најлесни се следниве:

- ⇒ наставните предмети кои во целост опфаќаат вештини;
- ⇒ сите предмети;
- ⇒ предмети од естетско образовно подрачје;
- ⇒ предмети од културно уметничкиот актив;
- ⇒ Математика;
- ⇒ Македонски јазик;
- ⇒ Ликовно образование;
- ⇒ Музичко образование;
- ⇒ Физичко и здравствено образование.

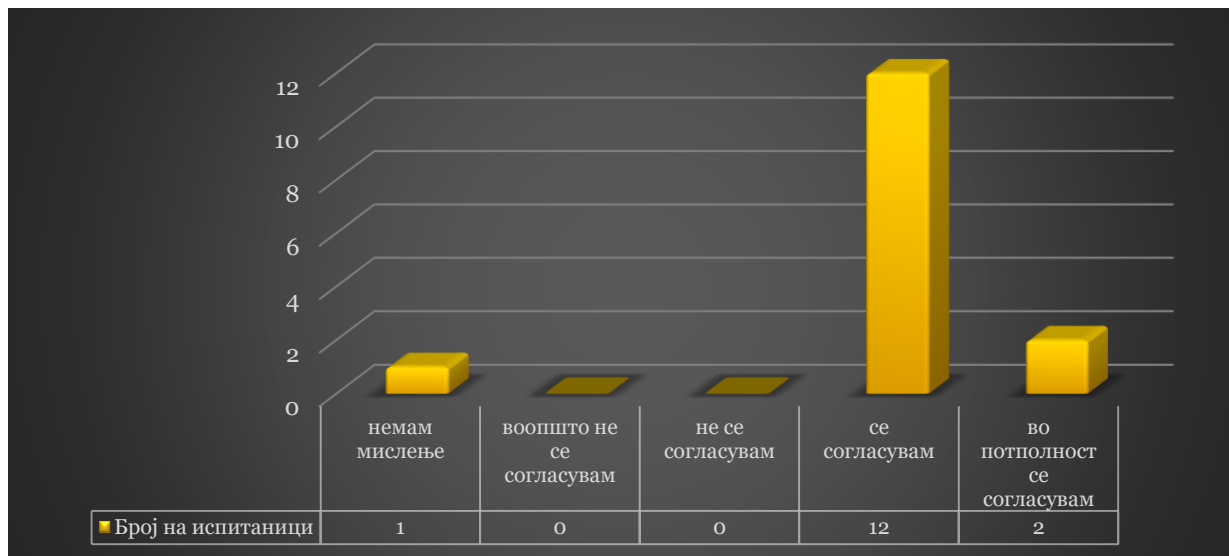
Според добиените одговори може да се каже дека најголем дел од испитаниците за наставни предмети за кои описното оценување најлесно може да се изведе, ги навеле предметите Македонски јазик и Математика, а голем дел од нив ги навеле и предметите Ликовно, Музичко и Физичко и здравствено образование. Мал дел од испитаниците (тројца) сметаат дека описното оценување најлесно може да се изведе по сите наставни предмети, двајца испитаници ги навеле вештините, еден испитаник смета дека описното оценување најлесно може да се изведе по предметите од естетско образовно подрачје и еден испитаник ги наведува предметите од културно-уметничкиот актив како предмети кај кои најлесно може да се изведе описното оценување.

Прашање број 18. Стандардите за оценување зададени во наставните програми се од голема помош при креирање на описните оценки:

Според зададеното тврдење дека стандардите за оценување зададени во наставните програми се од голема помош при креирање на описните оценки 70,6 % од испитаниците **се согласуваат** со даденото тврдење, додека пак, бројот на педагози кои **во потполност се согласуваат** е за 58,8 % помал, односно 11,8 % од педагозите. Само еден од испитаниците (5,9%) **нема мислење**, додека, пак, ниту еден од испитаниците не се изјаснил дека **не се согласува** и **воопшто не се согласува** дека наставните програми се од голема помош при креирање на описните оценки.

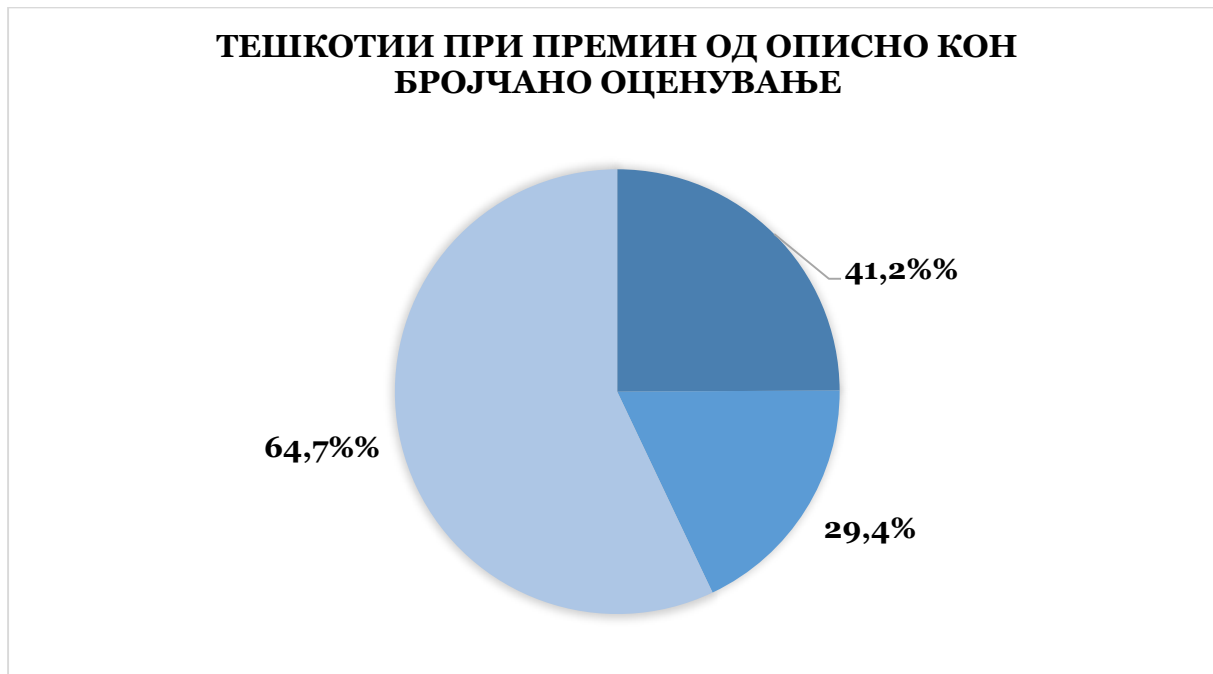
Според сумираните податоци може да се заклучи дека педагозите го потврдуваат тврдењето дека стандардите за оценување зададени во наставните програми се од голема помош при креирање на описните оценки.

Графикон бр. 13 Значајноста на стандардите за оценување при креирање на описни оценки

Прашање број 19. При преминот на описно кон бројчано оценување, наставниците најчесто се соочуваат со следниве тешкотии:

Графикон бр. 14 Тешкотии при премин од описно кон бројчано оценување

На прашањето број 19 од прашалникот за педагози „При преминот од описно кон бројчано оценување, најчесто се соочувате со следниве тешкотии“, испитаниците имаа можност да изберат повеќе алтернативи од понудените категории на одговори. Според добиените податоци кои се претставени во графикон бр. 14, може да се забележи дека постои разлика во одговорите на педагозите од наведените алтернативи. Најголем процент од педагозите 64,7 % или 11 се изјасниле дека при преминот од описно кон бројчано оценување најчесто се соочуваат со тешкотијата при усогласување на описните искази со бројчаните оценки, 7 испитаници 41,2 % сметаат дека квантифицирањето на описните искази е тешкотија со кој се соочуваат често, додека пак, 5 односно 29,4 % од испитаниците како најчеста тешкотија го наведуваат квантифицирањето на стандардите за оценување.

Сумативните заклучоци од ова прашање, одат во прилог на констатацијата дека при преминот од описно кон бројчано оценување постои голема тешкотија при усогласување на описните искази со бројчаните оценки кај наставниците.

Прашање број 20. Предложете начини за подобрување на процесот на организација и реализација при периодичното следење на педагошката евиденција и документација!

Прашањето број 20 е од отворен тип, при што испитаниците имаат можност да дадат свои ставови и мислења и да предложат начини за подобрување на процесот на организацијата и реализацијата при периодичното следење на педагошката евиденција и документација.

Врз основа на добиените податоци од сите 17 испитаници (педагози) само двајца од нив дале предлог за начинот за подобрување на процесот на организација и реализација при периодично следење на педагошката евиденција и документација. Едниот од нив смета дека овој процес не мора да биде на периоди кои се законски предвидени, туку според способноста на самиот ученик не зависно дали е тримесечје или крај на учебна година. Вториот испитаник предлага уредување на е-дневник, документот унифициран за следење и усогласување со Законот за основно образование.

Од ова може да заклучиме дека најголем дел од испитаниците (15 педагози) немаат предлози за начинот за подобрување на процесот на организација и реализација при периодичното следење на педагошката евиденција и документација.

Прашање број 21. Дали при Вашата работа спроведувате акциско или друго истражување што се однесува за подобрување на квалитетот на оценување на учениците?

Графикон бр. 15 Спроведување на акциско или друго истражување за подобрување на квалитетот на оценување на учениците

Преку ова прашање се испитува дали педагозите во нивната работа спроведуваат акциско или друго истражување кое се однесува за подобрување на квалитетот на оценување на учениците, истите имаат можност да заокружат еден од понудените одговори.

Од анализираните одговори претставени во графикон бр.15, воочлив е високиот процент на **позитивни** одговори на 58,8 % од педагозите во однос на спроведување на акциско или друго истражување кое се однесува за подобрување на квалитетот на оценување на учениците. Додека пак, 23,5 % се изјасниле **негативно**, односно дека немаат спроведено ниедно истражување.

Во прашањето е дадена и дополнителна насока, односно доколку педагозите го заокружат одговорот „Да“, дополнително да дадат објаснување за тоа кое и какво истражување спровеле во насока за подобрување на квалитетот на оценување на учениците. Како дел од спроведените истражувања педагозите ги наведуваат следниве:

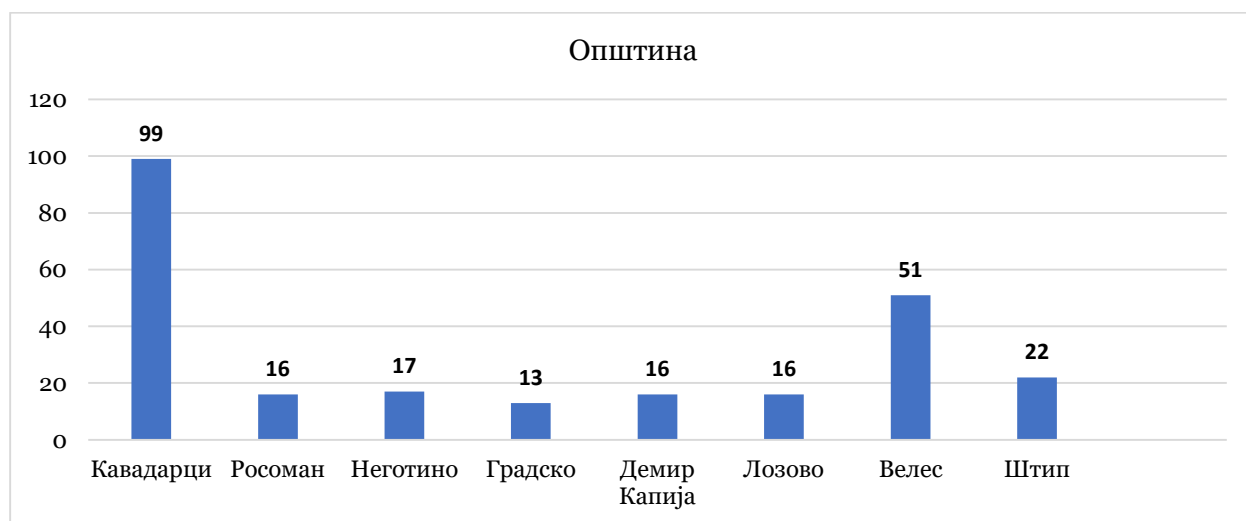
- анкети за ученици за мислењето за оценување (дали е реално или нереално) и каде сметаат дека треба да се подобри;
- аналитичко истражување за брзината и точноста во читањето;
- совладаност на латиничните и ракописните букви;
- споредбени показатели за успехот на учениците;
- читање на нелогичен текст во единица време од една минута;
- примена на современи техники во наставата по македонски јазик, ѕвезда на приказната, лента на зборови, наставникот чита на глас;
- истражување за процесот на премин од одделенска во предметна настава;
- следење на постигањата на учениците со ИОП (индивидуални образовни потреби) – истражување;
- спроведени анализи;
- користење различни приоди за поттикнување на мотивацијата за учење.

2. Анализа и интерпретација на податоците добиени од испитувањето на ставовите и образовните потреби на наставниците

2.1. Демографски карактеристики на примерокот наставници

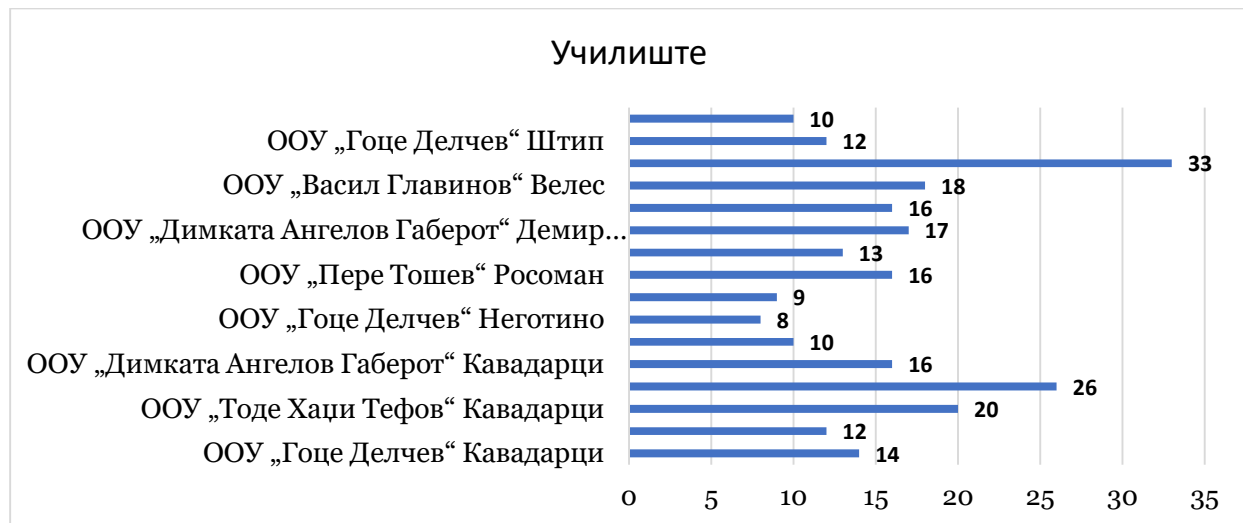
Во ова истражување беа вклучени 250 наставници од одделенска настава од 16 училишта во осум општини. Во продолжение следува графички приказ на добиените податоци.

Графикон бр. 16 Распределба на наставници по општини

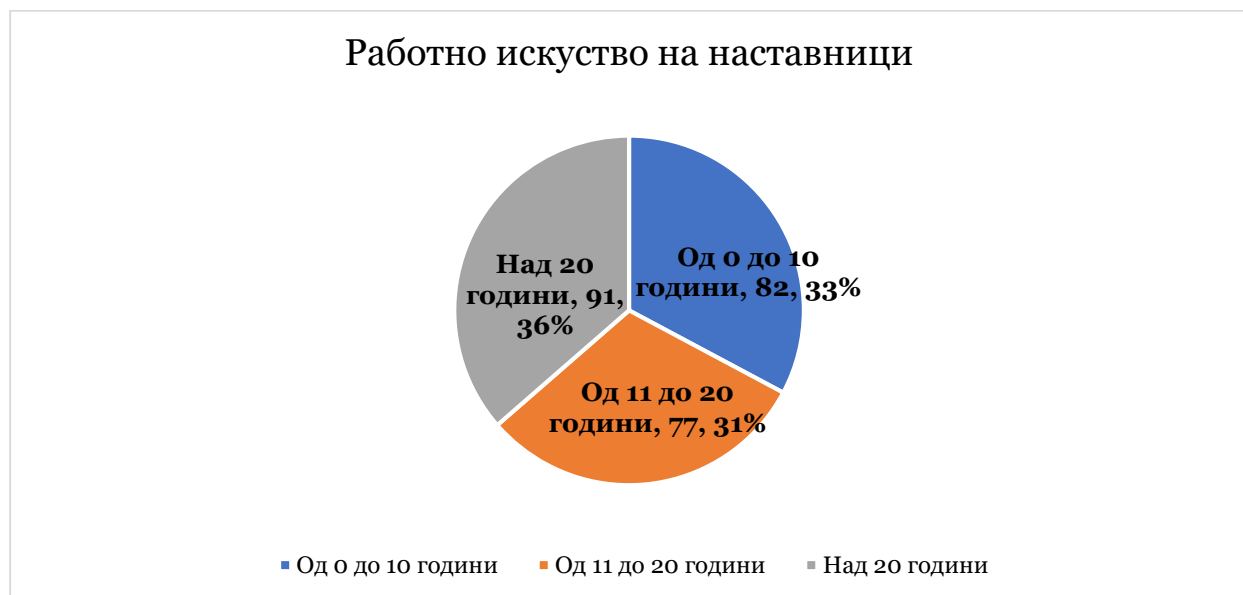
Во продолжение следи распределбата на наставници по училишта.

Графикон бр. 17 Распределба на наставници по училишта

Според работното искуство, 82 наставници имаат до 10 години, 77 наставници од 11 до 20 години, додека 91 наставник има над 20 години работно искуство.

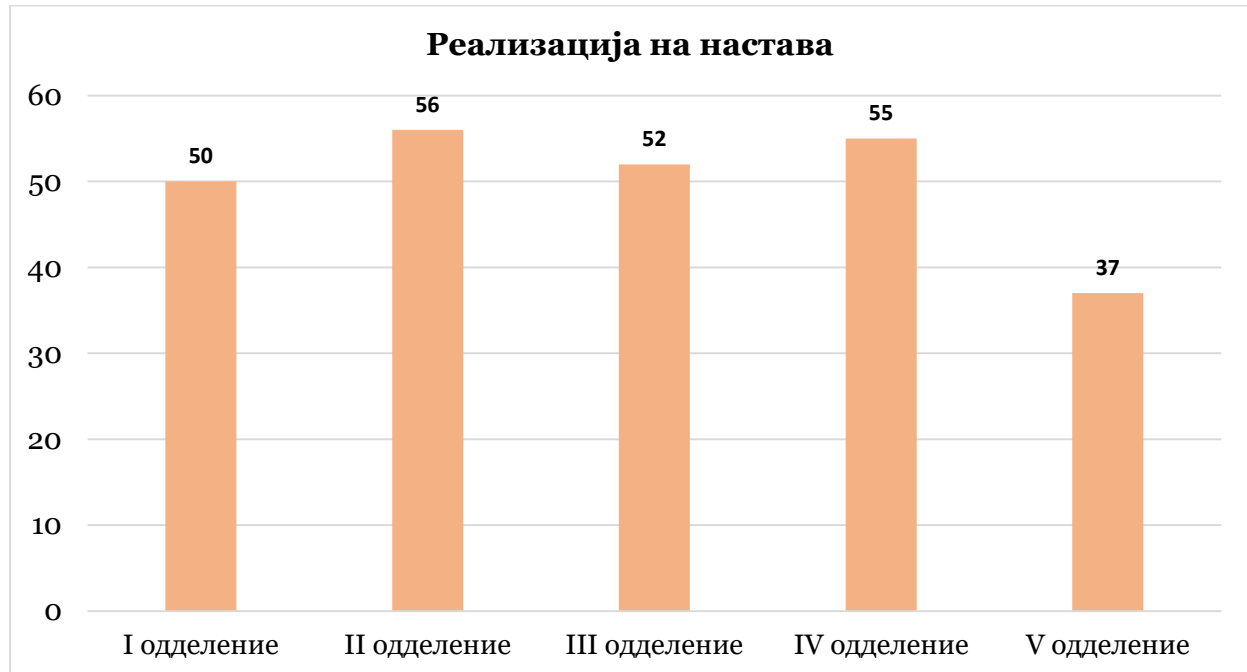
Графикон бр. 18 Работно искуство на наставници

Во однос на одделението во кое предаваат, распределбата е следнава: 50 наставници предаваат во прво одделение, 56 наставници во второ одделение, 52

наставници во трето одделение, 55 наставници во четврто одделение и 37 наставници во петто одделение.

Графикон бр. 19 Реализација на настава

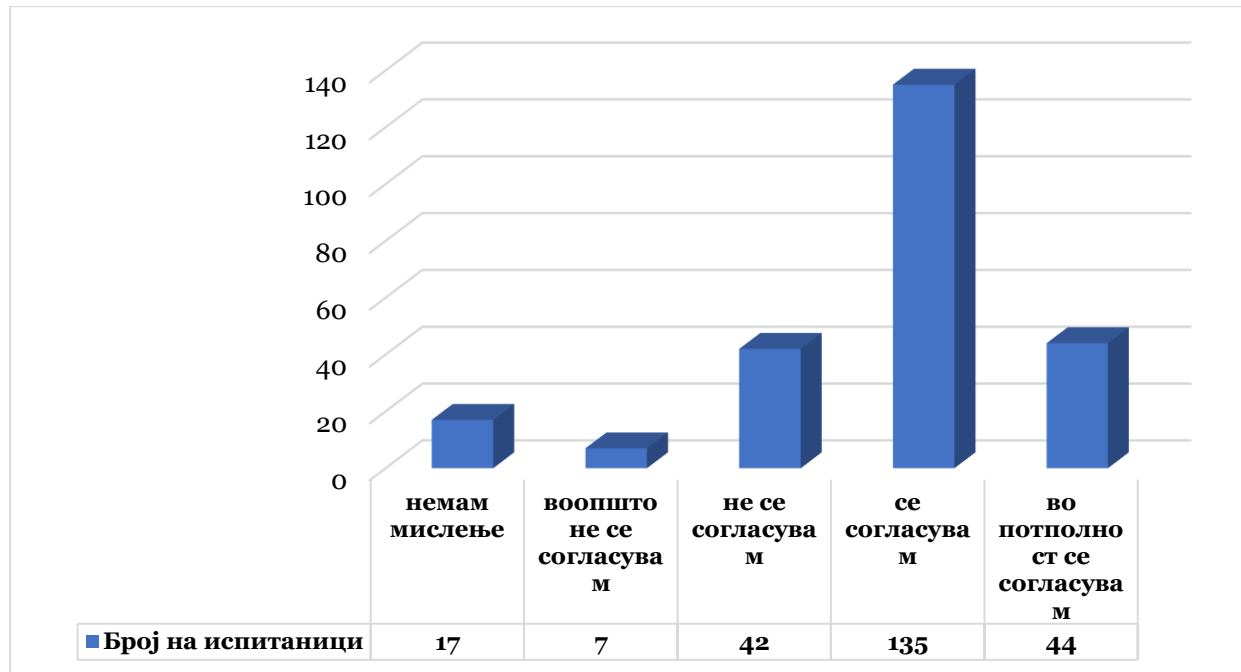

2.2. Презентација и анализа на добиените податоци од спроведеното анкетирање на наставниците

Во прилог се прикажани резултатите на 250 испитаници по извршеното анкетирање.

Прашање број 1. Во текот на високото образование (факултетско) стекнатите знаења и развиените компетенции од областа на оценувањето Ви помогнале во вашата наставна работа за целосна самостојна примена на соодветна методологија во процесот на оценувањето на учениците?

Графикон бр. 20 Ставови на наставниците во однос на стекнати знаења и развиени компетенции по завршување на високото образование

Според зададеното тврдење дека по „завршувањето на високото образование, наставниците имаат стекнати знаења и развиени компетенции од областа на оценувањето“, најголем дел од наставниците (54 %) **се согласуваат** со зададеното тврдење, додека пак, бројот на наставници кои **во потполност се согласуваат** е помал, односно (17,6 %). Мал е бројот на испитаници (16,8%) кои одговориле дека **не се согласуваат** и 2,8 % од испитаниците кои одговориле дека **воопшто не се согласуваат** дека по завршувањето на високото образование, наставниците имаат стекнати знаења и развиени компетенции од областа на оценувањето, а 6,8 % од испитаниците **немаат мислење**.

Прашање број 2. За подобрување на процесот на оценувањето на постигањата на учениците, наставникот треба да продолжи со стручно усовршување и по завршувањето на факултетот.

Графикон бр. 21 Продолжување со стручно усовршување

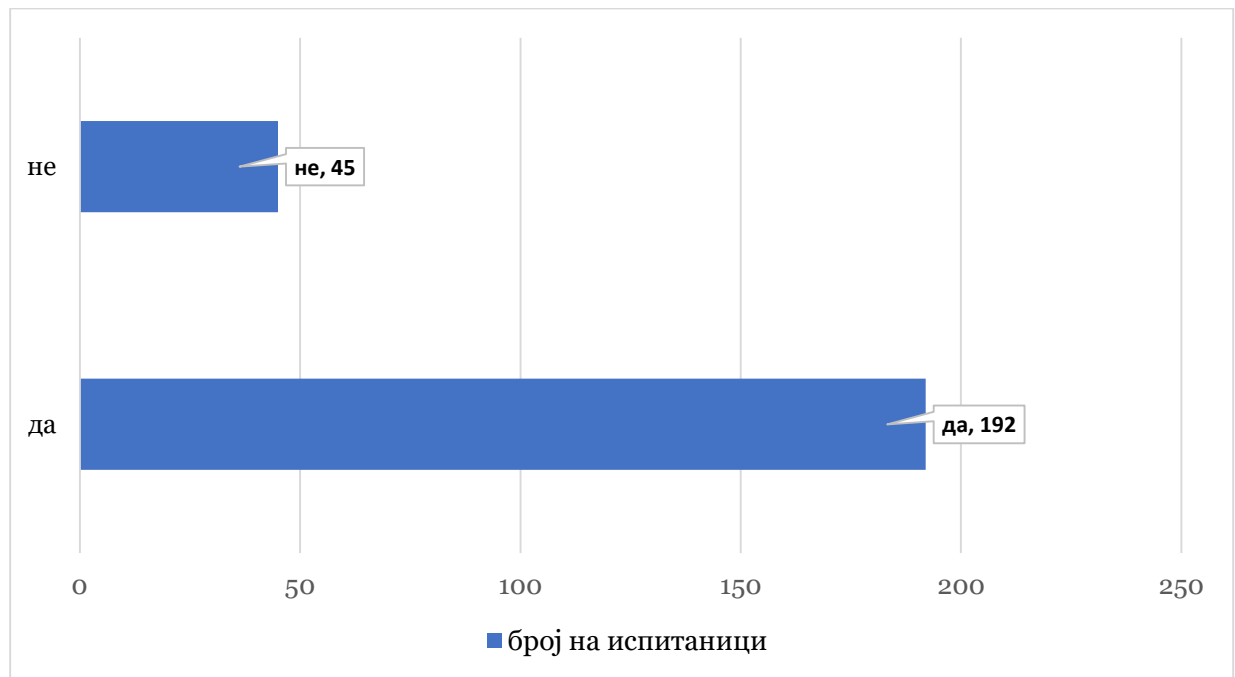
Прашањето број 2 кое гласи „За подобрување на процесот на оценувањето на постигањата на учениците наставникот треба да продолжи со стручно усовршување и по завршувањето на факултетот“, е од отворен тип. Анализираниите одговори упатуваат на заклучок дека 216 наставници (од вкупно анкетираниите 250), изразени во проценти 86 %, се согласуваат со наведеното тврдење. Најголемиот дел од нив истакнуваат дека е потребно постојано усовршување бидејќи наставните програми и методологијата на оценувањето постојано се менуваат и секогаш има новитети во науката за кои наставникот треба да биде во тек. Понатаму, тие сметаат дека има многу промени во наставата во однос наставните програми, новата концепција и поради успешно спроведување на оценувањето на постигањата на учениците потребно е постојано надградување и да се следат тековните промени во подобрување на процесот на оценување. Исто така, дел од испитаниците наведуваат дека во практиката се употребуваат нови методи и техники на работа, кои во теорија биле непознати.

Но, треба да се истакне и податокот дека 8 % од наставниците не се согласуваат со зададеното тврдење и истакнуваат дека немаат потреба од стручно усовршување бидејќи тоа не се вреднува, и дека во практиката се употребуваат нови методи и техники на работа. Дел од нив сметаат дека доволно е знаењето стекнато преку следење на семинари и обуки, и дека веќе стекнатото знаење е доволно и знаат како да ги оценуваат учениците.

Прашање број 3. Дали во текот на Вашата наставна работа сте посетувале семинари, обуки или работилници од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за осовременување на методите, техниките и инструментите во овој процес?

Според добиените податоци од ова прашање кое е од отворен тип, претставени на графиконот бр. 22 може да се заклучи дека 45 испитаници односно 18% од наставниците истакнале дека во текот на нивната наставна работа не посетувале семинари, обуки или работилници од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за осовременување на методите, техниките и инструментите во процесот на оценување на постигањата на учениците.

Графикон бр. 22 Посетеност на семинари, обуки и работилници

Додека пак, 76,8 % од наставниците позитивно се изјасниле и како теми од посетуваните семинари, обуки или работилници ги навеле следниве:

- семинар за формативно и сумативно оценување;
- примена на стандарди за оценување;
- формативно и описно оценување;
- описно оценување (со сите етапи дијагностичко, формативно и сумативно);
- јазична писменост;
- дигитални алатки;
- инклузивно образование;
- интерактивна настава со активно учење;
- примена на иновативни интерактивни пристапи во наставата;
- методи и техники во наставата;
- почетно читање и пишување;
- креирање на тестови на знаење и оценување.
- техники и методи за оценување;
- оценување за време на хибридна настава.

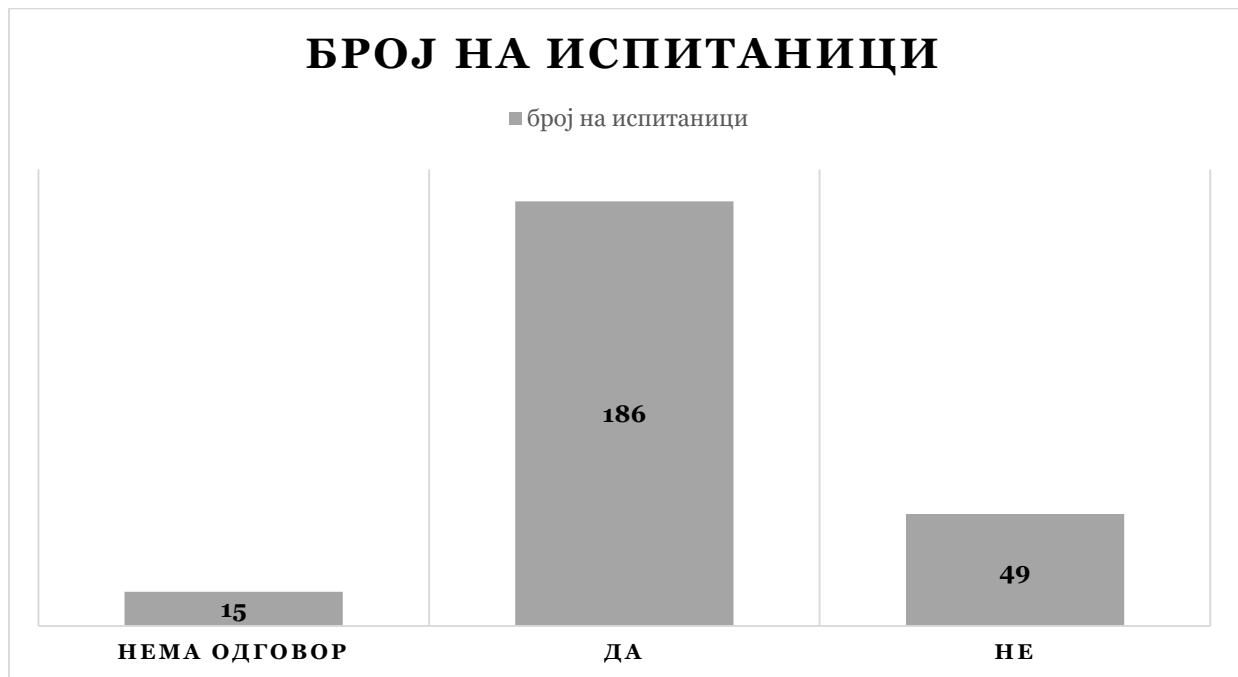
Најчесто посетувани обуки и семинари се оние кои се спроведени од страна на Едуино, Бирото за развој на образованието и Министерството за образование и наука.

Од добиените податоци може да се заклучи дека во текот на наставната работа на испитаниците посетеноста на семинари, обуки или работилници од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за осовременување на методите, техниките и инструментите во процесот на оценување на учениците е на позитивно ниво, што ни укажува на фактот дека наставниците пројавуваат интерес за стекнување на нови знаења и надоградување на веќе постигнатите.

Прашање број 4. Дали сте заинтересирани да присуствувате на семинари/обуки со содржини од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за осовременување на методите, техниките и инструментите при описното и бројчаното оценување?

Преку ова прашање од отворен тип се испитува ставот на наставниците во однос на нивната образовна потреба од учество на семинари/обуки со содржини од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за осовременување на методите, техниките и инструментите при описното и бројчаното оценување. Од анализираните одговори претставени на графикон бр.23, може да се воочи дека постои висок процент на **позитивни** одговори на 74,4 % од наставниците во однос на прашањето дали се заинтересирани да присуствуваат на семинари/обуки со содржини од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за осовременување на методите, техниките и инструментите при описното и бројчаното оценување. Додека пак, 19,6 % од наставниците се изјасниле **негативно**, односно дека не се заинтересирани да присуствуваат на семинари/обуки.

Графикон бр. 23 Број на испитаници

Според ова, доколку ги имаме предвид и резултатите од претходното прашање, според кои 76,8 % од наставниците кои истакнале дека биле вклучени во семинари/обуки од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за осовременување на методите, техниките и инструментите во процесот на оценување, може да заклучиме дека голем дел од наставниците се заинтересирани за посета на обуки/семинари.

Во прашањето е дадена и дополнителна насока, односно доколку наставниците го заокружат одговорот „Да“, дополнително да се изјаснат и да наведат кои содржини треба да бидат содржани во семинарите/обуките кои ќе има помогнат при оценување на учениците во одделенска настава. Како дел од темите за кои наставниците пројавуваат интерес за присуствуваат на семинар/обука се следните:

- развивање вештини за сумативно оценување;
- развивање вештини за дијагностичко оценување;

- вештини за развивање методологија според стандардите за бројчаното оценување;
- развивање вештини за микросумативно оценување;
- мерење на знаењата на учениците;
- описно оценување;
- наставни техники и инструменти;
- изработка на разни инструменти за целосно следење на постигањата на учениците;
- оценување при воннаставни активности и слободни изборни предмети;
- дизајнирање на објективни тестови на знаење, наставни листови;
- самостојно креирање инструменти при описно оценување;
- начин на изработка на тестови по тежинско ниво.

Исто така, наставниците истакнуваат дека секоја обука што ќе придонесе за подобрување на процесот од областа на оценувањето и усовршување на компетенциите на наставникот за подобрување во процесот на оценување е корисна.

Прашање број 5. Кои дополнителни компетенции сметате дека треба да се развијат кај наставниците за подобрување на квалитетот на оценување на постигањата на учениците? Оценете го Вашето мислење според степенот на интензитетот. Скалата на одговори вклучува рангирање од 1 до 5, при што бројот 1 е на најниско ниво, а бројот 5 е на највисоко ниво.

На прашањето број 5 од прашалникот кое гласи: „Кои дополнителни компетенции сметате дека треба да се развијат кај наставниците за подобрување на квалитетот на оценување на постигањата на учениците?“ наставниците треба да ги искажат сопственото мислење во однос на дадените искази според степенот на интензитетот, каде што бројот 1 означува најниско ниво, а бројот 5 највисоко ниво.

Добиените резултати се прикажани во табела бр. 7 и според неа испитаниците ги дадоа следниве резултати:

- Во однос на сите ставови 26,8 % од испитаниците се изјасниле дека немаат мислење во однос на развивање на дополнителни компетенции за подобрување на квалитетот на оценување на постигањата на учениците.
- Голем дел од испитаниците **не се согласуваат** со исказот „Развивање на вештини за дијагностичко оценување“.
- Во однос на вториот исказ, 84 испитаници **се согласуваат** дека е потребно развивање на вештини за формативно оценување.
- Во однос на овој исказ 76 испитаници сметаат дека е потребно развивање на вештини за микросумативно оценување.
- Интересен е податокот добиен во овој исказ, во кој бројот на испитаниците кои се согласуваат и оние кои не се согласуваат во однос на развивање вештини за сумативно оценување е еднаков, односно 73 испитаниците не се согласуваат и 73 испитаници се согласуваат во однос на развивање на оваа компетенција.
- За компетенцијата „Вештини за самостојно креирање на инструменти за оценување“, 75 испитаници **во потполност се согласуваат** дека таа треба да се развие кај наставниците за подобрување на квалитетот на оценување на постигањата на учениците.
- Во однос на шестиот исказ „Вештини за создавање на различни видови на прашања во инструментите“, 74 испитаници **во потполност се согласуваат**.
- Голем дел од наставниците 82, во потполност се согласуваат и сметаат дека се потребни „Вештини за развивање методологија според стандардите за описно оценување“.
- Во однос на последната компетенција „Вештини за развивање методологија според стандардите за бројчано оценување“, 77 од наставниците **во потполност се согласуваат**.

Табела бр. 7 Развивање на дополнителни компетенции

Тврдења	немам мислење		воопшто не се согласувам		не се согласувам		се согласувам		во потполност се согласувам	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1.Развивање на вештини за дијагностичко оценување	30	13,4 %	7	9,7%	80	15,2 %	68	11,4 %	65	11,4 %
2.Развивање на вештини за формативно оценување	28	12,5 %	4	5,5%	70	13,3 %	84	14,1 %	64	11,2 %
3.Развивање на вештини за микросумативно оценување	29	12,9 %	12	16,6 %	72	13,7 %	76	12,7 %	61	10,7 %
4.Развивање на вештини за	28	12,5 %	6	8,3	73	13,9 %	73	12,2 %	70	12,3 %

Методи и техники на оценување на учениците во одделенска настава

сумативно оценување										
5.Вештини за самостојно креирање на инструменти за оценување	22	9,8%	12	16,6 %	69	13,1 %	72	12,1 %	75	13,2 %
6.Вештини за создавање на различни видови на прашања во инструментит е	31	13,8 %	13	18%	63	12%	69	11,6 %	74	13%
7.Вештини за развивање методологија според стандардите за описно оценување	24	10,7 %	11	15,2 %	52	9,9%	81	13,6 %	82	14,4 %
8.Вештини за развивање методологија	32		7	9,7%	63	12%	71		77	13,5

според стандардите за бројчаното оценување		14,2 %						11,9 %		
Вкупно	224	100.00 %	72	100.00 %	524	100.00 %	594	100.00 %	568	100.00 %

Прашање број 6. Наведете од кои образовни институции/организации добивате стручна и консултативна поддршка во процесот на оценувањето на учениците во наставата?

Табела бр. 8 Образовни институции/организации од кои наставниците добиваат стручна и консултативна поддршка

Институции	f	%
Биро на развој на образованието на РСМ	190	46,9%
Министерство за образование и наука на РСМ	73	18%
	20	4,9%

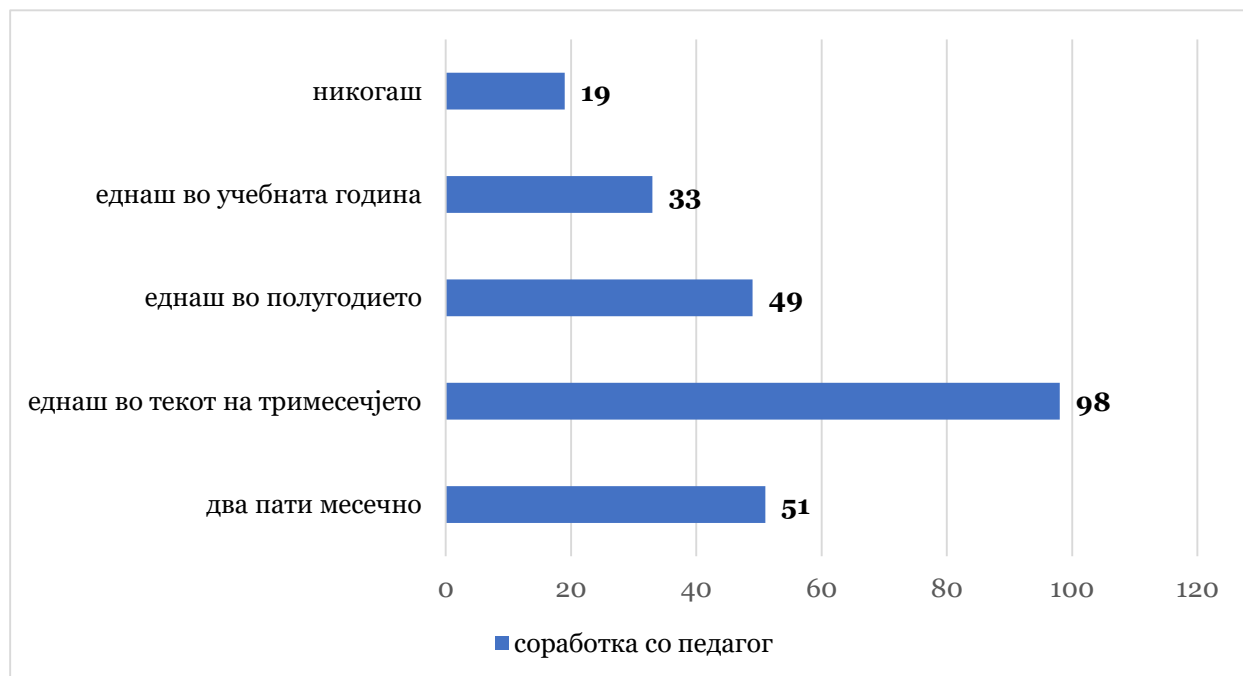
Државен просветен инспекторат		
Државен испитен центар	6	1.5%
Наставнички факултети	11	2,7%
Подрачна единица на Биро за развој на образованието	68	16.8%
Подрачна единица на Државен просветен инспекторат	29	7,2%
Невладини организации	8	2%
Вкупно	405	100.00%

Во однос на ова прашање испитаниците имаа можност да изберат повеќе алтернативи од понудените одговори во кои се наведени образовни институции/организации од кои тие добиваат стручна и консултативна поддршка

во процесот на оценување на учениците во наставата. Од добиените резултати може да се заклучи дека 46,9 % од наставниците **најголема** поддршка и помош наставниците добиваат од Бирото за развој на образованието, додека пак, **најмала** помош и поддршка добиваат од Државниот испитен центар, односно 1,5 % од испитаниците.

Прашање број 7. Колку често остварувате соработка со стручната служба/педагогот од Вашето училиште при процесот на оценување на учениците во Вашето одделение?

Графикон бр. 24 Остварување на соработка со стручна служба/педагог

Добиените податоци од одговорите на прашањето број 7, кои се претставени во графикон бр. 24, се однесуваат на испитување на ставовите на наставниците за тоа колку често остваруваат соработка со стручната служба/педагогот во училиштето при процесот на оценување на учениците во одделенска настава. Околу 42 % од наставниците се изјасниле дека најчесто остваруваат соработка со стручната служба/педагогот при процесот на оценување еднаш во текот на

тримесечјето, 21,6% од испитаниците се изјасниле дека остваруваат соработка два пати месечно. Додека пак, 19,6 % од наставниците соработката ја остваруваат еднаш во полугодieto. Само 13,2 % од наставниците оваа соработка при процесот на оценување на учениците ја остваруваат еднаш во учебната година, а пак, 7,6 % од испитаниците никогаш не остваруваат соработка со стручна служба/педагог.

Од анализираните податоци, евидентни се ставовите на наставниците во однос на остварување на соработка со стручна служба/педагог при процесот на оценување на учениците во одделенска настава која не е многу честа, односно еднаш во текот на тримесечјето. Ова укажува дека наставниците не ја увидуваат важноста на соработката и односот помеѓу наставник и стручна служба/педагог при процесот на оценување на учениците во одделенска настава.

Прашање број 8 На каков начин ја остварувате Вашата соработка со стручната служба/педагогот за потребите на оценувањето на учениците?

Во однос на ова прашање за начинот на остварување на соработката со стручната служба/педагог за потребите на оценување на учениците, испитаниците имаа можност да заокружат повеќе од понудените одговори. Најголем дел од испитаниците 22,2 % се изјасниле дека остваруваат консултативна соработка со педагозите во оценувањето на учениците. Околу 18,8 % од испитаниците се изјасниле дека остваруваат соработка со педагозите во врска со дисеминација за промените кои се однесуваат на оценувањето за постигањата на учениците. Додека, пак, за останатите наведени начини соработката помеѓу наставниците и стручната служба/педагог е на многу ниско ниво.

Од сето ова, може да се заклучи дека е потребна поголема и почеста соработка меѓу наставниците и педагозите.

Табела бр. 9 Начин на остварување на соработка со стручна служба/педагог

Ставови	f	%
Дисеминација за промените кои се однесуваат на оценувањето за постигањата на учениците	110	18,8 %
Консултативна работа со педагозите во оценувањата на учениците	130	22,2 %
Консултативни средби со педагогот за техниките и инструментите за оценување кои се изготвени од страна на наставникот	85	14.5 %
Наставникот помага при креирање на дијагностички тестови при уписот на учениците во прво одделение	68	11.6 %
Наставникот помага на педагогот при изготвување на дијагностички тестови	35	5,9%
Наставникот помага на педагогот при изготвување на тестови на знаења на крајот од учебната година за потребите на оценувањето на учениците	46	7,8%
Наставникот заедно со педагогот организираат меѓуодделенски натпревари во форма на квизови		

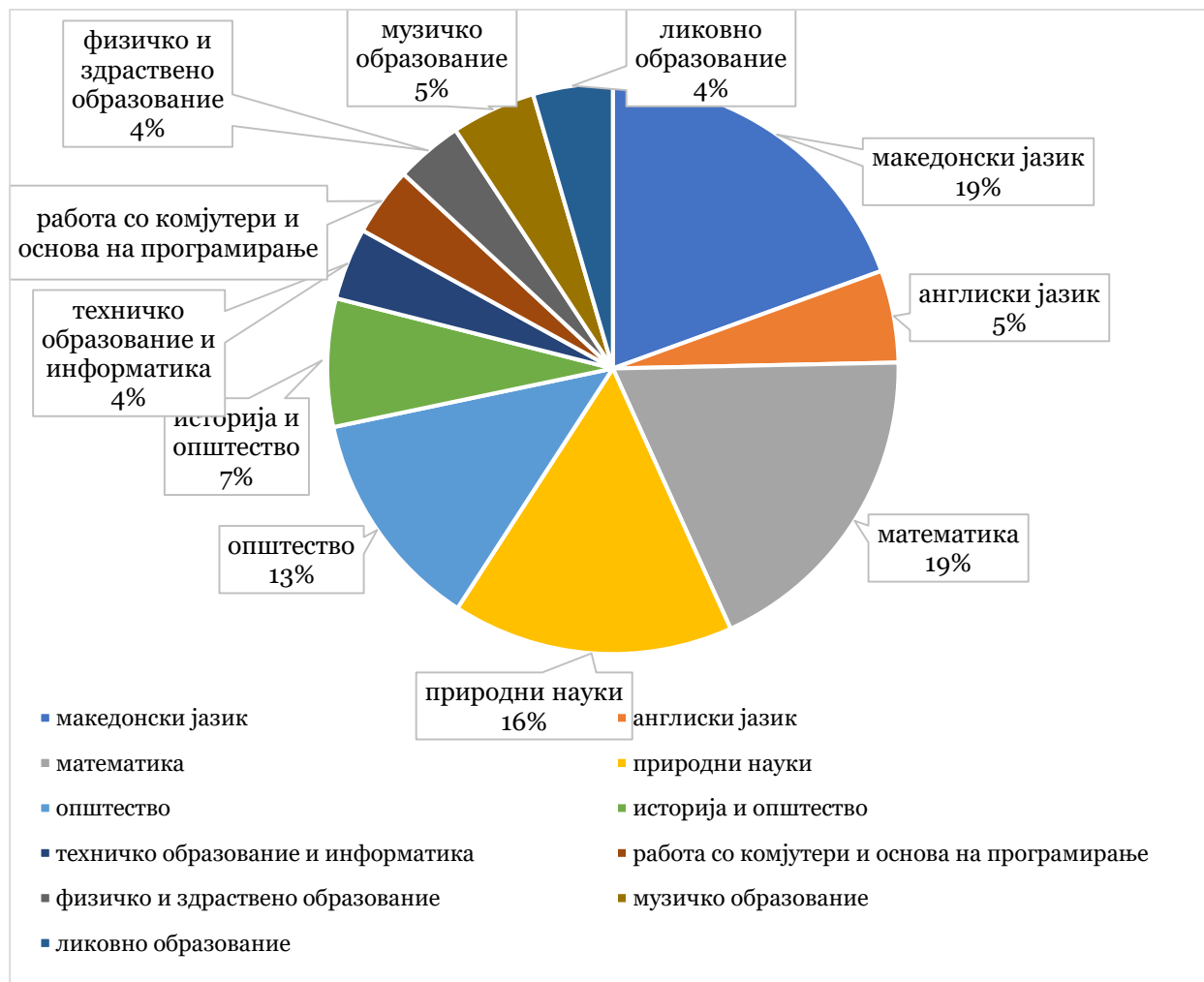
	41	7%
Наставникот и педагогот заеднички изготвуваат инструменти за оценување на постигањата на учениците со посебни образовни потреби	70	11,9%
Вкупно	585	100.00%

Прашање број 9. За кои од наведените задолжителни наставни предмети најчесто користите различни методи, техники и инструменти при следењето, вреднувањето и оценувањето на постигањата на учениците?

На прашањето број 9 од прашалникот за наставници „За кои од наведените задолжителни наставни предмети најчесто користите различни методи, техники и инструменти при следењето, вреднувањето и оценувањето на постигањата на учениците?“ испитаниците имаа можност да изберат повеќе алтернативи од понудените категории на одговори. Според добиените податоци во графикон број 25 може да се забележи процентуално нема голема разлика во одговорите на наставниците од наведените алтернативи. Најголем процент од наставниците 19 %, се изјасниле дека најчесто користат различни методи, техники и инструменти при следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците по задолжителните предмети Математика и Македонски јазик. Додека пак, најмала стапка на изразеност има за предметите Ликовно образование, Физичко и здравствено образование, Работа со компјутери и основи на програмирање, Техничко образование и информатика и тоа 4 %.

Сумативните заклучоци од ова прашање одат во прилог на констатацијата дека постои потреба од користење на различни методи, техники и инструменти при следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците и по останатите задолжителни предмети, освен Македонски јазик и Математика.

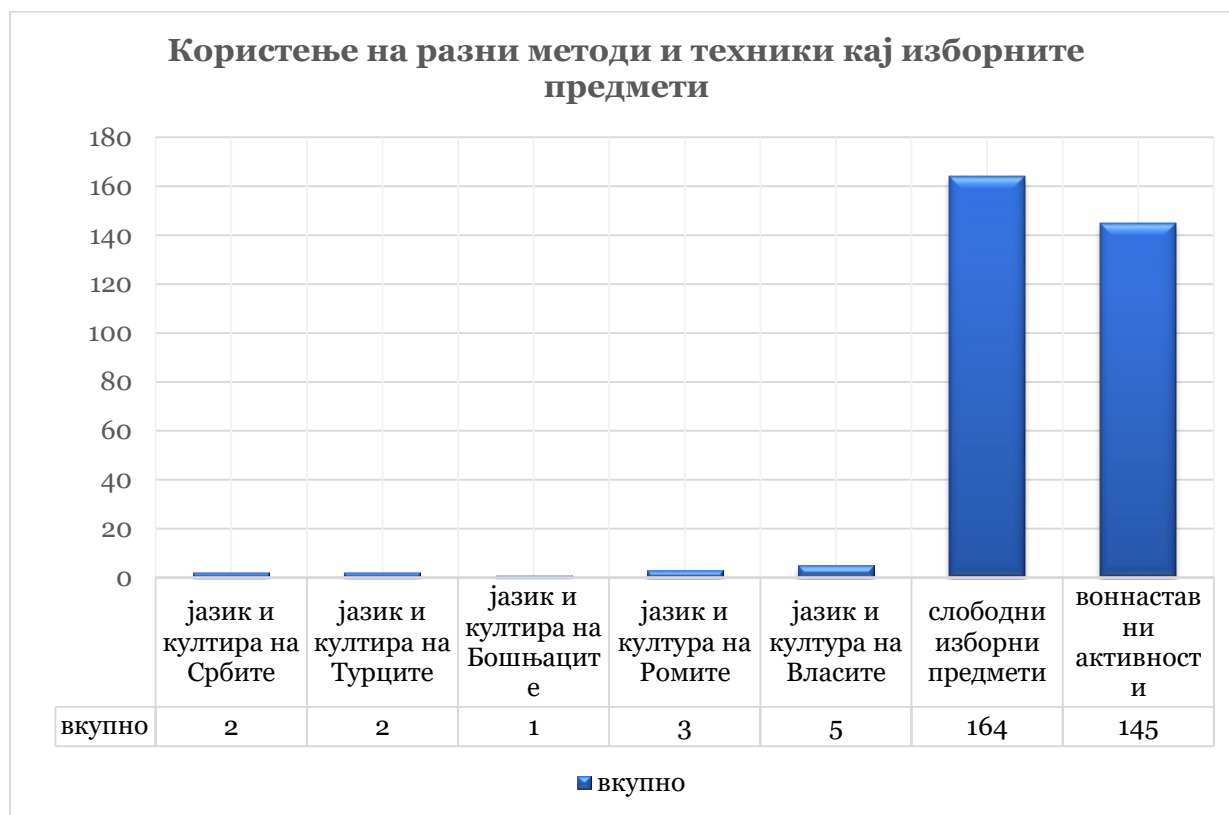
Графикон бр. 25 Задолжителни наставни предмети за кои најчесто се користат разни методи, техники и инструменти

Прашање број 10. За кои од наведените изборни наставни предмети/активности најчесто користите различни методи, техники и инструменти при следењето, вреднувањето и оценувањето на постигањата на учениците?

Во однос на ова прашање кое се однесува на наведување на изборни наставни предмети за кои се користат различни методи, техники и инструменти при следењето, вреднувањето и оценувањето на постигањата на учениците, испитаниците имаат можност да заокружат повеќе од понудените одговори.

Графикон бр. 26 Користење на разни методи и техники кај изборните предмети

Од прикажаните податоци во графикон бр. 26 може да се заклучи дека од вкупно 250 испитаници, 164 (65,6 %) од нив се изјасниле дека најчесто користат методи, техники и инструменти при следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците по слободни изборни предмети. Голема е стапката и на користење методи, техники и инструменти при следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците по воннаставни активности, односно 145 (58 %) од испитаниците, а многу е мал процентот за другите наведени изборни наставни предмети/активности.

Од сумираните податоци во однос на ставовите на испитаниците, се заклучува дека наставниците најчесто користат различни методи, техники и инструменти при следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците за слободните изборни предмети и воннаставни активности.

Прашање број 11. Кои од наведените инструменти најчесто ги користите во процесот на оценување на постигањата на учениците (при описно и бројчано оценување). Искажето го Вашето мислење за секој инструмент поединечно со знакот ✓.

Табела бр. 10 Најчесто користени инструменти во оценувањето

Инструмент	двапати месечно		еднаш во текот на тримесечје		еднаш во полугодieto		еднаш во учебната година		никогаш	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Тестови на знаење	82	6,9%	114	16,7%	15	3,9%	3	1,2%	36	4,7%
Наставни листови	203	17%	22	3,2%	13	3,4%	2	0,8%	10	1,3%
Контролни листови	114	9,5%	74	10,9%	21	5,5%	5	2%	35	4,6%
Писмени состави	85	7,1%	56	8,2%	30	7,9	16	6,5%	63	8,3%
Евидентни листи за усни одговори	97	8,1%	57	8,4%	33	8,7%	16	6,5%	47	6,2%
Евидентни листи за истражувачк и активности	49	4,1%	68	10%	49	12%	27	10,9%	57	7,6%

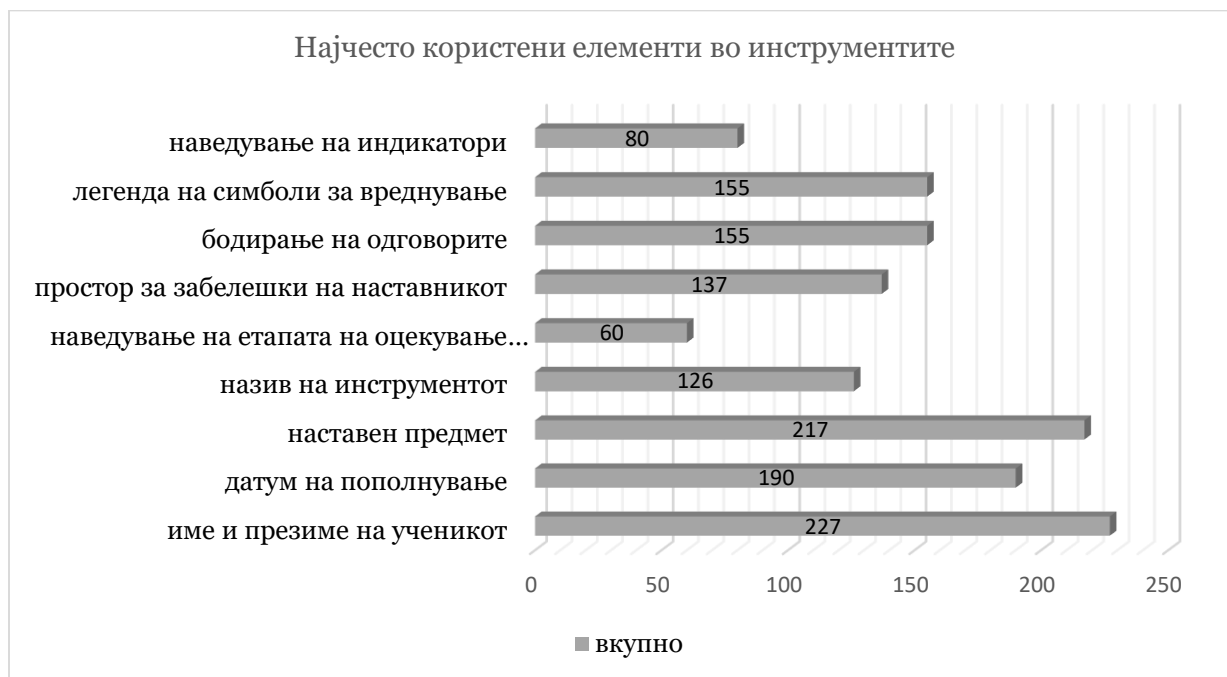
Методи и техники на оценување на учениците во одделенска настава

Листи за следење на постигнувањата при изведување на воннаставните активности	45	3,7%	65	9,5%	52	13%	24	9,7%	64	8,5%
Листи за самооценување на учениците	80	6,7%	66	9,7%	33	8,7%	23	9,3%	48	6,4%
Изработки од учениците	168	14%	33	4,8%	12	3,1%	11	4,5%	26	3,4%
Чек-листи	140	11%	58	8,5%	16	4,2%	11	4,5%	25	3,3%
Наративни белешки	60	5%	27	3,9%	36	9,5%	32	12,9%	95	12,6%
Анегдотски белешки	48	4%	25	3,7%	38	10%	41	16,6%	98	13%
Студија на случај	21	1,7%	16	2,3%	29	7,6%	36	14,6%	148	19,7%
Вкупно:	1.192	100 %	681	100%	377	100%	247	100%	752	100%

Со анкетаирањето и добиените податоци од ова прашање за инструменти кои најчесто се користат во процесот на оценување на постигањата на учениците прикажано на табела бр.10 може да се заклучи дека наставниците ги користат сите наведени инструменти најчесто двапати месечно. Но, исто така, се забележува дека најчесто користени се наставните листови, и тоа 81,2 % двапати месечно.

Прашање број 12. Кои од наведените елементи ги содржат инструментите кои ги користите во наставната работа?

Графикон бр. 27 Најчесто користени елементи во инструментите

Преку ова зададено прашање во прашалникот се има за цел да се испитаат ставовите на наставниците кои се однесуваат на елементите кои ги содржат инструментите кои наставниците ги користат во нивната наставната работа. При одговарање на прашањето со реден број 12, испитаниците имаа можност да заокружат повеќе од понудените одговори. Најголем процент (90,2 %) од наставниците се изјасниле дека најважен елемент во инструментите е наведување на име и презиме на ученикот. Додека пак, само 24,0% од наставниците сметаат дека наведувањето на етапата на оценување (дијагностичко, формативно, микросумативно, сумативно) е елемент кој би требало да се содржи во инструментите кои се користат во нивната наставна работа.

Од сумираните анализирани податоци во однос на ставовите на наставниците за наведување на елементи кои ги содржат инструментите кои се користат во наставната работа, за најчесто користени елементи ги наведуваат следниве: име и презиме на ученикот, наставен предмет, датум на пополнување, легенда на симболи за вреднување и бодирање на одговорите. Најмалку користени елементи се наведување на етапата на оценување и наведување на индикатори.

Прашање број 13. На кој начин ги избирате методите и ги изработувате инструментите за следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците?

Табела бр. 11 Начин на избирање на методи

Ставови	<i>f</i>	%
Самостојно	168	47,4%
Со помош на стручна служба/педагог	50	14,2%
На ниво на стручен актив	119	33,6%
Со помош на советник од Бирото за развој на образованието	17	4,8%
Вкупно:	354	100.00%

Начинот на којшто се избираат методите и се изработуваат инструменти за следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците, со податоците од ова истражување и понудените категории на одговори, можноста да се одберат повеќе алтернативи, добиен е примерок на дистрибуција од 354 одговори. Според 168 наставници, **најзастапен** е самостојниот начин на избирање на методите и изработување на инструменти за следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците, потоа следува начинот на избирање на ниво на стручен актив, односно овој начин го избрале 119 наставници. Од податоците прикажани во табелата може да заклучиме дека **најмалку** застапени се начините на избирање со помош на стручна служба/педагог и тоа 14,2 %, и само 4,8 % од испитаниците го избрале начинот на избирање на методи и инструменти за следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците со помош на советник од Бирото за развој на образованието.

Прашање број 14. Во која форма би сакале да ги имате инструментите коишто ќе Ви помогнат во процесот на следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците?

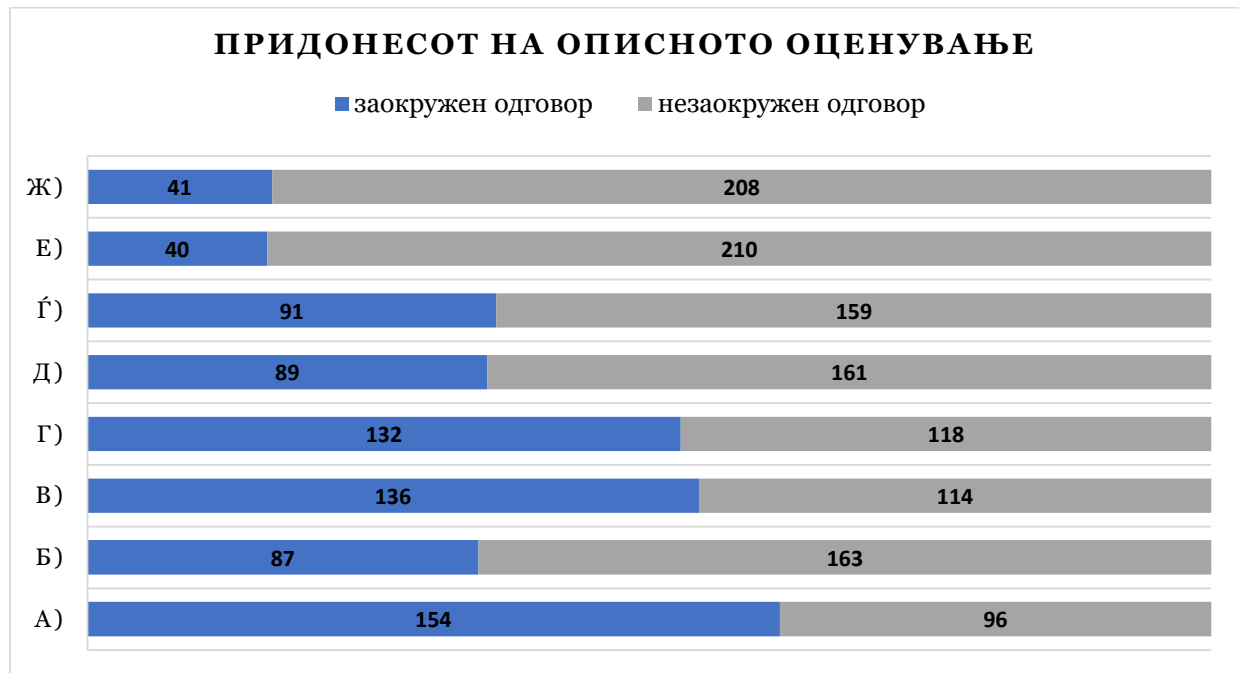
Графикон бр. 28 Ставови на испитаниците во однос на формата на инструментите

Во однос на образовните потреби на наставниците, со прашањето број 14 кое се однесува на формата во која би сакале да ги имаат инструментите коишто ќе им помогнат при процесот на следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците, 34,0 % од наставниците се изјасниле дека инструментите би сакале да ги имаат во форма на **печатени материјали**, преку кои би можеле полесно да го реализираат процесот на следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците. Имајќи ја во предвид тенденцијата за осовременувањето на наставата преку ИКТ, 27,0 % од испитаниците се изјасниле за потребата од **инструменти во електронска форма**, преку коишто ќе можат на полесен начин да имаат пристапност до нив. Околу 20,0% од наставниците се изјасниле за потребата од **збирка од инструменти**, а 19,0% за **електронска база на инструменти**.

Прашање број 15. Описното оценување придонесува:

Графикон бр.29 Придонесот на описното оценување

- а) учениците полесно да добијат повратни и континуирани информации за стекнатите знаења и развиени вештини во процесот на учење;
- б) учениците да се оспособат за само вреднување;
- в) полесно да се следи развојот на постигањата на учениците од страна на наставникот;
- г) подготовка на евидентни листи за известување на родителите за постигнатиот успех на ученикот на крајот од првото и третото тримесечје и првото полугодие;
- д) подготовка на свидетелство со описни оценки на крајот од учебната година;
- ѓ) континуирано и навремено известување на родителите/старателите за напредувањето на учениците;
- е) приспособување на начинот на оценување на учениците кои следат настава според индивидуална образовна програма;

ж) помага при планирање на изведување на наставата при процесот на поучување во наредниот период.

Во однос на ова прашање испитаниците имаа можност да изберат три најважни одговори од понудените, преку кое се анализираат одговорите на наставниците за придонесот на описното оценување на учениците во одделенската настава.

Според одговорите на испитаниците може да се констатира дека 154 (61,6%) наставници сметаат дека описното оценување најмногу придонесува за учениците полесно да добијат повратни и континуирани информации за стекнатите знаења и развиени вештини во процесот на учење. Додека пак, 136 (54,4 %) наставници сметаат дека со помош на описното оценување полесно се следи развојот на постигањата на учениците од страна на наставникот, а 132 (52,8 %) сметаат дека е од корист за подготовка на евидентни листи за известување на родителите за постигнатиот успех на ученикот на крајот од првото и третото тримесечје и првото полугодие.

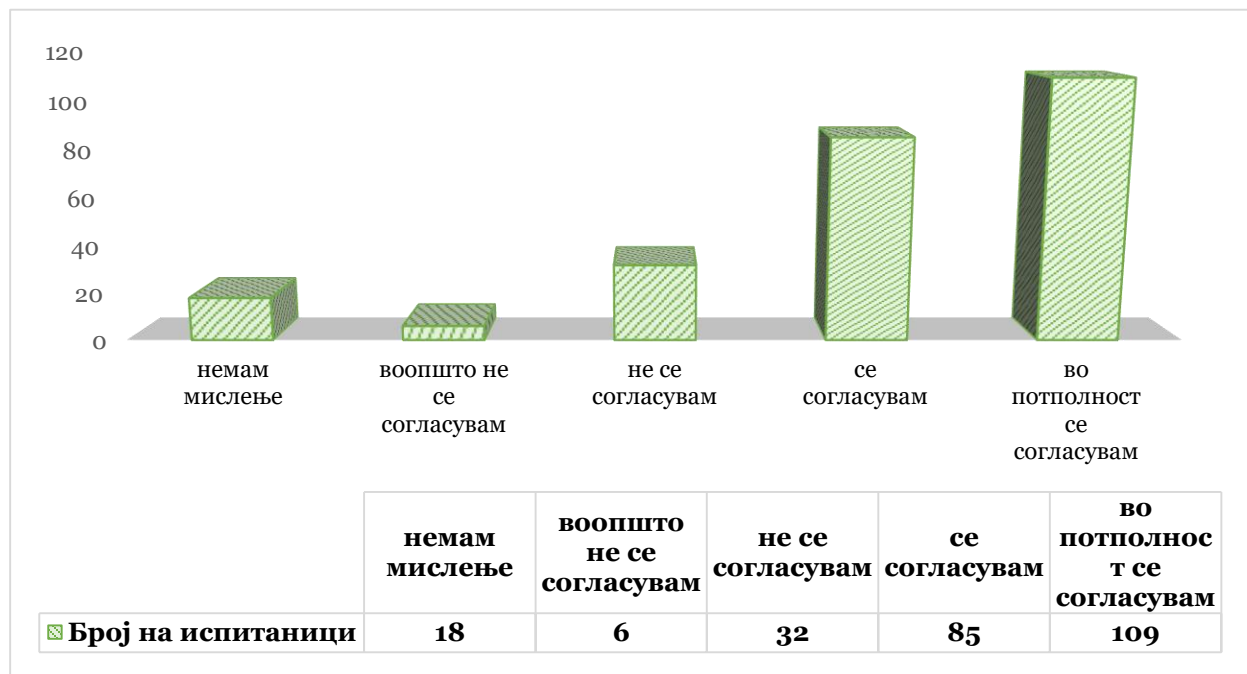
Со помала процентуална застапеност (34,8%) следуваат одговорите на наставниците кои сметаат дека преку описното оценување учениците ќе се оспособат за самовреднување, 35,6% сметаат дека описното оценување придонесува за подготовка на свидетелство со описни оценки на крајот од учебната година, и 36,4% од наставниците сметаат дека описното оценување придонесува за континуирано и навремено известување на родителите/старателите за напредувањето на учениците.

Според ставовите на анкетираниите наставници, најмал процент односно 16,4% од наставниците сметаат дека придонесот на описното оценување помага при планирање на изведување на наставата при процесот на поучување во наредниот период, а само 16,0% од наставниците се изјасниле дека описното оценување придонесува за прилагодување на начинот на оценување на учениците кои следат настава според индивидуална образовна програма.

Од сумираните анализирани податоци во однос на ставовите на наставниците, се заклучува дека со описното оценување се придонесува: полесно да се следи развојот на постигањата на учениците од страна на наставникот со што учениците полесно ќе добијат повратна информација за стекнатите знаења и развиени вештини при процесот на учење, и со тоа ќе се олесни подготовката на евидентни лист за известување на родителите за постигнатиот успех на ученикот на крајот од првото и третото тримесечје и првото полугодие.

Прашање број 16 Начинот на описното оценување на учениците е покомплексен процес во однос на нумеричното оценување.

Графикон бр. 30 Резултати од нивото на комплексност на оценувањето

Според зададеното тврдење дека начинот на описното оценување на учениците е покомплексен во однос на нумеричкото оценување 43,6% од наставниците **во потполност се согласуваат** и 34,0% **се согласуваат** со даденото тврдење, додека пак двојно е помал бројот на наставници односно 12,8% кои **не се согласуваат**. Мал и занемарлив е бројот на 6 испитаници (2,4%) кои

одговориле дека **воопшто не се согласуваат**, а 18 (4,0 %) наставници **немаат мислење** за зададеното тврдење.

Според сумираните податоци може да се заклучи дека наставниците го потврдуваат тврдењето дека начинот на описното оценување на учениците е покомплексен процес во однос на нумеричкото оценување.

Прашање број 17 Наведете за кои наставни предмети описното оценување најлесно може да се изведе!

Прашањето број 17 кое гласи: „Наведете за кои наставни предмети описното оценување најлесно може да се изведе“ е од отворен тип, во кое испитаниците имаа можност според нивни ставови да наведат за кои наставни предмети најлесно може да се изведе описното оценување.

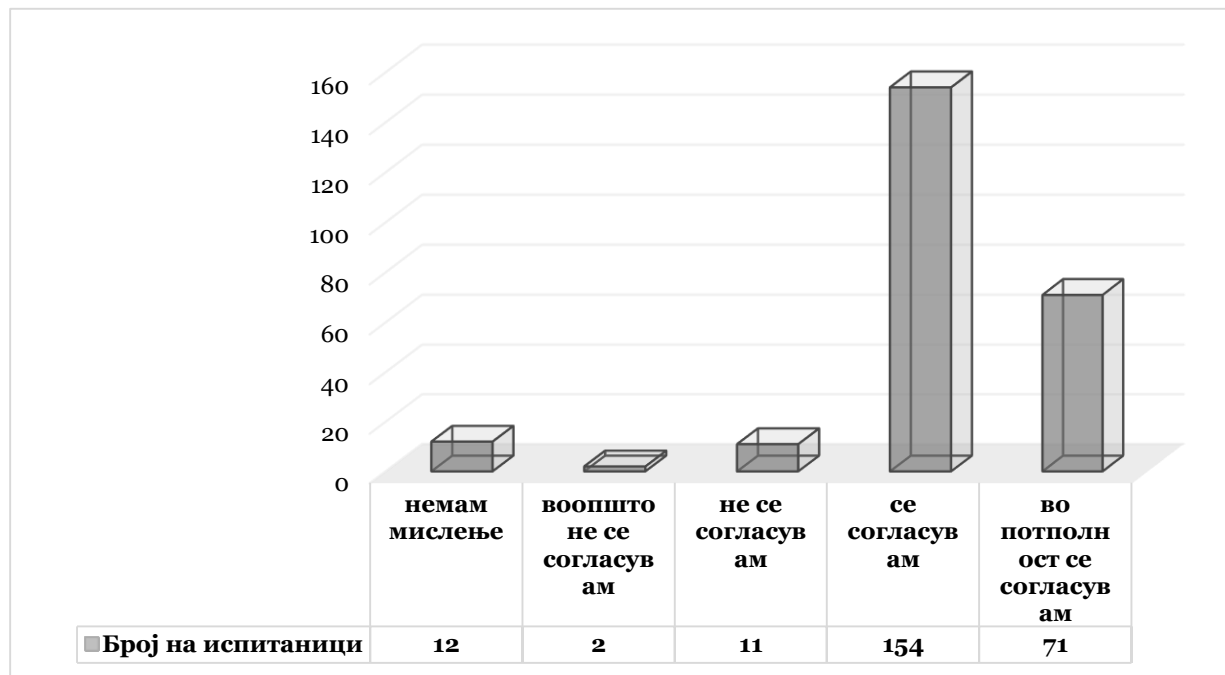
Како дел од наставните предмети кои наставниците ги навеле за најлесни се следниве:

- ⇒ сите предмети;
- ⇒ Математика;
- ⇒ Македонски јазик;
- ⇒ Ликовно образование;
- ⇒ Музичко образование;
- ⇒ Физичко и здравствено образование;
- ⇒ Природни науки;.

Според добиените одговори, може да се каже дека најголем дел од испитаниците за наставни предмети за кои описното оценување најлесно може да се изведе ги навеле предметите македонски јазик и математика, а голем дел од нив ги навеле и предметите ликовно, музичко и физичко и здравствено образование. Мал дел од испитаниците сметаат дека описното оценување најлесно може да се изведе по сите наставни предмети.

Прашање број 18. Стандардите за оценување зададени во наставните програми се од голема помош при креирање на описните оценки:

Графикон бр. 31 Значајноста на стандардите за оценување при креирање на описни оценки

Според зададеното тврдење дека стандардите за оценување зададени во наставните програми се од голема помош при креирање на описните оценки 61,6 % од испитаниците **се согласуваат** со даденото тврдење, додека пак, бројот на наставници кои **во потполност се согласуваат** е за 33,4 % помал односно 28,4 % од наставниците. Мал е занемарлив е бројот на двајца испитаници (0,8%) кои **воопшто не се согласуваат**, додека пак, 11 односно 4,4 % од испитаниците **не се согласуваат**, а 12 (1,6%) наставници **немаат мислење** за зададеното тврдење.

Според сумираните податоци може да се заклучи дека наставниците го потврдуваат тврдењето дека стандардите за оценување зададени во наставните програми се од голема помош при креирање на описните оценки.

Прашање број 19. При преминот од описно кон бројчано оценување, најчесто се соочувате со следниве тешкотии:

Графикон бр. 32 Тешкотии при премин од описно кон бројчано оценување

На последното прашање од прашалникот за наставници „При преминот од описно кон бројчано оценување, најчесто се соочувате со следниве тешкотии“, испитаниците имаа можност да изберат повеќе алтернативи од понудените категории на одговори. Според добиените податоци кои се претставени во графикон бр. 32 може да се забележи дека постои разлика во одговорите на наставниците од наведените алтернативи. Најголем процент од наставниците 69,9% или 174 се изјасниле дека при преминот од описно кон бројчано оценување најчесто се соочуваат со тешкотијата при усогласување на описните искази со бројчаните оценки, 76 испитаници 30,4% сметаат дека квантифицирањето на описните искази е тешкотија со кој се соочуваат често, додека пак, 55 односно 22 % од испитаниците како најчеста тешкотија го наведуваат квантифицирањето на стандардите за оценување.

Сумативните заклучоци од ова прашање одат во прилог на констатацијата дека при преминот од описно кон бројчано оценување постои голема тешкотија при усогласување на описните искази со бројчаните оценки кај наставниците.

Врз основа на добиените податоци направена е **компарација** на одговорите и мислењата на педагозите и наставниците во однос на истоимените прашања од анкетните листови.

Во однос на првото прашање од прашалникот кое гласи „ Во текот на високото образование (факултетско) стекнатите знаења и развиените компетенции од областа на оценувањето Ви помогнале во Вашата работа за целосна самостојна примена на соодветна методологија во процесот на оценувањето на учениците? “ педагозите и наставниците имаат исто мислење, односно се согласуваат дека стекнатите знаења од областа на оценувањето им помогнале во процесот нивната работа.

Во контекст на второто прашање педагозите сметаат дека е потребен професионален развој за успешна работа и за постигнување на целите на Програмата за работа на педагогот, дека стекнатото знаење има потреба да се надградува со нови знаења, за да се биде во тек со новините во полето на образование со што ќе се овозможи стручната служба/педагогот да им биде од голема помош и поддршка на наставниците во процесот на оценувањето на постигањата на учениците. Наставниците истакнуваат дека е потребно постојано усовршување бидејќи наставните програми и методологијата на оценувањето постојано се менуваат и поради успешно спроведување на оценувањето на постигањата на учениците потребно е постојано надоградување и следење на тековните променни со цел подобрување на процесот на оценување.

Во поглед на прашањето за посетеноста на семинари, обуки или работилници од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците најголемиот дел од педагозите и наставниците истакнале дека во текот на нивната работа

посетиле семинари и обуки за осовременување на методите, техниките и инструментите во процесот на оценувањето. Мал дел од нив се изјаснале дека не посетиле семинари и обуки.

Во однос на прашањето за заинтересираноста за присуство на семинари и обуки со содржини од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за осовременување на методите, техниките и инструментите при описното и бројчаното оценување сите педагози истакнале дека се заинтересирани. Во поглед на одговорите на наставниците најголем дел од нив истакнале дека се заинтересирани, но постои и мал дел од нив кои што се изјаснале дека не се заинтересирани за присуство на семинари и обуки од ваков вид.

Во контекст на прашањето „Кои дополнителни компетенции сметате дека треба да се развијат кај наставниците за подобрување на квалитетот на оценување на постигањата на учениците?“, педагозите сметаат дека е потребно да се развијат вештини за дијагностичко оценување, додека пак за истиот исказ, наставниците имаат спротивен став и не се согласуваат со овој исказ и сметаат дека е потребно развивање вештини за формативно оценување. За развивање на вештини за сумативно оценување само еден од педагозите не се согласува со овој исказ, а наставниците имаат поделено мислење во врска со ова тврдење, односно половина од нив се согласуваат дека е потребно развивање на вештини за сумативно оценување, а половина од нив не се согласуваат. Педагозите и наставниците имаат исто мислење за исказот „П со дадениот исказ. Тие исто така се согласуваат дека се потребни вештини за создавање на различни видови на прашања во инструментите, вештини за развивање методологија според стандардите за описно оценување и вештини за развивање методологија според стандардите за бројчаното оценување.

Педагозите најголема стручна и консултативна поддршка во процесот на оценувањето на учениците во наставата добиваат од Бирото за развој на образованието, а пак најмала добиваат од Наставничките факултети. За разлика од

нив, наставниците најмала помош и поддршка добиваат од Државниот испитен центар, а најголема од Бирото за развој на образованието.

Што се однесува до соработката што ја остваруваат педагозите со наставниците при процесот на оценување на учениците, голем дел истакнале дека најчесто таа соработка се остварува еднаш во текот на тримесечјето, но исто така голем е бројот и на оние кои истакнале дека никогаш не остваруваат соработка со наставниците при процесот на оценување на учениците. Соработката со стручната служба/педагогот наставниците истакнале дека ја остваруваат еднаш во текот на тримесечјето, а мал дел од нив исканале дека никогаш не оствариле соработка со стручната служба/педагогот.

Во поглед на прашањето за начинот на остварување на соработката на педагозите со наставниците за потребите на оценувањето на учениците, педагозите се изјаснале дека најмногу остваруваат соработка со наставниците во врска со дисеминација за промените кои се однесуваат на оценувањето за постигањата на учениците и консултативна соработка со наставниците. Исто така, и наставниците се изјаснале дека соработката за потребите на оценувањето на учениците со педагозите најчесто ја остваруваат на истиот начин како и педагозите.

Во однос на користењето на различни методи, техники и инструменти при следењето, вреднувањето и оценувањето на постигањата на учениците, педагозите сметаат дека истите најмалку се користат за задолжителниот предмет ликовно образование. Наставниците пак, сметаат дека методи, техники и инструменти најмалку се користат за задолжителните предмети физичко и здравствено образование, ликовно образование, работа со компјутери и основи на програмирање, техничко образование и информатика. Што се однесува до користење на методи, техники и инструменти кај изборните предмети, педагозите и наставниците имаат исти ставови и сметаат дека методи, техники и инструменти при следењето, вреднувањето и оценувањето на постигањата на учениците најчесто се користат за слободните изборни предмети и воннаставни активности.

Во контекст на прашањето за инструменти кои најчесто се користат во процесот на оценување на постигањата на учениците педагозите сметаат дека наставниците најчесто користат тестови на знаење, додека пак, наставниците истакнале дека најчесто ги користат наставните листови.

Што се однесува до најчесто користени елементи во инструментите кои наставниците ги користат во нивната наставна работа, педагозите сметаат дека најважен елемент во инструментите е наведување на датумот на пополнување. За разлика од нив, наставниците за најважен елемент го сметаат наведувањето на име и презиме на ученикот .

Во однос на начинот на кој се избираат методите и се изработуваат инструменти за следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците, според педагозите најзастапен е начинот на избирање на методите и изработување на инструменти на ниво на стручен актив. Додека пак, според наставниците најзастапен е самостојниот начин на избирање на методите и изработување на инструменти за следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците.

Наставниците и педагозите имаат исти мислења и ставови во однос на прашањето кое се однесува на формата во која би сакале да ги имаат инструментите коишто ќе помогнат при процесот на следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците. Тие истакнуваат дека би сакале да ги имаат во форма на печатени инструменти, со што полесно би го реализирале процесот на следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците.

Што се однесува до придонесот на описното оценување, педагозите и наставниците сметаат дека описното оценување најмногу придонесува за учениците полесно да добијат повратни и континуирани информации за стекнатите знаења и развиени вештини во процесот на учење, а најмалку при планирање на изведување на наставата при процесот на поучување во наредниот период.

Според тврдењето дека начинот на описното оценување на учениците е покомплексен во однос на нумеричкото оценување 9 од педагозите во потполност се согласуваат, 7 од нив се согласуваат и само еден воопшто не се согласува. Голем дел од наставниците, 109 од нив во потполност се согласуваат дека начинот на описното оценување на учениците е покомплексен во однос на нумеричкото оценување, додека пак 18 од нив немаат мислење во однос на ова тврдење.

Во контекст на прашањето од отворен тип кое гласи „ Наведете за кои наставни предмети описното оценување најлесно може да се изведе“, педагозите за најлесни наставни предмети ги навеле: наставните предмети кои во целост опфаќаат вештини, предмети од естетско образовно подрачје, предмети од културно уметничкиот актив. Како дел од наставните предмети кои наставниците ги навеле за најлесни се: математика, македонски јазик, ликовно образование, музичко образование, физичко и здравствено образование, природни науки.

Според зададеното тврдење дека стандардите за оценување зададени во наставните програми се од голема помош при креирање на описните оценки дванаесет од педагозите се согласуваат, двајца од нив во потполност се согласуваат и само еден нема мислење. Што се однесува до тврдењата на наставниците, 154 од нив се согласуваат, 71 во потполност се согласуваат, 11 од нив не се согласуваат, 12 немаат мислење и 2 од нив воопшто не се согласуваат.

Во однос на прашањето за соочување со потешкотиите при преминот од описно кон бројчано оценување, најголем дел од наставниците и педагозите се изјаснале дека при преминот од описно кон бројчано оценување најчесто се соочуваат со потешкотија при усогласување на описните искази со бројчаните оценки.

IV Дел

Заклучни сознанија и препораки

Според добиените податоци од теоретскиот дел на истражувањето, при што се смета дека оценувањето е континуиран процес кој се одвива низ повеќе етапи и влијае врз образовните потреби и ставови на наставниците, се констатира дека е потребно развивање на дополнителни компетенции кои ќе го подобрат квалитетот на оценувањето на постигањата на учениците во одделенска настава.

Баквиот истражувачки пристап има своја оправданост токму поради централниот истражувачки проблем поставен во овој магистерски труд. Стручната оправданост произлегува од фактот дека при процесот на оценување наставникот избира методи и техники и изработува инструменти за оценување на постигањата на учениците. Дополнителен истражувачки предизвик произлегува од фактот дека методите и техниките за оценување треба да бидат поврзани со целите на наставната програма и да му овозможат на секој ученик да ги покаже своите постигања.

Од спроведената анализа на податоците може да се констатира дека методи, техники и инструменти при следењето, вреднувањето и оценувањето на постигањата на учениците, наставниците најчесто користат по задолжителните предмети математика и македонски јазик, а во однос на изборните наставни предмети/активности се користат различни методи, техники и инструменти при следењето, вреднувањето и оценувањето на слободните изборни предмети и воннаставните активности. Со ова се потврдува и осмата хипотеза, според која постои потреба од користење различни методи, техники и инструменти при следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците и по останатите задолжителни предмети, освен македонски јазик и математика. Додека, пак, инструменти кои најчесто се користат во процесот на оценување на постигањата на учениците при описното и бројчаното оценување се тестовите на знаење и наставните листови и тоа два пати месечно. Заклучното сознание од оваа анализа укажува на тоа дека наставниците од основните училишта редовно го практикуваат

процесот на оценување на постигањата на учениците со што **се потврдува првата посебна хипотеза.**

Станува збор за анкетирани педагози и наставници, кои имаат работно искуство над 20 години во образование, што упатува на констатацијата дека нивните одговори се базирани на нивното практично искуство кое оди во прилог на истражувачкиот проблем. Испитаниците сметаат дека по завршувањето на високото образование се стекнале со потребни знаења и се здобиле со соодветни компетенции за користењето на методи и техники при описното и бројчаното оценување на учениците. Но, во текот на своето работно искуство истите согледуваат дека постои потреба од стручно усовршување за подобрување на процесот на оценувањето на постигањата на учениците. Заклучоците од анализираните податоци одат во прилог на **потврдување на втората посебна хипотеза**, според која постои потреба од стручно усовршување на наставниците и педагозите за подобрување на процесот на оценувањето на постигањата на учениците. Исто така, според стручните служби/педагозите наставниците од прво до петто одделение целосно ги применуваат методите и техники за следење, проверување и оценување на постигањата на учениците, со што **се потврдува и петтата посебна хипотеза.**

Во текот на нивната работа наставниците и педагозите посетувале голем број на обуки кои дел од нив биле во насока на оценување на постигањата на учениците, сепак истакнуваат дека им се потребни обуки во однос на подобрување на процесот при описно и бројчано оценување на постигањата на учениците во одделенска настава. Ова упатува на прашањето: Зошто при планирањето на обуките, семинарите, работилниците не се опфатени теми од областа на осовременување на методи и техники кои се користат при процесот на оценување на учениците? Наставниците сметаат дека примената на методи, техники и инструменти за секој предмет ќе им го олесни процесот на оценување на учениците.

Според ова, може да се заклучи дека во иднина, релевантните институции коишто ја креираат образовната политика, потребно е во програмите за професионален и стручен развој на наставниците да се планираат теми за обуки од оваа проблематика.

Според ставовите на наставниците во однос на придонесот на описното оценување на постигањата на учениците се заклучува дека описното оценување придонесува учениците полесно да добијат повратни и континуирани информации за стекнатите знаења и развиени вештини во процесот на учење, со што **се потврдува и шестата посебна хипотеза** дека учениците се запознаени со критериумите на оценување на знаењата на учениците кои ги применуваат наставниците. Исто така, наставниците сметаат дека описното оценување придонесува за континуирано и навремено известување на родителите/старателите за напредувањето на учениците, со што **се потврдува и седмата посебна хипотеза** според која наставниците редовно ги информираат родителите за постигањата на учениците.

Голем број од анкетираниите наставници и педагози сметаат дека описното оценување на учениците е покомплексен процес во однос на нумеричкото оценување, и најлесно може да се изведе по следниве предмети: македонски јазик, математика, ликовно образование, музичко образование и физичко и здравствено образование. Додека пак, во однос на тешкотиите со кои се соочуваат при преминот од описно кон бројчано оценување, испитаниците навеле дека тоа е усогласувањето на описните искази со бројчаните оценки. Со ова **се потврдува третата посебна хипотеза**, според која постои разлика во користењето на методи и техники при описното и бројчаното оценување.

Во текот на својата работа наставниците треба да обезбедат разни инструменти, кои ќе содржат повеќе елементи и истите ќе бидат применети во процесот на проверување на постигањата на учениците, имајќи ги предвид потенцијалите и ограничувањата на методите и техниките за оценување.

Од спроведената анализа се заклучува дека во инструментите кои наставниците ги користат во наставната работа се содржат следниве елементи: име и презиме на ученикот, датум на пополнување, бодирање на одговорите и легенда на симболи и вреднување. Додека пак, останатите елементи како што се назив на инструментот, наведување на етапата на оценување (дијагностичко, формативно, микросумативно и сумативно), простор за забелешки на наставникот и наведување на индикатори многу ретко се применуваат. Од ова може да заклучиме дека потребно е наставниците да бидат консултирани и поттикнати за користење на повеќе или сите елементи при примена на инструменти за следење на постигањата на учениците, бидејќи на тој начин ќе се овозможи поголем ефект при проверувањето на резултатите од оценувањето.

Евидентни се и ставовите на наставниците и педагозите во однос на формата на инструментите кои им се од помош при процесот на следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците. Ова упатува дека наставниците, а воедно и педагозите се свесни за важноста и потребата од користењето на методи, техники и инструменти за оценување на постигањата на учениците, бидејќи одат во прилог на позитивна и ефективна наставна работа, со што **се потврдува и четвртата посебна хипотеза**, согласно Законот за основно образование наставниците во одделенска настава ги применуваат методите и техниките на оценување, самооценување и оценување на соучениците. Ако се земат предвид одговорите на прашањето кое се однесува на формата во којашто наставниците би сакале да ги имаат инструментите, може да се заклучи дека печатените инструменти најмногу би им помогнале во процесот на следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците. Во прилог на овој заклучок оди и начинот на изработката на инструментите од страна на наставниците за следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците, кој најчесто е самостоен.

Врз основа на добиените податоци од страна на наставниците и педагозите во однос на соработката на наставниците со стручната служба/педагог и соработката на стручната служба/педагог со наставниците се наметнува заклучокот

за потреба од остварување на поголема и почеста соработка меѓу овие два важни фактора во процесот на воспитание и образование на учениците во училиштето. Од добиените податоци може да се заклучи дека наставниците и педагозите најчесто остваруваат соработка за дисеминација за промените кои се однесуваат на оценувањето за постигањата на учениците и меѓусебна консултативна работа за оценување на учениците. Во контекст на овие заклучоци, може да се забележи дека постои потреба од поголема и почеста соработка меѓу стручната служба/педагозите и наставниците, при што ќе се овозможи поголема објективност при процесот на формативно и сумативно следење, вреднување и оценување на учениците. Со ова се потврдува и деветата хипотеза според која постои потреба од остварување на поголема соработка помеѓу наставниците и педагозите при процесот на оценување на учениците во одделенска настава.

Како краен заклучок од ова истражување се наведува и **потврдува и општата хипотеза**, според која методите и техниките на оценување на постигањата на учениците во одделенска настава се применуваат во согласност со основните принципи на оценување. Оценувањето е есенцијална компонента на практиката на курикулумот и се состои од низа активности и постапки во наставниот процес при кои наставникот им поставува на учениците прашања, им задава проблеми и други обврски со кои од нив бара да одговорат на прашањата, да ги решат проблемите, да покажат што знаат и умеат или како треба да се однесуваат во одредени ситуации. Наставниците може да користат разни варијанти на методи и техники на оценување. Најдобро е ако во оценувањето е присутна повратната информација и коментарите на самите ученици за нивото учење. Повратната информација секогаш содржи начини за докажување на учењето во иднина.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Ангелоска–Галевска, Н. (1998). Квалитативни истражувања во воспитанието и образованието. Битола: „Киро Дандаро“. Блажева, А. и Чонтева, Ж. (2010). Современи и креативни методи и техники на учење. Скопје: Едукативен центар и Алгоритам центар.
2. Биро за развој на образованието (2007). Концепција за деветгодишно основно воспитание и образование. Скопје: Министерство за образование и наука.
3. Велковски, З. (2021). Обезбедување на квалитетот во високото образование
4. Вилотијевић, М. (1995). Евалуација дидактичке ефикасности наставног часа. Београд: Учитељски факултет.
5. Вилотијевић, М. (1996). Праћење, мерење и вредновање рада школе. Београд: ЦУРО.
6. Вилотијевић, М. (1999). Дидактика 1, Београд: Научна књига
7. Вилотијевић, М. (1999). Дидактика, Завод за уџбенике и наставна средства и Учитељски Факултет. Београд.
8. Горица, М. и Андријана, Т. (2015). Прирачник: Формативно оценување во одделенска настава. Скопје: Биро за развој на образованието.
9. Ѓорѓиевска, Г. и Петковски, Р. (1995). Пат до објективно оценување. Скопје: НИРО Просветен работник.
10. Концепција за основно образование (2021). Министерство за образование и наука и Биро за развој на образованието, Скопје.
11. Кожух, Б., & Ангелоска-Галевска, Н. (2008). Статистичка анализа на податоци. Скопје: Филозофски факултет.
12. Лексикон образовних термина (2014). Београд: Учитељски факултет.

13. Мицковска, Г. (2008). Стандарди за оценување во Македонија, Развој на дидактика на подрачје на оценување на знаењата, Дидактика на оценување на знаења, Завод РС за школство.
14. Милатовић В. (2013). Методика наставе српског језика и књижевности: у млађим разредима основне школе. Београд, Универзитет у Београду.
15. Настава и учење на 21-от век - прирачник за наставниците во основното образование. (2009). Скопје.
16. Национална програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015 со придружни програмски елементи. (2006). Скопје: Министерство за образование и наука.
17. Национални стандарди за постигањата на учениците до крајот на основното образование (2021). Министерство за образование и наука и Биро за развој на образованието.
18. Нацева, Б. (2002), „Описно оценување на учениците во одделенска настава“, Образовни рефлексии, бр. 1, 13-18.
19. Нацева, Б., Мицковска Г., Попоски, К. (2004), Описно оценување на постигањата на учениците од I, II и III одделение во основното училиште: концепција. Скопје: Биро за развој на образованието, Одделение за оценување.
20. Национална програма за развој на образованието во Република Македонија 2005 – 2015 со придружни програмски елементи. (2006). Скопје: Министерство за образование и наука.
21. Оценување на напредокот и постигањата на учениците. (1999). Скопје: УСАИД, Министерство за образование и наука.

22. Описно оценување на постигањата на учениците: Зборник на трудови. (уред. Г. Мицковска, В. Мостров, К. Попоски, В. Манчев), (2001). Скопје: Биро за развој на образованието.
23. Пејчиновска, М., (2011) Мотивационата функција на повратната информација во наставата по ЗО, Природа, Општество и подобрувањето на успехот на учениците, Педагошки факултет – Битола.
24. Поповски, К. (1996). Современи сфаќања за проверувањето и оценувањето на постигањата на учениците. Скопје: МИС.
25. Поповски, К. (1998). Успешен наставник-самооценување и оценување. Скопје: Просветен работник.
26. Поповски, К. (2005). Училишна докимологија: Следење, проверување и оценување на постигањата на учениците. Скопје: Китано.
27. Поткоњак, Н. (1973). Вреднување на работата на основните училишта. Скопје: РЗУШ.
28. Поткоњат, Н., Ѓорѓиевиќ, Ј. (1988). Педагогија. Научна книга, Белград.
29. Педагошки лексикон (1996). Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
30. Петковски, К., Алексова, А. (2005). Водење на динамично училиште. Скопје: Биро за развој на образованието.
31. Петковски, Р., Ѓорѓиевска, Г. (1996). Демократско оценување. Скопје: НИРО „Просветен работник“.
32. Ризова, Е. (2021). Доживотно учење. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Филозофски факултет.

33. Стандарди за оценување на учениците во основното училиште, Унапредување на оценувањето на учениците (2009). Скопје: Македонски центар за граѓанско образование.
34. Стојановска, В. (2004). Дидактички аспекти на соработката меѓу училишниот педагог и наставниците. Скопје: Форум.
35. Стратегија за образованието за 2018-2025 година и Акциски план. (2018). Скопје: Министерство за образование и наука на Република Македонија.
36. Трајковски, В., Ангелоска-Галевска, Н. (2022). Академско пишување и објавување. Скопје: Филозофски факултет.
37. Томевска-Илиевска, Е. (2007). Современи пристапи во следењето на развојот на учениците во основното училиште. Годишен зборник на Филозофскиот факултет 60, 53–68.
38. Томевска-Илиевска, Е. (2017). Интерактивни пристапи во наставата. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филозофски факултет.
39. Томевска-Илиевска, Е. (2021). Интерактивни модели за развивање на педагошките компетенции. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филозофски факултет.
40. Чонтева, Ж, (2010) Оценување на знаењата и способностите на учениците со примена на Блумовата таксономија, Министерство за образование и наука, Биро за развој на образование, Алгоритам центар, Скопје.).
41. Шпановић, С. (/). Улога и значај портфолија у систему вредновања у настави. Сомбор: Норма.
42. Angeloska-Galevska, N., & Janevska, M. (2021). Application of Content Analysis in Pedagogical Research and Practice, *Annuaire de la Faculté de Philosophie* 74 (2021), 97-108

43. Angeloska Galevska, N., Ilić Pešić, M. (2018), "Assessing Children with Special Educational Needs in the Inclusive Classrooms", *Lodging the Theory in Social Practice* (eds. McDermott, J. C., Cotič, M. & Kožuh, A.). Los Angeles: Education Department, Antioch University. pp. 89-100.
44. Barut, K. (1995), *Demokratiziranje i humaniziranje ocenjevanja znanja*, Ljubljana: Sodobna pedagogika.
45. Banur, V., Potkowak, N. (1999), *Metodologija pedagogije*, Beograd: Savez pedagoških društava Jugoslavije.
46. Bognar, L., Matijević, M. (1993), *Didaktika*, Zagreb: Školska knjiga.
47. Branković, D, Popović, D. (2018). Profesionalne kompetencije nastavnika razredne nastave. Banja Luka: Naša škola.
48. Vilotijević, M. (1996), *Praćenje, merenje i vrednovanje rada škole*, Beograd: Učiteljski fakultet centar za usavršavanje rukovodilaca u obrazovanju.
49. Vilotijević, M. (1992). Vrednovanje pedagoškog rada škole. Naučna knjiga, Beograd.
50. Komljanc, N. (2008). Cross – National Comparisons of the use of formative assessment in Hohg Kong, Macedonia and Slovenia in: Comparative Education , Teacher Training, Education Policy and Social Inclusion. Beraou.
51. Komljanc, N. (2009). Formative assessment for learning. V: Vođenje procesa ocenjevanja za spodbujanje razvoja učenja. Didaktika ocenjevanja znanja. Zavod RS za šolstvo.
52. Lekić, Đ. (1991). Metodika razredne nastave. Beograd: Nova prosveta.
53. Marsh, C. (2008). Assessment knowledge and what it means for teaching. Didaktika ocenjavanja znanja. Zbornik p rispevkov Zavoda RS za školstvo.
54. Mužić, V. (1986), *Metodologija pedagogshkog istražvanja*, Sarajevo: Svijetlost.

55. *Pedagoška enciklopedija I i II* (1989), (red. N. Potkonjak, P. Šimleša), Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
56. Pučko, R. (1995), *Opisno ocenjevanje*, Novo Mesto: Pedagoška obzorja.
57. Savićević, D. (1996), *Metodologija istraživanja u vaspitanju i obrazovanju*, Vranje: Univerziteta u Nišu Učiteljski fakultet u Vranju.
58. Бјекич, Д. и Папич, М. (2005). Оцењивање, Министарство просвете и спорта Републике Србије. Београд: Програм реформе средњег стручног образовања.
www.vetserbia.edu.rs/Zbirka%20doc/Ocenjivanje.pdf
59. Димовски, И., Малчевски, Р. и Малчевски, Ц. (2019). Следење, проверување и оценување на постигањата на учениците. Скопје. Достапно на:
<http://armaganka.org.mk/uploads/books/5YTVXp1VoU27JiJelq2ENQ.pdf>
60. Концепција за деветгодишно образование (2007). Скопје: Кома. Достапно на:
<https://www.bro.gov.mk/wp-content/uploads/2019/05/Koncepcija-za-devetgodisno-osnovno-vospitanie-i-obrazovanie.pdf>
61. Оцењивање засновано на компетенцијата у средњем стручном образовању (/). Београд: Министарство просвете и науке, Завод за унапрејување образовања и васпитања. Достапно на:
<https://zuov.gov.rs/novisajt2012/dokumenta/CSOOD/Publikacije/Ocenjivanje%20zasnovano%20na%20kompetencijama.pdf>
62. Закон за основно образование (2020). Сл. весник на РС Македонија. Достапно на:
<https://mon.gov.mk/stored/document/Zakon%20za%20osnovното%20obrazovanie%20-%20nov.pdf>
63. Чирлевска Маневска, Б. (2013). Прирачник за наставници. Достапно на:
<https://www.slideshare.net/BiljanaBCM/ss-31359937>

Прилози

Прилог број 1 - Прашалник за наставници

Почитувани,

Прашалникот е дел од научното истражување од магистерскиот труд со наслов „Методи и техники на оценување на учениците во одделенска настава“. Истиот е спроведуван од магистранд од студиската програма по Педагошки науки при Филозофскиот факултет - Скопје на универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Основната цел на овој прашалник е да се добијат податоци за методите и техниките на оценување на постигањата на учениците во одделенската настава кои ги користат наставниците во процесот на описното и бројчаното оценување. Анкетирањето ќе биде спроведено со наставници од I, II, III, IV и V одделение. Поконкретно преку овој прашалник треба да се испитаат Вашите ставови, мислења, компетенции и образовни потреби во однос на методите и техниките на оценување на учениците во одделенската настава.

Ве молиме искрено да одговорите на поставените прашања. Вашата соработка ќе овозможи спроведување на истражувањето и ќе значи поддршка за осовременување на процесот на оценување на учениците во одделенската настава.

Анкетирањето е анонимно, а податоците ќе се користат исклучи за научни цели. Потребно време за пополнување на прашалникот е 10-15 минути.

Однапред Ви благодариме за соработката!

Основни информации:

1. Општина: _____

2. Основно _____ **училиште:**

3. Работно искуство во образование:

(заокружете еден од можните одговори)

- а) од 0 до 10 години; б) од 11 до 20 години; в) над 20 години;

4. Наставата ја реализирате во:

(заокружете еден од можните одговори)

- а) I одделение;
б) II одделение;
в) III одделение;
г) IV одделение;
д) V одделение.

I ДЕЛ

1. Во текот на високото образование (факултетско) стекнатите знаења и развиените компетенции од областа на оценувањето Ви помогнале во Вашата наставна работа за целосна самостојна примена на соодветна методологија во процесот на оценувањето на учениците?

(заокружете еден од можните одговори)

- а) во потполност се согласувам
б) се согласувам
в) не се согласувам
г) воопшто не се согласувам
д) немам мислење

2. За подобрување на процесот на оценувањето на постигањата на учениците, наставникот треба да продолжи со стручно усовршување и по завршување на факултетот.

(заокружете и објаснете)

а) Се согласувам, затоа што:

б) Не се согласувам, затоа што:

3. Дали во текот на Вашата наставна работа сте посетувале семинари, обуки или работилници од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за осовременување на методите, техниките и инструментите во овој процес?

(Заокружете еден од понудените одговори. Доколку сте го заокружиле одговорот „Да“, дадете објаснување според дадената насока)

а) Да (наведете ги темите на обуките/семинарите и од кого се спроведени):

б) Не

4. Дали сте заинтересирани да присуствувате на семинари/обуки со содржини од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за осовременување на методите, техниките и инструментите при описното и бројчаното оценување?

(Заокружете еден од понудените одговори. Доколку сте го заокружиле одговорот „Да“, дадете објаснување според дадената насока)

а) Да (Наведете кои содржини треба да бидат содржани на семинарите/обуките, кои ќе Ви помогнат во процесот на следење, вреднување и оценување на учениците):

б) Не

5. Кои дополнителни компетенции сметате дека треба да се развијат кај наставниците за подобрување на квалитетот на оценување на постигањата на учениците? Оценете го Вашето мислење според степенот на интензитетот. Скалата на одговори вклучува рангирање од 1 до 5, при што бројот 1 е најниско ниво, а бројот 5 е највисоко ниво.

1.	Развивање на вештини за дијагностичко оценување.	1	2	3	4	5
2.	Развивање на вештини за формативно оценување.	1	2	3	4	5
3.	Развивање на вештини за микросумативно оценување.	1	2	3	4	5
4.	Развивање на вештини за сумативно оценување.	1	2	3	4	5
5.	Вештини за самостојно креирање на инструменти за оценување.	1	2	3	4	5
6.	Вештини за создавање на различни видови на прашања во инструментите.	1	2	3	4	5
7.	Вештини за развивање методологија според стандардите за описно оценување.	1	2	3	4	5
8.	Вештини за развивање методологија според стандардите за бројчано оценување.	1	2	3	4	5

6. Наведете од кои образовни институции/организации добивате стручна и консултативна поддршка во процесот на оценувањето на учениците во наставата? *(може да се заокружат повеќе од понудените одговори)*

- а) Биро на развој на образованието на РСМ
- б) Министерство за образование и наука на РСМ
- в) Државен просветен инспекторат
- г) Државен испитен центар
- д) Наставнички факултети
- ѓ) Подрачна единица на Биро за развој на образованието
- е) Подрачна единица на Државен просветен инспекторат
- ж) Невладини организации

7. Колку често остварувате соработка со стручната служба/педагогот од Вашето училиште при процесот на оценување на учениците во Вашето одделение? *(заокружете еден од можните одговори)*

- а) двапати месечно
- б) еднаш во текот на тримесечјето
- в) еднаш во полугодието
- г) еднаш во учебната година
- д) никогаш

8. На каков начин ја остварувате Вашата соработка со стручната служба/педагогот за потребите на оценувањето на учениците?

(може да се заокружат повеќе од понудените одговори)

- а) дисеминација за промените кои се однесуваат на оценувањето за постигањата на учениците
- б) консултативна работа со педагозите во оценувањата на учениците
- в) консултативни средби со педагогот за техниките и инструментите за оценување кои се изготвени од страна на наставникот

- г) наставникот помага при креирање на дијагностички тестови при уписот на учениците во прво одделение
- д) наставникот помага на педагогот при изготвување на дијагностички тестови
- ѓ) наставникот помага на педагогот при изготвување на тестови на знаења на крајот од учебната година за потребите на оценувањето на учениците
- е) наставникот заедно со педагогот организираат меѓуодделенски натпревари во форма на квизови
- ж) наставникот и педагогот заеднички изготвуваат инструменти за оценување на постигнувањата на учениците со посебни образовни потреби.

II ДЕЛ

9. За кои од наведените задолжителни наставни предмети најчесто користите различни методи, техники и инструменти при следењето, вреднувањето и оценувањето на постигањата на учениците? (може да се заокружат повеќе од понудените одговори)

- а) Македонски јазик
- б) Англиски јазик
- в) Математика
- г) Природни науки
- д) Општество
- ѓ) Историја и општество
- е) Техничко образование и информатика
- ж) Работа со компјутери и основи на програмирање
- з) Физичко и здравствено образование
- с) Музичко образование
- и) Ликовно образование

10. За кои од наведените изборни наставни предмети/активности најчесто користите различни методи, техники и инструменти при

следењето, вреднувањето и оценувањето на постигањата на учениците? (може да се заокружат повеќе од понудените одговори)

- а) Јазик и култура на Србите
- б) Јазик и култура на Турците
- в) Јазик и култура на Бошњациите
- г) Јазик и култура на Ромите
- д) Јазик и култура на Власите
- ѓ) Слободни изборни предмети
- е) Воннаставни активности

11. Кои од наведените инструменти најчесто ги користите во процесот на оценување на постигањата на учениците (при описно и бројчано оценување). Искажете го Вашето мислење за секој инструмент поединечно со знакот ✓.

Реден број	Инструмент	два пати месечно	еднаш во текот на тримесечје	еднаш во полугодие	еднаш во учебната година	никогаш
1.	Тестови на знаење					
2.	Наставни листови					
3.	Контролни листови					
4.	Писмени состави					
5.	Евидентни листи за усни одговори					

6.	Евидентни листови за истражувачки активности					
7.	Листи за следење на постигнувањата при изведување на воннаставните активности					
8.	Листи за самооценување на учениците					
9.	Изработки од учениците					
10.	Чек листи					
11.	Наративни белешки					
12.	Анегдотски белешки					
13.	Студија на случај					
14.	Друго:					

12. Кои од наведените елементи ги содржат инструментите кои ги користите во наставната работа?

(може да се заокружат повеќе од понудените одговори)

а) Име и презиме на ученикот

- б) Датум на пополнување
- в) Наставен предмет
- г) Назив на инструментот
- д) Наведување на етапата на оценување (дијагностично, формативно, микросумативно, сумативно)
- ѓ) Простор за забелешки на наставникот
- е) Бодирање на одговорите
- ж) Легенда на симболи за вреднување
- з) Наведување на индикатори
- с) Друго: _____.

13. На кој начин ги избирате методите и ги изработувате инструментите за следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците? *(може да се заокружат повеќе од понудените одговори)*

- а) самостојно
- б) со помош на стручната служба/педагог
- в) на ниво на стручен актив
- г) со помош на советник од Бирото за развој на образованието
- д) друго: _____

14. Во која форма би сакале да ги имате инструментите коишто ќе Ви помогнат во процесот на следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците? *(може да се заокружи повеќе од еден одговор)*

- а) Печатени инструменти
- б) Инструменти во електронска форма
- в) Збирка од инструменти
- г) Електронска база на инструменти
- д) Друго _____ (дополнете)

15. Описното оценување придонесува: *(заокружете три најважни одговори според Вас)*

- а) учениците полесно да добијат повратни и континуирани информации за стекнатите знаења и развиени вештини во процесот на учење;
- б) учениците да се оспособат за самовреднување;
- в) полесно да се следи развојот на постигањата на учениците од страна на наставникот;
- г) подготовка на евидентни листи за известување на родителите за постигнатиот успех на ученикот на крајот од првото и третото тримесечје и првото полугодие;
- д) подготовка на свидетелство со описни оценки на крајот од учебната година;
- ѓ) континуирано и навремено известување на родителите/старателите за напредувањето на учениците;
- е) прилагодување на начинот на оценување на учениците кои следат настава според индивидуална образовна програма;
- ж) помага при планирање на изведување на наставата при процесот на поучување во наредниот период.

16. Начинот на описното оценување на учениците е покомплексен процес во однос на нумеричкото оценување. (заокружете еден од можните одговори)

- а) во потполност се согласувам
- б) се согласувам
- в) не се согласувам
- г) воопшто не се согласувам
- д) немам мислење

17. Наведете за кои наставни предмети описното оценување најлесно може да се изведе!

18. Стандардите за оценување зададени во наставните програми се од голема помош при креирање на описните оценки: *(заокружете еден од понудените одговори)*

- а) во потполност се согласувам
- б) се согласувам
- в) не се согласувам
- г) воопшто не се согласувам
- д) немам мислење

19. При преминот од описно кон бројчано оценување, најчесто се соочувате со следниве тешкотии: *(може да се заокружи повеќе од еден одговор)*

- а) Квантифицирање на описните искази
- б) Квантифицирање на стандардите за оценување
- в) Усогласување на описните искази со бројчаните оценки
- г) Друго _____ (дополнете).

Прилог бр. 2 - Прашалник за педагози

Почитувани,

Прашалникот е дел од научното истражување од магистерскиот труд со наслов „Методи и техники на оценување на учениците во одделенска настава“. Истиот е спроведуван од магистранд од студиската програма по Педагошки науки при Филозофскиот факултет - Скопје на универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Основната цел на овој прашалник е да се добијат податоци за методите и техниките на оценување на постигањата на учениците во одделенската настава, кои ги користат наставниците во процесот на описното и бројчаното оценување. Анкетирањето ќе биде спроведено со педагозите од основните училишта. Поконкретно преку овој прашалник треба да се испитаат Вашите ставови, мислења, компетенции и образовни потреби во однос на методите и техниките на оценување на учениците во одделенската настава.

Ве молиме искрено да одговорите на поставените прашања. Вашата соработка ќе овозможи спроведување на истражувањето и ќе значи поддршка за осовременување на процесот на оценување на учениците во одделенската настава.

Анкетирањето е анонимно, а податоците ќе се користат исклучиво за научни цели. Потребно време за пополнување на прашалникот е 10-15 минути.

Однапред Ви благодариме за соработката!

Основни информации:

1. Општина: _____

2. Основно училиште: _____

3. Работно искуство во образование:

(заокружете еден од можните одговори)

- а) од 0 до 10 години; б) од 11 до 20 години; в) над 20 години;

I ДЕЛ

1. Во текот на високото образование (факултетско) стекнатите знаења и развиените компетенции од областа на оценувањето Ви помогнале во Вашата работа за целосна самостојна примена на соодветна методологија во процесот на оценувањето на учениците?

(заокружете еден од можните одговори)

- а) во потполност се согласувам
б) се согласувам
в) не се согласувам
г) воопшто не се согласувам
д) немам мислење

2. За подобрување на процесот на оценувањето на постигањата на учениците, педагогот треба да продолжи со стручно усовршување и по завршување на факултетот.

(заокружете и објаснете)

- а) Се согласувам, затоа што:

- б) Не се согласувам, затоа што:

3. Дали во текот на Вашата работа сте посетувале семинари, обуки или работилници од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за осовременување на методите, техниките и инструментите во овој процес?

(Заокружете еден од понудените одговори. Доколку сте го заокружиле одговорот „Да“, дадете објаснување според дадената насока)

а) Да (наведете ги темите на обуките/семинарите и од кого се спроведени):

б) Не

4. Дали сте заинтересирани да присуствувате на семинари/обуки со содржини од областа на следењето, вреднувањето и оценувањето на учениците за осовременување на методите, техниките и инструментите при описното и бројчаното оценување?

(Заокружете еден од понудените одговори. Доколку сте го заокружиле одговорот „Да“, дадете објаснување според дадената насока)

а) Да (Наведете кои содржини треба да бидат содржани на семинарите/обуките, кои ќе Ви помогнат во процесот на следење, вреднување и оценување на учениците):

б) Не

5. Кои дополнителни компетенции сметате дека треба да се развијат кај наставниците за подобрување на квалитетот на оценување на постигањата на учениците? Оценете го Вашето мислење според степенот на интензитетот. Скалата на одговори вклучува рангирање од 1 до 5, при што бројот 1 е најниско ниво, а бројот 5 е највисоко ниво.

1.	Развивање на вештини за дијагностичко оценување.	1	2	3	4	5
2.	Развивање на вештини за формативно оценување.	1	2	3	4	5
3.	Развивање на вештини за микросумативно оценување.	1	2	3	4	5
4.	Развивање на вештини за сумативно оценување.	1	2	3	4	5
5.	Вештини за самостојно креирање на инструменти за оценување.	1	2	3	4	5
6.	Вештини за создавање на различни видови на прашања во инструментите.	1	2	3	4	5
7.	Вештини за развивање методологија според стандардите за описно оценување.	1	2	3	4	5
8.	Вештини за развивање методологија според стандардите за бројчано оценување.	1	2	3	4	5

6. Наведете од кои образовни институции/организации добивате стручна и консултативна поддршка во процесот на оценувањето на учениците во наставата? *(може да се заокружат повеќе од понудените одговори)*

- а) Биро за развој на образованието на РСМ
- б) Министерство за образование и наука на РСМ
- в) Државен просветен инспекторат
- г) Државен испитен центар
- д) Наставнички факултети

- ѓ) Подрачна единица на Биро за развој на образованието
- е) Подрачна единица на Државен просветен инспекторат
- ж) Невладини организации

7. Колку често остварувате соработка со наставниците од Вашето училиште при процесот на оценување на учениците? (заокружете еден од можните одговори)

- а) два пати месечно
- б) еднаш во текот на тримесечјето
- в) еднаш во полугодието
- г) еднаш во учебната година
- д) никогаш

8. На каков начин ја остварувате Вашата соработка со наставниците за потребите на оценувањето на учениците?

(може да се заокружат повеќе од понудените одговори)

- а) дисеминација за промените кои се однесуваат на оценувањето за постигањата на учениците
- б) консултативна работа со наставниците во оценувањата на учениците
- в) консултативни средби со наставниците за техниките и инструментите за оценување кои се изготвени од страна на наставникот
- г) педагогот му помага на наставникот при креирање на дијагностички тестови при уписот на учениците во прво одделение
- д) педагогот помага на наставникот при изготвување на дијагностички тестови
- ѓ) педагогот му помага на наставникот при изготвување на тестови на знаења на крајот од учебната година за потребите на оценувањето на учениците
- е) педагогот заедно со наставникот организираат меѓуодделенски натпревари во форма на квизови

ж) педагогот и наставникот заеднички изготвуваат инструменти за оценување на постигнувањата на учениците со посебни образовни потреби.

II ДЕЛ

9. За кои од наведените задолжителни наставни предмети наставниците најчесто користат различни методи, техники и инструменти при следењето, вреднувањето и оценувањето на постигањата на учениците? (може да се заокружат повеќе од понудените одговори)

- а) Македонски јазик
- б) Англиски јазик
- в) Математика
- г) Природни науки
- д) Општество
- ѓ) Историја и општество
- е) Техничко образование и информатика
- ж) Работа со компјутери и основи на програмирање
- з) Физичко и здравствено образование
- с) Музичко образование
- и) Ликовно образование

10. За кои од наведените изборни наставни предмети/активности наставниците најчесто користат различни методи, техники и инструменти при следењето, вреднувањето и оценувањето на постигањата на учениците? (може да се заокружат повеќе од понудените одговори)

- а) Јазик и култура на Србите
- б) Јазик и култура на Турците
- в) Јазик и култура на Бошњациите
- г) Јазик и култура на Ромите

- д) Јазик и култура на Власите
- ѓ) Слободни изборни предмети
- е) Воннаставни активности

11. Кои од наведените инструменти најчесто се користат во процесот на оценување на постигањата на учениците (при описно и бројчано оценување). Искажете го Вашето мислење за секој инструмент поединечно со знакот ✓.

Реден број	Инструмент	два пати месечно	еднаш во текот на тримесечје	еднаш во полугодие	еднаш во учебната година	никогаш
1.	Тестови на знаење					
2.	Наставни листови					
3.	Контролни листови					
4.	Писмени состави					
5.	Евидентни листи за усни одговори					
6.	Евидентни листови за истражувачки активности					
7.	Листи за следење на постигнувањата при изведување на					

	воннаставните активности					
8.	Листи за самооценување на учениците					
9.	Изработки од учениците					
10.	Чек листи					
11.	Наративни белешки					
12.	Анегдотски белешки					
13.	Студија на случај					
14.	Друго:					

12. Кои од наведените елементи ги содржат инструментите кои се користат во наставната работа? *(може да се заокружат повеќе од понудените одговори)*

- а) Име и презиме на ученикот
- б) Датум на пополнување
- в) Наставен предмет
- г) Назив на инструментот
- д) Наведување на етапата на оценување (дијагностично, формативно, микросумативно, сумативно)
- ѓ) Простор за забелешки на наставникот
- е) Бодирање на одговорите
- ж) Легенда на симболи за вреднување
- з) Наведување на индикатори

с) Друго: _____.

13. На кој начин се избираат методите и се изработуваат инструментите за следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците? *(може да се заокружат повеќе од понудените одговори)*

- а) самостојно
- б) со помош на стручната служба/педагог
- в) на ниво на стручен актив
- г) со помош на советник од Бирото за развој на образованието
- д) друго: _____

14. Во која форма би сакале да ги имате инструментите коишто ќе помогнат во процесот на следење, вреднување и оценување на постигањата на учениците? *(може да се заокружи повеќе од еден одговор)*

- а) Печатени инструменти
- б) Инструменти во електронска форма
- в) Збирка од инструменти
- г) Електронска база на инструменти
- д) Друго _____ (дополнете)

15. Описното оценување придонесува: *(заокружете три најважни одговори според Вас)*

- а) учениците полесно да добијат повратни и континуирани информации за стекнатите знаења и развиени вештини во процесот на учење;
- б) учениците да се оспособат за самовреднување;
- в) полесно да се следи развојот на постигањата на учениците од страна на наставникот;
- г) подготовка на евидентни листи за известување на родителите за постигнатиот успех на ученикот на крајот од првото и третото тримесечје и првото полугодие;
- д) подготовка на свидетелство со описни оценки на крајот од учебната година;

- ѓ) континуирано и навремено известување на родителите/старателите за напредувањето на учениците;
- е) приспособување на начинот на оценување на учениците кои следат настава според индивидуална образовна програма;
- ж) помага при планирање на изведување на наставата при процесот на поучување во наредниот период.

16. Начинот на описното оценување на учениците е покомплексен процес во однос на нумеричкото оценување. *(заокружете еден од можните одговори)*

- а) во потполност се согласувам
- б) се согласувам
- в) не се согласувам
- г) воопшто не се согласувам
- д) немам мислење

17. Наведете за кои наставни предмети описното оценување најлесно може да се изведе!

18. Стандардите за оценување зададени во наставните програми се од голема помош при креирање на описните оценки: *(заокружете еден од понудените одговори)*

- а) во потполност се согласувам
- б) се согласувам
- в) не се согласувам
- г) воопшто не се согласувам
- д) немам мислење

19. При преминот од описно кон бројчано оценување, наставниците најчесто се соочуваат со следниве потешкотии: *(може да се заокружи повеќе од еден одговор)*

- а) Квантифицирање на описните искази
- б) Квантифицирање на стандардите за оценување
- в) Усогласување на описните искази со бројчаните оценки
- г) Друго _____ (дополнете).

20. Предложете начини за подобрување на процесот на организација и реализација при периодичното следење на педагошката евиденција и документација!

21. Дали при Вашата работа спроведувате акциско или друго истражување што се однесува за подобрување на квалитетот на оценување на учениците?

(Заокружете еден од понудените одговори. Доколку сте го заокружиле одговорот „Да“, дадете објаснување според дадената насока)

- а) Да (Наведете кои истражувања досега сте ги спровеле):

- б) Не